

Lezen is heerlijk

Onderzoek naar leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie

Angelique de Keijzer

Studentnummer: 1366175

Praktijkonderzoek in het kader van de opleiding Master SEN.

Leerroute: Dyslexiespecialisatie

Jaar: 2012

Begeleid door: Dorien Corver

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg Tilburg.

Voorwoord

Onderstaand gedicht laat zien hoe heerlijk lezen kan zijn:

Lezen is heerlijk
Het kan heerlijk wezen
om een boek te lezen:
boom-roos-vis-vuur
en een boek is heus niet duur.

Hier op bladzij tachtig
is mijn boek zo prachtig,
want daar gaat een wit konijn
naar zijn oma met de trein.

En op bladzij honderd:
pispot omgedonderd.
Ha, wat moet ik lachen, man.
Krijg er bijna buikpijn van.

Maar bij bladzij zeven
huil ik altijd even,
want daar gaat een kikker dood

ergens in een boerensloot.

Willem Wilmink

Lezen is heerlijk..... Ik had het zelf niet beter kunnen verwoorden. Ik lees zelf graag en veel boeken. Niet is ontspannender dan te kunnen verdwijnen in een boek waar jij alleen mee bent. Ongemerkt doe je met lezen veel informatie op. Informatie over waar het zich afspeelt, over de geschiedenis maar ook over de emoties van mensen.

Mijn enthousiasme voor het lezen probeer ik op de leerlingen van mijn klas over te brengen. Want er moet toch iets te doen zijn aan het feit dat de bovenbouwleerlingen steeds minder graag lezen? Met dit onderzoek hoop ik een antwoord te kunnen vinden op de vraag hoe wij als leerkrachten met ons gedrag de leesmotivatie kunnen ontwikkelen en waarborgen.

Dit praktijkonderzoek is mede tot stand gekomen dankzij een paar mensen.

Ten eerste dankzij mijn begeleidster Dorien Corver. Door haar commentaar en duidelijke vragen werd ik aan het denken gezet, waardoor ik scherper en gestructureerder ging schrijven.

Ten tweede dankzij mijn critical friends Nienke en Annette, en partner Erik. Door maandenlang mijn hardop denken aan te moeten horen, is hij ook een beetje een expert geworden op het gebied van leesmotivatie. Zijn nuchtere kijk op zaken en zijn gestructureerde aanpak hebben mij enorm geholpen. Ten derde dankzij mijn medestudent en schoonzus. We hebben heel wat gebeld en overlegd met elkaar. Ik ga het samenwerken met haar missen! Ook met mijn twee medestudenten heb ik veel lief en leed gedeeld.

Ten vierde dankzij mijn collega's die mij de gegevens verstrekten, die ik nodig had voor mijn onderzoek en mijn twee collega's die hun deuren voor mij open zetten om te komen observeren. En tenslotte is dit onderzoek tot stand gekomen dankzij het geduld van mijn kinderen. Maandenlang hebben zij het moeten doen met een moeder die op zolder zat te werken. Ik maak het weer goed met jullie!!

Angelique

Inhoudsopgave

1.	<u>Inleiding</u>	
	1.1 Leervragen	5
	1.2 Inhoud praktijkonderzoek	5
2.	<u>Probleemstelling</u>	
	2.1 Inleiding	6
	2.2 Huidige situatie	6
	2.3 Wenselijke situatie	6
	2.4 Hoofdvraag	6
	2.5 Deelvragen	7
	2.6 Aanpak van het onderzoek	7
	2.7 Onderzoeksplanning	7
3.	<u>Verantwoording van de probleemstelling</u>	
	3.1 Inleiding	8
	3.2 Probleemstelling	8
	3.3 Operationalisatie van de probleemstelling	8
	3.4 Nieuwswaarde	9
	3.5 Theoretische relevantie	9
	3.6 Praktische en maatschappelijke relevantie	9
	3.7 Optimale opbrengst	9
4	<u>Achtergronden en theoretisch kader</u>	
	4.1 Inleiding	11
	4.2 Onderzoeksfunctie en –strategie, domeinafbakening	11
	4.3 Leesontwikkeling, stagnatie en definitie van leesmotivatie	11
	4.4 Deelvraag 1: Wat zegt de theorie over leerkrachtgedrag en de relatie tussen leerkrachtgedrag en motivatie	12
	4.5 Deelvraag 2: Wat is goed leerkrachtgedrag om leerlingen gemotiveerd te krijgen om te lezen	14
	4.6 Deelvraag 3: Wat is goed leerkrachtgedrag om leerlingen met leesproblemen gemotiveerd te krijgen om te lezen	16
	4.7 Internationalisering	17
	4.8 Inclusie	17
	4.9 Oplossingsgericht werken	19
5.	<u>Methode</u>	
	5.1 Inleiding	20
	5.2 Onderzoeksmethoden	20
	5.3 Ethische aspecten	21
	5.4 Betrouwbaarheid	21
	5.5 Interne validiteit	21
	5.6 Onderzoekresultaten	22
	5.7 Overige resultaten	31
6.	<u>Conclusies</u>	
	6.1 Inleiding	33
	6.2 Conclusies per deelvraag	33
	6.3 Conclusie hoofdvraag	35
7.	<u>Discussie en reflectie</u>	
	7.1 Inleiding	37
	7.2 Discussie	37
	7.3 Reflectie op onderzoek	37
	7.4 Reflectie op eigen leerproces	38
	<u>Samenvatting</u>	40
	<u>Literatuurlijst</u>	41

Bijlagen

Bijlage 1	Vragenlijst leraren leesmotivatie	43
Bijlage 2	Begeleidende brief	45
Bijlage 3	Vragenlijst IB-er en directie	46
Bijlage 4	Vragenlijst leerlingen leesmotivatie	47
Bijlage 5	Observatie leerkrachtgedrag	49
Bijlage 6	Interview leerkracht groep 4 n.a.v. observatie	51
Bijlage 7	Interview leerkracht groep 8 n.a.v. observatie	52
Bijlage 8	Interview leerlingen	53
Bijlage 9	Data verzameling vragenlijst team	54
Bijlage 10	Data verzameling vragenlijst directie en IB-er	57
Bijlage 11	Data verzameling vragenlijst leerlingen groep 4 en groep 8	58
Bijlage 12	Interview leerling groep 4 hoog leesniveau	62
Bijlage 13	Interview leerling groep 4 laag leesniveau	63
Bijlage 14	Interview leerling groep 8 hoog leesniveau	64
Bijlage 15	Interview leerling groep 8 laag leesniveau	67
Bijlage 16	Observatie leerkrachtgedrag groep 4	70
Bijlage 17	Observatie leerkrachtgedrag groep 8	72
Bijlage 18	Interview leerkracht groep 4 n.a.v. observatie	74
Bijlage 19	Interview leerkracht groep 8 n.a.v. observatie	76
Bijlage 20	Data verzameling vragenlijst leerlingen, goede lezers groep 4 en groep 8	79
Bijlage 21	Data verzameling vragenlijst leerlingen, zwakke lezers groep 4 en groep 8	83

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Leervragen

Dit praktijkonderzoek behandelt het leerkrachtgedrag ten aanzien van de leesmotivatie.

Onze geletterde maatschappij communiceert door middel van schrifttekens. Wie het lastig vindt om deze schrifttekens te begrijpen, heeft kans om belangrijke informatie te missen. Om schrifttekens goed te begrijpen is veel oefening nodig. Mensen die moeite hebben met het lezen vinden lezen vaak niet meer leuk. Doordat het lezen steeds moeizamer gaat, raakt men minder gemotiveerd om te lezen. Mensen die gemotiveerd zijn om te oefenen, pakken daarentegen vaker een boek wat ten goede komt aan hun leesniveau.

Leerkrachten hebben een grote rol in het motiveren van leerlingen met betrekking tot het lezen. Dit kan op diverse manieren gebeuren, zoals te lezen in dit onderzoek.

De leervragen die bij aanvang van het onderzoek centraal staan zijn:

- Wat is de invloed van het leerkrachtgedrag op de leesmotivatie
- Wat doet de school van onderzoek aan de leesmotivatie van leerlingen
- Wat kan de school van onderzoek doen aan het bevorderen van de leesmotivatie van leerlingen

Het onderzoek moet er toe leiden dat de resultaten, bevindingen en adviezen binnen het team worden besproken, hetgeen bijdraagt aan de bewustwording van de leerkrachten van het effect van hun gedrag op de leesmotivatie. Het vervolg zal zijn dat binnen de bouwvergaderingen de adviezen besproken zullen worden, zodat consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie gevormd kan worden. Dit moet leiden tot het schrijven van een Taalbeleidplan, waarbij het onderwerp 'Leesmotivatie' een duidelijke plaats binnen het beleidsplan krijgt.

1.2 Inhoud praktijkonderzoek

Dit praktijkonderzoek laat zien welke activiteiten de school van onderzoek (anoniem) moet opzetten, dan wel uitbreiden, om consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie te ontwikkelen en te waarborgen.

In hoofdstuk 2 wordt de probleemstelling en de partijen die deel zullen nemen aan het onderzoek, besproken.

Hoofdstuk 3 is de verantwoording van de probleemstelling. Hierbij wordt de theoretische relevantie, de praktische en maatschappelijke relevantie en de optimale opbrengst besproken.

Hoofdstuk 4 gaat in op de theorie. Hierbij staan de 3 thema's van Marzano (Marzano & Miedema, 2005), centraal die van invloed zijn op het motiveren van leerlingen. De houding van de leerkracht, de instructie, het doelgericht werken, de leesomgeving en het effectief gebruik van de methode spelen een grote rol om leerlingen gemotiveerd te krijgen. Daarnaast is in dit hoofdstuk aandacht besteed aan het inclusie onderwijs in relatie tot het praktijkonderzoek.

In hoofdstuk 5 worden de onderzoeksmethoden beschreven en wordt de triangulatie schematisch weergegeven. De onderzoeksresultaten worden per deelvraag gepresenteerd en onderbouwd met grafieken.

Hoofdstuk 6 behandelt de conclusies per deelvraag. Hierin wordt vermeld wat de school van onderzoek al doet en welke acties er ondernomen kunnen worden, om consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie te ontwikkelen en te waarborgen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met de conclusie op de hoofdvraag.

In hoofdstuk 7 is de reflectie op het praktijkonderzoek en het eigen leerproces te lezen. Tot slot wordt er stilgestaan bij het eventuele vervolgonderzoek dat gedaan kan worden naar aanleiding van dit praktijkonderzoek.

Er wordt afgesloten met de samenvatting, de literatuurlijst en de bijlagen.

Hoofdstuk 2 Probleemstelling

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de huidige situatie en de wenselijke situatie op de school van onderzoek beschreven. Ten aanzien van de beschreven situaties zijn de hoofdvraag en de deelvragen geformuleerd. Het hoofdstuk wordt afgesloten met de beschrijving van de onderzoeksaanpak en de planning.

2.2 Huidige situatie

Ten aanzien van het technisch lezen werkt de school die centraal staat binnen het onderzoek, sinds 3 jaar met de methode Veilig Leren Lezen en Estafette. In groep 1 en 2 werken de leerkrachten voor het vierde jaar met Kleuterplein. De leerkrachten zijn erg tevreden over de methodes. Ze vinden dat de handleiding veel houvast biedt en goed toepasbaar is binnen de leerling-populatie. Op basis van de informele contacten tussen collega's is de eerste indruk dat de methodes conform de handleidingen worden toegepast. Echter, met betrekking tot het onderwerp technisch lezen wordt de leesmotivatie van leerlingen en het beïnvloeden daarvan, nooit gestructureerd besproken tijdens de teamvergaderingen. Ook tijdens informele contacten tussen leerkrachten is het bevorderen van leesmotivatie nooit een onderwerp van gesprek. Het belang van leesmotivatie wordt, mijns inziens, onderschat. Er is veel winst te behalen met gemotiveerde lezers.

De school heeft geen inzicht in wat er over alle leerjaren heen door leerkrachten aan activiteiten wordt ontplooid ten aanzien van de bevordering van de leesmotivatie van kinderen. Dit is jammer, want zoals Houtveen, Mijs, Vernooy, van de Grift en Koekebacker (2003) stellen, is het onderwijs pas effectief wanneer er sprake is van een samenhangend geheel van maatregelen op school- en klasniveau. Het leesonderwijs op school kan effectiever worden door bewust te worden van het belang van consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van de leesmotivatie. Wat wordt er gedaan aan het positief beïnvloeden van het klassenklimate, hoe benaderen de leerkrachten de leerlingen, hoe wordt er omgegaan met verschillen tussen leerlingen?

2.3 Wenselijke situatie

Lezen is van essentieel belang voor het functioneren binnen onze moderne maatschappij. Lezen biedt kansen. Volgens Gioia (2007, zoals geciteerd in Vernooy, 2009) zijn mensen met leesproblemen minder actief in de samenleving, stemmen vaak niet en doen minder aan vrijwilligerswerk. Kinderen leren lezen door veel te lezen. Vooral kinderen met leesproblemen zijn gebaat bij het maken van veel "leeskilometers". Om kinderen veel te laten lezen is het belangrijk dat zij gemotiveerd zijn en het leuk vinden om te lezen. Dit bevordert het zelfvertrouwen in het lezen. Uit onderzoek blijkt dat het verlangen naar competentie een sterk menselijke drijfveer is en het zelfvertrouwen geeft als je iets goed beheerst (Smits & Braams, 2009).

Daarnaast blijkt verder dat van alle invloed die scholen hebben op het leren en ontwikkelen van kinderen, een overgroot deel van het effect bepaald wordt door de leerkracht (Marzano & Miedema, 2005). Deze onderzoeken tonen aan dat het leerkrachtgedrag een belangrijk effect heeft op de leesmotivatie van kinderen. In een wenselijke situatie wordt er binnen de school bewust gewerkt met een consistente lijn in het leraargedrag ten aanzien van leesmotivatie. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in de wijze van het geven van instructie, door het positief beïnvloeden van het klassenklimate, door een omgeving te bevorderen waarin leerlingen zich geaccepteerd voelen door leerkrachten en medeleerlingen en waarin zij een gevoel van orde en veiligheid ervaren (Marzano & Miedema, 2005) en de aandacht voor kinderen met leesproblemen (Houtveen et al. 2003).

Doel van het onderzoek is de leerkracht op school bewust te maken van hun leerkrachtgedrag ten aanzien van de leesmotivatie. Hen te laten zien op welke wijze zij dat leerkrachtgedrag als team kunnen inzetten om de leesmotivatie te bevorderen en vast te houden.

2.4 Hoofdvraag

Welke activiteiten moet de school van onderzoek opzetten, dan wel uitbreiden, om consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie te ontwikkelen en te waarborgen?

2.5 Deelvragen

Theoretisch kader:

- Wat zegt de theorie over leerkrachtgedrag en de relatie tussen leerkrachtgedrag en motivatie
- Wat is goed leerkrachtgedrag om leerlingen gemotiveerd te krijgen om te lezen
- Wat is goed leerkrachtgedrag om leerlingen met leesproblemen gemotiveerd te krijgen om te lezen

Praktische kader:

- In welke mate vindt het team het onderwerp leesmotivatie belangrijk om daar aandacht aan te geven
- Hanteert de school consistent leerkrachtgedrag om de motivatie ten aanzien van lezen te stimuleren. Daarmee wordt onder andere bedoeld:
 - hoe beïnvloedt de leerkracht het klassenklimaat
 - op welke wijze zorgt de leerkracht dat alle leerlingen gelijkwaardig bij de lessen betrokken worden, in overeenstemming met verschillen tussen leerlingen
 - hoe wordt gereageerd op foute antwoorden
 - hoe worden vorderingen overgebracht op de kinderen
 - hoe komt groepswork en samenwerking tot stand
 - is de instructie expliciet
 - brengt de leerkracht enthousiasme over voor het lezen van boeken
- Hoe ervaren de leerlingen zelf de mate van leesmotivatie; wat merken zij binnen de groep
- Welke activiteiten kunnen ertoe bijdragen dat leerkrachtgedrag inzake leesmotivatie open en constructief besproken wordt

2.6 Aanpak van het onderzoek

Bij het onderzoek wordt het team, de intern begeleider (IB-er), de directie en enkele leerlingen ingeschakeld. De onderzoeksinstrumenten zijn enquêtes onder leerkrachten, directie, IB-er en leerlingen, observaties in klassen en gesprekken met enkele leerkrachten, leerlingen en de IB-er. Het theoretisch kader zal gebeuren op basis van literatuuronderzoek.

2.7 Onderzoeksplanning

Vanaf oktober 2011	Verzamelen en lezen literatuur
Half november 2011	Inleveren eerste opzet hoofdstuk 2
12/20 december 2011	Intervisie Dorien Corver en medestudenten
	Eerste opzet hoofdstuk 3, critical friends inschakelen
Januari 2012	Hoofdstuk 2 en 3 klaar, critical friends inschakelen
Februari 2012	Eerste opzet hoofdstuk 4
6 maart 2012	Intervisie, opzet enquête, interviews, observaties
Na 6 maart 2012	Uitvoeren enquête, interviews, observaties
17 april 2012	Eerste opzet hoofdstuk 5, critical friends inschakelen
Eind april 2012	Hoofdstuk 1,2,3,4 en 5 af
15 mei 2012	Hoofdstuk 6 en 7 af, critical friends inschakelen
22 mei 2012	Inleveren concept praktijkopdracht
29 mei 2012	Uiteindelijke inleverdatum definitief praktijkopdracht

Hoofdstuk 3 Verantwoording van de probleemstelling

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt in gegaan op de verantwoording van de probleemstelling. De verschillende onderdelen van de probleemstelling worden geoperationaliseerd. Vervolgens wordt de nieuws waarde voor de school van onderzoek en de theoretische, praktische en maatschappelijke relevantie beschreven. Het hoofdstuk wordt afgesloten met de beschrijving van de optimale opbrengst.

3.2 Probleemstelling

Welke **activiteiten** moet **de school van onderzoek** *opzetten*, dan wel *uitbreiden*, om **consistent leerkrachtgedrag** ten aanzien van **leesmotivatie** te *ontwikkelen* en te *waarborgen*?

3.3 Operationalisatie van de probleemstelling

Activiteiten

De term activiteiten moet op de meest brede manier worden geïnterpreteerd. Het betreft alle handelingen, vastleggingen en afspraken ,relevant voor het leerkrachtgedrag, die de leesmotivatie van kinderen ontwikkelt en waarborgt. Voorbeelden van mogelijke activiteiten zijn het periodiek agenderen en gestructureerd bespreken van het onderwerp 'Leesonderwijs' in de teamvergaderingen, het uitvoeren van klassenbezoekjes, de omgang met niveauverschillen tussen leerlingen of het binnen het Taalbeleidsplan maken van afspraken met betrekking tot het leerkrachtgedrag inzake leesmotivatie.

Leerkrachtgedrag

Leerkrachtgedrag is het geheel aan gedragingen van een leerkracht. Dit betreft onder andere het geven van expliciete instructie; duidelijk, consequent en evenwichtig, objectief observeren van eigen handelen, een goed klassenmanagement dat bestaat uit preventie van probleemsituaties, didactische vaardigheden, regels en afspraken en de inrichting van de klas (Veenman, Lem, Roelofs & Nijssen 1993), interactie met kinderen en een prettig klimaat in de klas waar alle kinderen zich gewaardeerd voelen. Dit alles draagt bij tot het bevorderen van de leesmotivatie van kinderen.

Leesmotivatie

Motivatie is een term uit de pedagogiek om uit te drukken dat iemand iets (een zeker doel) probeert te bereiken, dan wel een bepaalde prestatie wil leveren. (<http://nl.wikipedia.org/wiki/Motivatie>)

Leesmotivatie betreft de eigen wil en inzet van leerlingen om het lezen onder de knie te krijgen. Enkele concrete factoren die van invloed zijn op de leesmotivatie, zijn bijvoorbeeld enthousiasme ten aanzien van het leesonderwijs, de interactie tijdens het lezen tussen leerling en leerkracht, de beleving van vorderingen, de aanpak van problemen en het gebruik van expliciete instructie. Met expliciete instructie wordt concrete en zichtbare instructie bedoeld die aandacht besteed aan de problemen waar de leerling mee zit. (Vernooy, 2007)

Consistent

De term "consistent" heeft betrekking op de samenhang binnen de school van het leerkrachtgedrag ten aanzien van de leesmotivatie. Deze samenhang zorgt ervoor dat leerlingen in hun gehele schoolloopbaan op eenduidige en voor hen dus herkenbare manier gemotiveerd worden voor het leesonderwijs. De samenhang komt onder andere tot uiting in verschillende aspecten: is de instructie duidelijk, gestructureerd en evenwichtig en is er een open sfeer waarin kinderen vragen durven te stellen. Hier moet ook aan het klassenklimaat worden gedacht. Worden kinderen geaccepteerd en accepteren zij elkaar, hoe wordt er omgegaan met verschillen tussen de leerlingen, is er gelegenheid voor samenwerking en voelen kinderen zich veilig binnen de groep. Ook de leesomgeving moet worden meegenomen in de samenhang. Zijn er plekken om te lezen, krijgen leerlingen tijd om te lezen, worden er presentaties gehouden en praat de leerkracht zelf over boeken.

De school van onderzoek

Het onderzoek wordt uitgevoerd op een katholieke dorpsschool met ongeveer 200 kinderen, verdeeld over 9 groepen. Het uitgangspunt van de school is dat de kinderen zich veilig en gerespecteerd voelen, zowel op cognitief als op sociaal-emotioneel gebied. Men probeert een zo volledig mogelijke

ontplooiing van ieder kind te bereiken door duidelijk, gestructureerd en doelgericht onderwijs aan te bieden met aandacht voor differentiatie, zelfstandigheid, extra begeleiding en uitdaging. Het leesonderwijs op school kan effectiever worden door bewust te worden van het belang van consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van de leesmotivatie.

Opzetten en uitbreiden

In de probleemstelling wordt gesproken over “opzetten dan wel uitbreiden”. Gekozen is voor deze twee werkwoorden, omdat uit de probleemverkenning is gebleken dat het team zich niet bewust lijkt te zijn van het belang van leesmotivatie en er nog geen activiteiten zijn die consistentie in het leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie waarborgen laat staan bevorderen. Op onderdelen zijn deze activiteiten er wel (bijvoorbeeld tijd voor stillezen), maar is er twijfel of die activiteiten voldoende zijn. Daar is mogelijk uitbreiding van die activiteiten nodig.

Ontwikkelen

Met “ontwikkelen” wordt in de probleemstelling bedoeld op het opzetten van consistent leerkrachtgedrag inzake leesmotivatie.

Waarborgen

Met “waarborgen” wordt bedoeld dat consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van de leesmotivatie wordt gegarandeerd in de uitvoering, ook op de langere termijn.

3.4 Nieuwswaarde

Het onderzoek heeft in eerste instantie nieuwswaarde voor de school van onderzoek. Het toont de invloed van leerkrachtgedrag op de leesmotivatie aan, onderbouwd vanuit de literatuur. Dit onderzoek is een eerste aanzet tot het schrijven en bespreken van een Taalbeleid. Afstemming binnen de school staat in dit onderzoek centraal. Daarnaast heeft dit onderzoek nieuwswaarde voor het onderwijs. Het toont aan, onderbouwd met literatuur, welk leerkrachtgedrag in de praktijk bevorderlijk kan zijn ten aanzien van leesmotivatie.

3.5 Theoretische relevantie

Marzano (Marzano & Miedema, 2005) geeft aan dat een goede leraar, een leraar is die een aanwijsbare bijdrage levert aan het leren en de ontwikkeling van leerlingen. In combinatie met het lezen kan geconcludeerd worden dat leerlingen dagelijks moeten lezen, wat alleen lukt wanneer kinderen gemotiveerd zijn om te lezen. Om tot die motivatie te komen is het van belang dat het leerkrachtgedrag hierop in speelt zodat leerlingen gemotiveerde en strategische lezers worden die lezen voor hun plezier en lezen om te leren (Houtveen & Smits & Brokamp, 2010).

3.6 Praktische en maatschappelijke relevantie

De school heeft baat bij het onderzoek. Op dit moment vallen de leesresultaten tegen. Om deze resultaten te verhogen is het belangrijk om de kinderen gemotiveerd te krijgen, dan wel te houden. Leerlingen moeten immers veel met woorden in aanraking komen om een goed leesniveau te halen; “leeskilometers maken”. Om dit doel te bereiken is het belangrijk dat de kinderen gemotiveerd zijn om te lezen. Het gedrag van leerkrachten heeft veel invloed op de leesmotivatie van kinderen en daarmee hun leesontwikkeling (Houtveen et al. 2003).

Door als leerkracht te reflecteren over hun eigen manier van lesgeven, dit te bespreken met collega's en door hun vaardigheden uit te breiden, zal dit ten goede komen aan de leesmotivatie.

De maatschappelijke relevantie van leesonderwijs behoeft geen uitgebreide onderbouwing. Kunnen lezen is van essentieel belang om goed te kunnen functioneren in de huidige maatschappij. Kinderen die in de klas gemotiveerd raken om te lezen, zullen meer lezen en daardoor meer leeservaringen opdoen wat ten goede komt aan hun leesniveau.

3.7 Optimale opbrengst

Het onderzoek moet er toe leiden dat de resultaten, bevindingen en adviezen binnen het team worden besproken, hetgeen bijdraagt aan de bewustwording van de leerkrachten van het effect van hun gedrag op de leesmotivatie. Het vervolg zal zijn dat binnen de bouwvergaderingen de adviezen

besproken zullen worden, zodat consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie gevormd kan worden.

Hoofdstuk 4. Achtergronden en theoretisch kader

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de achterliggende theorie van de hoofdvraag: **Welke activiteiten moet de school van onderzoek opzetten, dan wel uitbreiden, om consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie te ontwikkelen en te waarborgen**, beschreven. Vanuit de theorie wordt de achtergrond behandeld van het voor dit praktijkonderzoek uitgevoerde onderzoek. Eerst wordt ingegaan op de onderzoeksfunctie en onderzoeksstrategie, daarna wordt de domeinafbakening en de primaire doelgroep besproken. Het theoretische gedeelte begint met de beschrijving van de leesontwikkeling, de stagnatie van de leesontwikkeling en de omschrijving van het begrip motivatie. Vervolgens wordt op basis van de drie theoretische deelvragen zoals beschreven in hoofdstuk 2, ingegaan op de theoretische achtergrond en wordt gekeken naar de internationalisering. Het hoofdstuk wordt afgesloten met de kijk op inclusief onderwijs en het oplossingsgericht werken.

4.2 Onderzoeksfunctie en -strategie, domeinafbakening en doelgroep

Onderzoeksfunctie en onderzoeksstrategie:

Dit onderzoek is een ontwerponderzoek. Dat wil zeggen dat de conclusie van het onderzoek een directe bijdrage levert aan het probleem van de school van onderzoek. De opsomming van activiteiten die de school van onderzoek moet opzetten, dan wel uitbreiden, om een consistente lijn in het leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie te ontwikkelen en te waarborgen, is direct toepasbaar (Kallenberg, Koster, Onstenk & Scheepsma, 2007). Het onderzoek legt een verbinding tussen de praktijk op de school van onderzoek en de informatie vanuit de literatuur. Het geeft de stand van zaken op de school van onderzoek aan. Het laat duidelijk zien waar verbetering, in de consistente lijn in het leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie, mogelijk is.

Domeinafbakening en doelgroep:

Het domein waar dit onderzoek op gericht is, is de onderzoeksschool waarbij leerlingen uit de groepen 4 en 8, leerkrachten van groep 1 tot en met 8, IB-er en directie ingeschakeld worden.

4.3 Leesontwikkeling, stagnatie en definitie van leesmotivatie

Leesontwikkeling:

Kerndoel 9 van het basisonderwijs stelt dat leerlingen plezier moeten krijgen in het lezen van voor hen bestemde verhalen, gedichten en informatieve teksten.

Van der Leij (2003) zegt:

Wie niet goed kan lezen heeft in onze maatschappij een probleem. De wereld om ons heen is een geletterde maatschappij, een wereld waarin door middel van schrifttekens wordt gecommuniceerd. Wie moeite heeft met het begrijpen van die tekens, loopt kans essentiële informatie te missen. (blz.14)

Verder stelt Struiksmā (2009):

Technisch lezen is in het primair onderwijs, als alles goed gaat, slechts een middel om toegang te krijgen tot informatie. Maar als het niet goed gaat en de leesteknik blijft zwak, dan wordt technisch lezen het belangrijkste doel, omdat een zwakke technische leesvaardigheid de leerling belemmert in vrijwel alles wat er op school te leren valt, van begrijpend lezen tot kennisverwerving bij de zaakvakken en rekenen. (blz. 11)

Vrijwel alle kinderen hebben voordat ze naar school gaan, al ervaring opgedaan met geschreven tekst. Ze zien boeken, kranten en tijdschriften om hen heen, worden voorgelezen en zien ouders schrijven. Ervaringen die van invloed zijn op het niveau van geletterdheid waarmee het kind de school in gaat. Echter, niet alle ouders gaan met dezelfde intensiteit met boeken om. Er is daarom sprake van een grote variatie tussen kinderen bij aanvang van groep 1 (Wentink, Verhoeven & van Druenen, 2011). Smits & Braams (2009) geven aan dat een kind in de pre-alfabetische fase sterk gebruik maakt van visuele karakteristieken van letters en woorden. In deze fase krijgen de kinderen een goed beeld van lezen doordat ze inzicht krijgen in de eigenschappen in woorden zoals rijm en alliteratie. In het aanvankelijk lezen start men met het aanleren van de klanken van onze taal en hoe deze met letters kunnen worden weergegeven. Tegelijkertijd wordt de elementaire leeshandeling, het ontsleutelen van korte geschreven woorden door letters te verklanken en die afzonderlijke klanken

vervolgens weer samen te voegen tot een woord, aangeleerd. Geleidelijk leren de leerlingen deze handeling ook toe te passen op moeilijkere woorden. De nadruk wordt verlegd naar het snel en accuraat uitvoeren van het lezen en spellen van woorden met steeds complexere woordstructuren (Gijssel, Scheltinga, van Druenen & Verhoeven, 2011). Om dit te bereiken zullen leerlingen veel moeten oefenen en herhalen. We spreken dan ook wel van het maken van vele 'leeskilometers'. Het is de taak van de leraren om leerlingen de tijd te geven om deze kilometers (Smits & Braams, 2009) ook daadwerkelijk te kunnen laten maken.

Het lezen van teksten heeft ook invloed op de woordenschat van kinderen. Door het lezen van woorden wordt de woordenschat van de leerlingen uitgebreid. Van den Nulft en Verhallen (2010, blz.15) stellen dan ook: "...een goede woordkennis is absoluut noodzakelijk voor het leren lezen en voor tekstbegrip."

Het gemotiveerd zijn om te lezen heeft gevolgen voor de hoeveelheid teksten en-of boeken die kinderen lezen. Hoe leuker je lezen vindt, hoe vaker je het doet.

Stagnatie

Vroegtijdig signaleren van leesproblemen is in het belang van het kind. Door gerichte interventies kunnen bij kinderen veel leesproblemen voorkomen worden. Onderzoek (Vernooy, 2007) laat zien dat de meeste leesproblemen het gevolg zijn van kwaliteitsproblemen in het leesonderwijs. De kwaliteitsproblemen concentreren zich in het bijzonder op het gebied van de instructie.

Bij kwaliteitsproblemen moet men denken aan:

- Onvoldoende aandacht voor een belangrijk leesaspect: Hierbij kan gedacht worden aan het onderschatten van het belang van het aandacht blijven geven aan het voortgezet technisch lezen.
- Onvoldoende aandacht voor kenmerken van effectief onderwijs: Dit kan inhouden dat het leerkrachtgedrag onvoldoende is. Er wordt te weinig tijd besteed aan lezen, gerichte leesinstructies zijn minimaal, er wordt niet doelgericht gewerkt, risicoleerlingen krijgen te weinig tijd om extra te lezen en het ontbreken van goede leesdeskundigheid bij leerkrachten.
- Een combinatie van bovenstaande punten.

Leesmotivatie

Tellegen en Frankhuisen (1986, blz.60) verstaan onder leesmotivatie: "...de mate waarin lezers bekend zijn met bepaalde vormen van leesvoldoening, vormen van voldoening die zij doelgericht nastreven."

Er worden drie typen leesmotivaties onderscheiden die allemaal een eigen invloed hebben op de leesmotivatie.

- Intrinsieke leesmotivatie: Het intrinsiek lezen komt van binnenuit. De lezer leest om een bepaalde stemming te beïnvloeden.
- Extrinsieke leesmotivatie: Hierbij wordt het lezen meer gestuurd van buitenaf. De lezer leest omdat het moet.
- Instrumentele motivatie: De lezer leest omdat het iets wil weten over een bepaald onderwerp. De informatie wordt functioneel gebruikt.

4.4 Deelvraag 1: Wat zegt de theorie over leerkrachtgedrag en de relatie tussen leerkrachtgedrag en motivatie

Voor het beantwoorden van deze deelvraag is gekeken hoe de motivatie kan worden bevorderd door de leerkracht. Met welke strategieën kan de leerkracht invloed uitoefenen op de motivatie?

Bevordering motivatie

Een leerkracht is altijd bezig om leerlingen te motiveren. Leerlingen hebben dit niet eens in de gaten omdat het onopgemerkt gaat. Het uiteindelijke doel is dat leerlingen in staat zijn om zichzelf te motiveren.

Marzano (Marzano & Miedema, 2005) spreekt van drie thema's om de motivatie te bevorderen. Het klassenklimaat, schoolse taken en opdrachten, en strategieën om de betrokkenheid van leerlingen te vergroten. Hieronder worden de punten toegelicht die van toepassing zijn op dit onderzoek:

- Het klassenklimaat
Het klassenklimaat heeft een grote invloed op leerprocessen. In de optimale situatie wordt zo'n klassenklimaat bevorderd, waarin leerlingen zich geaccepteerd voelen door leerkrachten en medeleerlingen en waarin zij een gevoel van orde en veiligheid ervaren. De nadruk moet

daarbij liggen op de gezamenlijke verantwoordelijkheid. Dit kan tot stand komen als er binnen de groep gepraat wordt over de sfeer in de groep.

Bij iedereen bestaat de behoefte om door anderen geaccepteerd te worden. Acceptatie zorgt voor een betere eigenwaarde, een positieve houding ten aanzien van school en een betere werkhouding wat resulteert in betere resultaten.

Er zijn 9 strategieën die bevorderen dat leerlingen zich geaccepteerd voelen door leerkrachten en medeleerlingen:

1. Band ontwikkelen met leerlingen: Laat de leerling weten dat je hem/ haar respecteert door een band aan te gaan zodat je de leerling beter leert kennen. Maak een kort praatje met leerlingen, kom terug op wat besproken is, groet leerlingen enz.
2. Houd eigen houding in de gaten: Ontwikkel positieve verwachtingen ten opzichte van alle leerlingen. Het is beter om te spreken over manieren waarop iets beter kan in plaats van fouten benadrukken.
3. Betrek alle leerlingen gelijkwaardig bij activiteiten in de les: Tracht zoveel mogelijk iedere leerling evenveel positieve aandacht te geven. Bijvoorbeeld door oogcontact te maken met alle leerlingen en te zorgen dat alle leerlingen een bijdrage leveren aan gesprekken.
4. Ga positief om met verschillen tussen leerlingen: Accepteer leerlingen in hun eigenheid door de verschillen te erkennen. Dit kan bewerkstelligd worden door leerlingen zelf keuzes te laten maken in een variatie van leeractiviteiten en leer leerlingen reflecteren op hun eigen handelen.
5. Reageer positief op foute of geen antwoorden: Leerlingen krijgen een gevoel van acceptatie als ze weten dat fouten maken mag. Geef bijvoorbeeld extra denktijd bij ik-weet-niet antwoorden, stel de vraag in andere bewoordingen of geef voorbeelden.
6. Zorg voor verschillende positieve bevestigingen bij juiste antwoorden: Erg vaak complimenteren kan ook te veel zijn. Voorkom dit door bijvoorbeeld te complimenteren met lichaamstaal, een knik met het hoofd of een glimlach, of vat het goede antwoord samen in eigen bewoordingen.
7. Geef gelegenheid voor groepswork en samenwerking: Onderlinge acceptatie wordt door middel van deze strategie bewerkstelligd. Groepswork doet een beroep op meer dan alleen cognitieve vaardigheden. Ze leren ook omgaan met de sterke en zwakke kanten van ieder groepslid. Daarnaast leren ze taken te verdelen en te zorgen voor een goede sfeer binnen de groep. Dit kan tot stand komen door heldere leerdoelen te formuleren voor het groepswork, ervoor te zorgen dat de groep gezamenlijk beslissingen neemt ten aanzien van rolverdeling en planning, en te zorgen voor feedback.
8. Laat leerlingen elkaar leren kennen en accepteren: Moedig leerlingen aan om vriendschappen te ontwikkelen buiten hun eigen groep om. Denk hierbij aan het samenstellen van verschillende groepen door het hele schooljaar heen. Leerlingen kunnen elkaar interviewen of organiseer kringgesprekken waarin ervaringen uitgewisseld worden.
9. Help leerlingen om ervoor te zorgen dat ze geaccepteerd worden door andere leerlingen: Sommige leerlingen kunnen moeizaam met anderen communiceren. Deze leerlingen moeten strategieën leren kennen die hen helpen om contact te leggen en te onderhouden. Leer hen bijvoorbeeld dat zij vragen kunnen stellen aan anderen, complimentjes kunnen geven over positieve dingen, anderen kunnen vermijden met de confrontatie over negatieve gebeurtenissen en anderen te behandelen met respect.

Een goed klassenklimaat heeft niet alleen te maken met het gevoel of men er wel bij hoort, maar ook met het ervaren van veiligheid en orde. Zo kunnen er gezamenlijk klassenregels opgesteld en procedures vastgesteld worden.

- Schoolse taken en opdrachten

Drie factoren zijn van belang voor de motivatie op de taken die de leerlingen moeten maken.

1. Leerlingen moeten de taak als zinvol ervaren. Leerlingen die taken en opdrachten waardevol en relevant vinden, zijn vrijwel altijd succesvolle leerlingen. Kinderen die zelf doelen stellen zijn gemotiveerder en efficiënter.
2. Leerlingen moeten vertrouwen hebben in eigen kunnen. Leerlingen die het gevoel hebben dat ze goed zijn, blijken zich beter in te zetten dan leerlingen die het idee hebben iets niet te kunnen.

3. De taak moet helder en duidelijk zijn. Het wordt moeilijk voor leerlingen een taak te maken die niet duidelijk is. Door te weten wat er van ze verwacht wordt gaan leerlingen effectiever aan de slag.

- Strategieën om de betrokkenheid van leerlingen te vergroten

Bij het klassenklimaat en de schoolse taken en opdrachten ging het om strategieën van individuele leerkrachten. Bij de strategieën om de betrokkenheid van leerlingen te vergroten, blijft het niet bij de individuele leerkracht. Deze strategieën reiken verder en hebben daardoor te maken met de structuur en de organisatie binnen de school.

1. Leerlingen van hogere groepen kunnen ingezet worden om andere kinderen te begeleiden. Dit werkt motiverend doordat de leerlingen met oudere schoolgenoten kunnen samenwerken.
2. Opstellen van een portfolio. In een portfolio laten leerlingen zien wat ze in huis hebben. Dit kan in de vorm van reflecties, opstellen, opdrachten of gesprekken zijn.

Of deze punten in bepaalde mate worden toegepast binnen de school van onderzoek zal door middel van observaties en interviews onderzocht worden. In recent onderzoek van de Hogeschool Utrecht, die een Onderwijszorgprofiel heeft opgesteld met behulp van de Seminarium Profiel Scan (SPS), zijn drie leerlingen van de school van onderzoek geïnterviewd. De leerlingen gaven, in eigen bewoordingen, de volgende positieve en negatieve punten van de school aan:

- Je wordt geholpen als je dat nodig hebt (ook met middelen);
- Meesters en juffen zijn veel bij je en zijn geen vreemden;
- Ze worden boos als je je onbeleefd gedraagt;
- De combinatieklas bevalt goed (nieuwe vrienden);
- Er is respect voor elkaar. Er wordt gepest of geplaagd. Mediatoren zijn belangrijk;
- De school is fris en schoon. Alles wordt meteen opgeruimd en gecontroleerd (vieze woorden);
- Je voelt je niet opgedreven om iets te bekennen, je mag het opschrijven in een boekje;
- Als er iets erg is kun je het van je afschrijven in een gevoelensschriftje;
- Meer doen aan creativiteit; toneel in theaterlokaal, kleien, timmeren, solderen in handenarbeidlokaal;
- Meer dingen samen bedenken/ maken met klasgenoten, vooral met leerlingen die je niet zo goed kent.

4.5 Deelvraag 2: Wat is goed leerkrachtgedrag om leerlingen gemotiveerd te krijgen om te lezen

In de vorige paragraaf werd gesproken over de relatie tussen leerkrachtgedrag en motivatie in algemene zin. In deze paragraaf wordt ingezoomd op de relatie tussen leerkrachtgedrag en de motivatie om te lezen. Goed leesonderwijs is niet mogelijk zonder de motivatie om te lezen. Zoals reeds eerder beschreven kan deze motivatie sterk worden beïnvloed door de houding van de leerkracht. Naast de houding van de leerkracht spelen ook de instructie, doelgericht werken, leesomgeving en effectief gebruik van methodes een rol om leerlingen gemotiveerd te krijgen.

Houding van de leerkracht in relatie tot leesmotivatie

Om leerlingen gemotiveerd te laten worden en blijven voor het lezen staat het leerkrachtgedrag en de leesomgeving centraal. Witte, Rijlaarsdam en Schram (2008) kwamen door middel van hun onderzoek tot de conclusie dat literatuuronderwijs waarin leerkrachten met hun adviezen van boeken en de keuze van leeractiviteiten bij leerlingen probeerde aan te sluiten, positief samenhangt met de ontwikkeling van leesmotivatie.

Chambers (2002, blz.98) zegt dat leraren die kinderen willen helpen lezers te worden, aandragen, stimuleren, demonstreren en reageren:

Zij leveren de boeken, tijd om te lezen en een uitnodigende leesomgeving. Zij prikkelen het verlangen aandachtige lezers te worden. Door voorlezen en door hun eigen leesgedrag demonstreren zij wat een 'goede' lezer doet. Zij reageren, en helpen anderen te reageren, op de behoeften van ieder lid van de groep.

Daarnaast meldt Chambers dat het noodzakelijk is dat leerkrachten op de hoogte zijn van de kind- en jeugdliteratuur.

Aan de hand van enquêtelijsten voor de leerkrachten zal bekeken worden of de leerkrachten van de school van onderzoek dit rolmodel zich toe-eigenen.

Dat de groepsleerkracht de meest belangrijke factor is als het gaat om falen of slagen van leerlingen, blijkt uit de literatuur (Teddlie & Reynolds, 2000, zoals geciteerd in Houtveen et al. 2003). Vooral ten opzichte van de risicoleerlingen roept een goed pedagogisch functionerende leerkracht gevoelens van zelfvertrouwen en competentie op, doordat zij leerlingen succeservaringen laten opdoen en een veilige leeromgeving creëren. (Houtveen et al. 2003) Een zeker gevoel van zelfvertrouwen is noodzakelijk om leren mogelijk te maken en is gebouwd op succeservaringen. Zij schrijven hun successen toe aan hun eigen capaciteiten en inspanningen waardoor zij gemotiveerd zijn om zichzelf te blijven verbeteren (Ellis & Worthington, 1994 zoals geciteerd in Houtveen et al. 2003). Een hoge mate van succeservaringen hangt positief samen met leerlingresultaten en andersom (Anderson, Evertson & Brophy, 1979; Fisher, Berliner, Filby, Marlieve, Cohen & Denshaw, 1980, zoals geciteerd in Houtveen et al. 2003). Daarnaast heeft het gevoel controle te hebben over datgene wat kinderen zelf leren, een nauwe samenhang met leerlingprestaties. Het zelfmanagement van kinderen geeft hen zelfvertrouwen om problemen zelf op te lossen en gebruik te maken van eerder geleerde concepten en principes. Het is daarom belangrijk dat scholen mogelijkheid bieden aan leerlingen om ervaring op te doen met het managen van het eigen leergedrag (Smith, 1976; Kounin, 1970, zoals geciteerd in Houtveen et al. 2003). Vernooy (2007, blz.4) laat door middel van onderzoek zien dat de kwaliteit van de leerkrachten de resultaten van de kinderen voorspellen: "Risicoleerlingen deden het bij goede leerkrachten net zo goed als gemiddelde leerlingen bij zwakke leerkrachten." De kwaliteit van de leraar is dus zeer belangrijk.

Instructie

De kwaliteit van instructie blijkt veel invloed te hebben op de effectiviteit van het leesonderwijs. De leerkracht moet rekening houden met de verschillende leerbehoeften van kinderen om zo het leesproces optimaal te laten aansluiten bij het kind. Een effectief model om het leesonderwijs in te vullen is het directe instructiemodel (Gijsel et al. 2011). Dit model is opgebouwd volgens een vast stramien bestaande uit een dagelijkse en periodieke terugblik, presentatie van nieuwe inhoud, begeleidde inoefening van vaardigheden en individuele verwerking met regelmatige feedback. Tijdens het begeleiden van vaardigheden wordt er gedifferentieerd naar de behoeften van leerlingen. Kinderen die meer begeleiding nodig hebben ontvangen dan verlengde instructie, preteaching of reteaching. Bij preteaching wordt de leerstof voordat het in de groep besproken wordt, voorbereid zodat de leerlingen succeservaringen op kunnen doen. Bij reteaching wordt de leerstof die reeds is behandeld in de groep, herhaalt en ingeoefend. Vernooy (2007) toont na aanleiding van onderzoek aan, dat kinderen die te lang zelfstandig moeten werken, slechtere resultaten boeken dan leerlingen die de meeste tijd onderwezen en gecoacht worden door hun leerkrachten. "...de taakgerichte leertijd van leerlingen is veel groter door veel interactie met de leerkracht, en juist taakgerichte leertijd is een voorspeller voor de leerresultaten." (blz. 13)

Hierbij is een doelmatig klassenmanagement noodzakelijk. "Goede organisatorische vaardigheden maken het mogelijk dat een leerkracht goed voorbereid aan de instructie kan beginnen, dat overgangen tussen fasen in de instructie soepel verlopen en dat leerlingen rustig zelfstandig kunnen werken al dan niet in groepjes." (Houtveen et al. 2003, blz. 81)

Doelgericht werken

Leerkrachten dienen op de hoogte te zijn van de doelen die in een bepaald schooljaar moeten worden behaald. Alleen op deze manier kan geconstateerd worden of het gegeven onderwijs aansluit bij de groep en bij individuele leerlingen. De doelen dienen deel uit te maken van een goed samengesteld curriculum over de jaren heen. Naast de streefdoelen voor een groot deel van de leerlingen kunnen ook individuele- en of groepshandelingsplannen opgesteld worden na aanleiding van toetsresultaten (Gijsel et al. 2011). Voor het vastleggen van de leesontwikkeling moet schoolbreed gebruik worden gemaakt van een leerlingvolgsysteem om zo de doorgaande lijn binnen de school te kunnen waarborgen.

Leesomgeving

Naast het leerkrachtgedrag neemt de schoolomgeving een rol binnen het motiveren van leerlingen. "Een rijke leesomgeving biedt een groot assortiment aan boeken en teksten van verschillende niveaus en verschillende genres, waaruit leerlingen zelf kunnen kiezen. Dit heeft een directe invloed op de leesmotivatie." (Guthrie, Schafer, Von Secker & Alban, 2000, zoals geciteerd in Gijsel et al. 2011, blz 63).

Een rijke leesomgeving heeft ook te maken met de plek waar gelezen kan worden, een goed ingerichte leeromgeving, waarin kinderen snel en zelfstandig de voor hen bedoelde materialen kunnen vinden (Houtveen et al. 2003) en de tijd die gegeven wordt om te lezen (Chambers, 2002). Er is veel

aandacht voor stillezen en voorlezen. Kinderen betrokken laten zijn bij het herkennen van de inhoud van een tekst, door te praten en na te denken over de inhoud en nieuwsgierigheid naar het onbekende van de inhoud, zorgt voor betrokken lezers, wat ten goede komt aan de sociale interactie. Ook de mogelijkheid tot het zelf kiezen van boeken en de samenwerking tussen kinderen, werkt motivatie verhogend (Smits & Braams, 2009).

Effectief gebruik van methodes

Het werken met een goede methode zorgt voor goed onderwijs mits de methode gehanteerd wordt volgens de handleiding en volledig afgerond wordt. Aan de hand van een jaarplanning moet de lesstof systematisch, expliciet en gedoseerd worden aangeboden (Gijsel et al. 2011).

De school van onderzoek hanteert de methode Estafette voor de groepen 4 tot en met 8. De methode is overzichtelijk, gedifferentieerd naar 3 niveaugroepen en opgebouwd volgens vaste stappen binnen de lesstof. Na de introductie voor alle groepen gaan de kinderen van aanpak 3, de vlotte lezers, zelfstandig aan de slag. De kinderen van aanpak 1, de risicolezers, en aanpak 2, de methodevolgers, krijgen instructie van de groepsleerkracht. Vervolgens gaan de kinderen van aanpak 2 zelfstandig aan de slag en worden de kinderen van aanpak 1 tijdens de verwerking en oefening begeleid. De afronding gebeurt met alle groepen samen. Deze lesopbouw past bij het directe instructiemodel. Maar wat zegt de methode over het leerkrachtgedrag inzake leesmotivatie? Natuurlijk wordt er gesproken over het inrichten van een leesrijke omgeving met daarin aandacht voor verschillende soorten boeken, verschillende leesvormen en het geven van expliciete feedback. Ook wordt kort stilgestaan bij het onderwerp 'Leesplezier' waarin vermeld wordt dat de houding van de leerkracht ten opzichte van het lezen van boeken belangrijk is. Maar er wordt niet vermeld hoe je als leerkracht de kinderen moet benaderen om hen gemotiveerd te krijgen of te houden. Hoe men kinderen kan leren om de taak als zinvol te ervaren, krijgt geen aandacht. Het onderwerp leesmotivatie is niet volwaardig ingebed binnen de gehanteerde methode. Onderzoek zal aantonen hoe de leerkrachten op de school van onderzoek hiermee omgaan. Daarentegen worden kinderen door middel van kaarten wel gestimuleerd om ervaringen uit te wisselen. Op deze praatkaarten staan vragen, gebaseerd op het gedachtegoed van Chambers over de inhoud, auteur en emoties.

4.6 Deelvraag 3: Wat is goed leerkrachtgedrag om leerlingen met leesproblemen gemotiveerd te krijgen om te lezen

In paragraaf 4.5 werd gesproken over het leerkrachtgedrag om leerlingen gemotiveerd te krijgen om te lezen. Hieronder wordt nader ingegaan om leerlingen met leesproblemen gemotiveerd te krijgen om te lezen door het leerkrachtgedrag daar op af te stemmen.

"Leesbevordering is het meest effectief bij een doorlopend aanbod van ondersteunende en bij het taalonderwijs aansluitende activiteiten waarbij het plezier in lezen voorop staat." (Stichting Lezen, Het plezier in lezen staat voorop, 2008, blz. 7).

Leesproblemen worden vaak veroorzaakt door het werken met slechte methoden of het niet volledig uitvoeren van de handleiding. Ook het laat signaleren van leesproblemen en het geven van onvoldoende tijd die aan lezen besteed moet worden zorgt voor meer leesproblemen (Vernooy, 2009). In principe is goed leerkrachtgedrag zoals beschreven bij paragraaf 4.5 ook van toepassing bij leerlingen met leesproblemen. Met dien verstande dat leerlingen met leesproblemen minder snel geneigd zijn om een boek te pakken. Zij missen meer de intrinsieke motivatie om een boek te lezen dan leerlingen die geen leesproblemen hebben. De motivatie bij leerlingen met leesproblemen moet vooral door anderen geprikkeld worden. Leerkrachten moeten zich hier bewust van zijn en deze leerlingen extra motiveren door duidelijke instructie volgens het directe instructiemodel te geven waarbij zwakke lezers baat hebben bij het modelgedrag van zowel leerkrachten als goede leerlingen (Houtveen et al. 2003). Onderzoek van Brown (1997, zoals geciteerd in Verkleij, 2009) laat zien dat sociale interactie en gesprekken in leergroepjes, de motivatie bevorderen. Dit is goed toepasbaar bij kinderen met leesproblemen.

Met betrekking tot het lezen zou de leerkracht, juist bij zwakke lezers, positieve verwachtingen moeten uitspreken. Om de leesmotivatie te verhogen moet de leerkracht stilstaan bij de volgende onderdelen:

**De leerkracht heeft positieve verwachtingen met betrekking tot het leren lezen spreekt deze ook uit.*

- *De leerkracht biedt leerlingen uitzicht op succes met lezen.*
- *De leerkracht ondersteunt kinderen bij het lezen als dat nodig is.*

- *De leerkracht geeft een zwakke lezer nooit onvoorbereid een leesbeurt.*
- *De leerkracht toont belangstelling voor de beleving van het lezen van kinderen.*
- *De leerkracht stimuleert geloof in eigen kunnen en plezier in eigen mogelijkheden.*
- *De leerkracht helpt kinderen bij het zoeken van verklaringen voor succes en falen met het lezen en zoekt met leerlingen naar productieve attributies.* (Förre, 2008)

Naast het geven van klassikale instructie is het structureel geven van verlengde instructie aan zwakke leerlingen effectief. De groepjes leerlingen die dit ontvangen zijn wisselend van aard en kunnen bestaan uit een verschillend aantal leerlingen. Houtveen (2003, blz.79) zegt: "Een flexibele samenstelling van het subgroepje met zwakke leerlingen voorkomt dat er bij deze leerlingen een negatieve leesontwikkeling en leesmotivatatie ontstaat door stigmatisering". Immers, iedereen kan verlengde instructie met betrekking tot de voorbereiding voor de volgende les (preteaching) of als herhaling van instructie (reteaching), ontvangen. De instructie moet afgestemd zijn op de eerder gegeven groepsinstructie om verwarring te voorkomen.

De onderzoekschool werkt volgens het directe instructiemodel. In het verleden is meerdere malen in de groepen geobserveerd of het directe instructiemodel op de juiste manier gehanteerd werd. Hier kwam uit voort dat het vooraf benoemen van de doelen niet altijd gerealiseerd wordt. Daarnaast werkt men met de gelaagde instructie. De instructie is gelaagd, omdat bij elke les op drie of meerdere niveaus (lagen) instructie op maat wordt gegeven. Zo worden de leerlingen die de stof begrijpen aan het werk gezet en krijgen de gemiddelde en zwakke groep leerlingen het vervolg van de instructie. Tot slot krijgt de zwakke groep nog verlengde instructie.

4.7 Internationalisering

Allington (Allington & Gabriel 2012), beschrijft in zijn artikel 6 elementen voor effectieve leesinstructies. Deze elementen vereisen niet veel tijd of geld en zouden iedere dag gegeven moeten worden aan de leerlingen.

1. Ieder kind leest iets wat het zelf uitgekozen heeft.
2. Ieder kind leest nauwkeurig
3. Ieder kind leest iets wat het begrijpt
4. Ieder kind schrijft iets wat voor hem/haar persoonlijk betekenis heeft
5. Ieder kind praat met zijn/haar klasgenoten over lezen en schrijven
6. Ieder kind luistert naar een volwassene die vloeiend hardop voorleest

Allington geeft daarbij aan dat de volwassenen het heft in eigen handen moeten nemen. Zij zijn in staat om beslissingen te nemen, niet de kinderen. En de juiste beslissing zou zijn om die instructie te geven die zij nodig hebben.

Deze 6 elementen sluiten aan op het artikel van Houtveen (Houtveen et al. 2003) waarin vermeld wordt dat de kwaliteit van instructie veel invloed heeft op de effectiviteit van het leesonderwijs. Ook Chambers (2002) laat zien dat er voldoende tijd moet worden gegeven om leerlingen te laten lezen. Element 4 waarbij centraal staat dat ieder kind iets schrijft wat voor hem/haar persoonlijk betekenis heeft, is ook te vinden in het LIST-project (Houtveen et al. 2010) Dit project is een leesinterventieproject dat als doel heeft de kennis en vaardigheden met betrekking tot het leesonderwijs van leerkrachten, te vergroten. In dit project wordt gesproken over het feit dat schrijffactiviteiten, die dagelijks aangeboden zouden moeten worden, bij dragen aan het ontwikkelen van het besef van de communicatieve functie van geschreven taal. Allington vindt het element heel belangrijk voor leerlingen met leesproblemen. Deze leerlingen moeten nadenken welke woorden zij het best vinden passen bij de emoties die zij willen overbrengen op hun lezers. Omdat de leerlingen een tekst schrijven die zij kunnen lezen, herlezen en analyseren stellen zij hun teksten vaak bij zodat zij met de juiste woorden hun verhalen kunnen verwoorden.

4.8 Inclusie

Zoals beschreven bestaat goed leesonderwijs onder andere uit effectieve instructie voor alle leerlingen. Dit houdt in dat er effectief omgegaan moet worden met de verschillen tussen de leerlingen. Ook aan leerlingen die veel leesproblemen hebben moet passend onderwijs gegeven worden.

In de grondwet is vastgelegd dat alle kinderen, dus ook kinderen met ernstige leesproblemen, dezelfde toegang hebben tot het onderwijs. Dit betekent dat alle leerlingen recht hebben op de ondersteuning die zij nodig hebben. We spreken dan ook wel over inclusief onderwijs.

Inclusief onderwijs heeft als doel om binnen een school samen met ouders, volwassenen en kinderen, te werken aan een optimale en excellente leerervaring op sociaal en cognitief gebied. Binnen het onderwijs is zowel plaats voor persoonlijk presteren als voor zaken als respect, gevoelend vermogen, tolerantie, eerlijkheid en verantwoordelijkheid (Stichting Inclusief Onderwijs).

Bij inclusief onderwijs wordt de specifieke hulp voor een kind met een handicap of leerstoornis, binnen het reguliere onderwijs gehouden. Hierdoor hoeven deze kinderen niet naar een specifieke school of instelling. De reguliere school die dit kind opvangt krijgt ondersteuning van een school voor speciaal onderwijs of vanuit een regionaal expertisecentrum. Het streven hiernaar heeft te maken met het effectief omgaan met verschillen, met het aanvaarden van verscheidenheid. Door middel van effectieve instructie kan hier aan toegekomen worden. (Vernooy, 2010).

Uitgangspunten hierbij zijn;

- Leerlingen krijgen zo goed mogelijk onderwijs. Scholen krijgen een zorgplicht waardoor leerlingen een zo goed mogelijk passend onderwijsaanbod krijgen.
- Ouders zijn betrokken bij hun kind op school. Ouders denken zelf mee over hoe zij hun kind het beste kunnen ondersteunen.
- Docenten zijn goed toegerust. Docenten hebben voldoende bagage voor het omgaan met verschillen tussen leerlingen.
- Scholen werken samen met jeugdzorg en gemeenten. Scholen kunnen zich zo veel mogelijk op hun kerntaak richten: goed onderwijs geven. Eén kind, één gezin, één plan.
- Doelmatige investeringen. De besteding van geld is transparant en de resultaten zijn zichtbaar in de klas. De bureaucratie is tot een minimum beperkt (De wegwijzer naar informatie en diensten van alle overheden).

Om leerlingen met leesproblemen die hulp te verlenen die het nodig heeft, gaat het continuüm van zorg (Struiksma, 2005, zoals geciteerd in Gijssels et al. 2011, blz. 8) uit van 4 zorgniveaus waarop het onderwijs aan en de begeleiding van leerlingen met lees-en/of spellingsproblemen beschreven kunnen worden:

Zorgniveau 1: Goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband

Zorgniveau 2: Extra zorg in de groepssituatie door de groepsleerkracht

Zorgniveau 3: Specifieke interventies uitgevoerd en/ of ondersteund door de zorgspecialist in de school

Zorgniveau 4: Diagnostiek en behandeling in zorginstituut

Het onderzoek richt zich op zorgniveau 1 en 2. Voor het inclusieonderwijs is zorgniveau 3 ook van belang. Door middel van specifieke interventies, uitgevoerd en/of ondersteund door de zorgspecialist in de school, kunnen leerlingen met grote leesproblemen binnen de school begeleid worden. Aan de hand van het continuüm van zorg kan passend onderwijs gegeven worden aan alle leerlingen met hun eigen onderwijsbehoeften.

Inclusie in relatie tot het praktijkonderzoek:

Het belang van leesmotivatie is in dit onderzoek beschreven. Bij leerlingen met leesmoeilijkheden vormt motivatie de basis voor het maken van vorderingen. Immers, door veel te lezen, leer je steeds beter lezen (Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling).

Om ieder kind de ondersteuning te bieden die het nodig heeft, is het belangrijk dat leerkrachten weten hoe ze kunnen inspelen op het bevorderen van de leesmotivatie bij kinderen. Kennis van theoretische achtergrond met betrekking tot leerkrachtgedrag inzake leesmotivatie, is van grote waarde. Aan de hand van de theorie kan ingespeeld worden op het bevorderen van de leesmotivatie bij leerlingen zodat ieder kind gemotiveerd is om te lezen wat resultaat zal hebben op de leesvorderingen. De wijze van motivering zal bij veel kinderen verschillend zijn. Door middel van observaties en gesprekjes zal de leerkracht moeten 'ontdekken' wat van toepassing is op het kind. Door het juiste leerkrachtgedrag kan ingespeeld worden op de motivatie van risicolezers. Hierbij kan gedacht worden aan het geven van de juiste instructie, voordoen, bespreken en het geven van gerichte feedback. In het kader van Passend Onderwijs is het van belang dat leerkrachten toegerust zijn met de kennis van specifieke stoornissen van kinderen die in hun klas zitten. Hierdoor zijn de leerkrachten beter voorbereid op hun leerlingen en kunnen zij met effectieve instructies de leerlingen goed instrueren.

4.9 Oplossingsgericht werken

Bij oplossingsgericht werken gaat men er van uit dat ieder mens voldoende hulpbronnen in zich heeft om zelf problemen op te lossen. Door de nadruk te leggen op wat men wel kan, groeit het zelfvertrouwen en de kracht om problemen aan te pakken (Cauffman & van Dijk, 2009).

In het licht van dit onderzoek sluit het oplossingsgericht werken goed aan bij het leerkrachtgedrag ten aanzien van de leesmotivatie. Deze benadering is goed toe te passen op de drie thema's van Marzano (Marzano & Miedema, 2005) die in paragraaf 4.4 beschreven zijn. Doordat leerlingen zich bewust worden van wat er goed gaat, zullen zij zelf doelen stellen en gemotiveerder en efficiënter zijn. Binnen het oplossingsgericht werken staat het denken aan oplossingen centraal. Op deze manier kan de leerkracht met de leerling zoeken naar uitzonderingen waarbij de leerling wel graag wil lezen en wat het effect daarvan op hen is. Dit komt de motivatie ten goede. Leerlingen hebben immers al eens ervaren dat lezen leuk kan zijn (Cauffman & van Dijk, 2009).

Onderzoek moet aantonen wat de school van onderzoek al doet aan het leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie en wat de verbeterpunten kunnen zijn. In hoofdstuk 5 wordt hier verder op ingegaan.

Hoofdstuk 5 Methode

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het onderzoek uitgevoerd is, hoe de gegevens zijn verzameld en geanalyseerd en worden de resultaten weergegeven.

Zoals in hoofdstuk 2 aangegeven is de hoofdvraag in dit praktijkonderzoek:

Welke activiteiten moet de school van onderzoek opzetten, dan wel uitbreiden, om consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie te ontwikkelen en te waarborgen?

Vanuit de hoofdvraag zijn de volgende praktijkgerichte deelvragen opgesteld:

- a) In welke mate vindt het team het onderwerp leesmotivatie belangrijk om daar aandacht aan te geven
- b) Hanteert de school een consistente lijn in leerkrachtgedrag om de motivatie ten aanzien van lezen te stimuleren. Daarmee wordt onder andere bedoeld:
 - b.1) Hoe beïnvloedt de leerkracht het klassenklimaat
 - b.2) Op welke wijze zorgt de leerkracht dat alle leerlingen gelijkwaardig bij de lessen betrokken worden, in overeenstemming met verschillen tussen leerlingen
 - b.3) Hoe wordt gereageerd op foute antwoorden
 - b.4) Hoe worden vorderingen overgebracht op de kinderen
 - b.5) Hoe komt groepswork en samenwerking tot stand
 - b.6) Is de instructie expliciet
 - b.7) Brengt de leerkracht enthousiasme over voor het lezen van boeken
- c.) Hoe ervaren de leerlingen zelf de mate van leesmotivatie; wat merken zij binnen de groep
- d.) Welke activiteiten kunnen ertoe bijdragen dat leerkrachtgedrag inzake leesmotivatie open en constructief besproken wordt

5.2 Onderzoeksmethoden

Voor het onderzoek zijn diverse onderzoeksmethoden gehanteerd die de benodigde gegevens kunnen leveren:

- Vragenlijst voor de leraren van groep 1 tot en met groep 8
- Vragenlijst voor de IB-er en directie
- Vragenlijst voor de leerlingen van groep 4 en groep 8
- Observatie tijdens leesles in groep 4 en groep 8
- Interview met de groepsleerkrachten van groep 4 en groep 8
- Interview 4 leerlingen groep 4 en groep 8

Deze methoden worden hieronder kort toegelicht.

5.2.1 Vragenlijst voor de leraren van groep 1 tot en met groep 8 (zie bijlage 1)

De vragenlijst is opgesteld na het bestuderen van de literatuur. Duidelijk moet worden of het team, bestaande uit 14 personen, het onderwerp 'Leesmotivatie' belangrijk vindt en of men daar tijdens teamvergaderingen bij stil wil staan. Daarnaast kunnen de antwoorden op de vragenlijst inzicht geven in de vraag of de leraren enthousiast zijn over de boeken die hij/ zij zelf gelezen heeft en of dat wordt overgedragen op de kinderen. Tot slot geven de antwoorden zicht op hoe groepswork vorm krijgt in de geobserveerde groepen. Er is voor een enquête gekozen omdat die voor het team het minst tijdrovend is om te beantwoorden en omdat in korte tijd veel informatie verzameld kan worden met meetbare en objectieve gegevens. Vooraf is het team ingelicht over het praktijkonderzoek en is de enquête ingeleid met een brief (zie bijlage 2).

5.2.2 Vragenlijst voor de IB-er en directie (zie bijlage 3)

Deze vragenlijst is een aangepaste versie van de vragenlijst voor de leraren van groep 1 tot en met groep 8 en heeft als doel om inzicht te krijgen of de IB-er en de twee directieleden het noodzakelijk vinden om het thema 'Leesmotivatie' op de agenda te zetten.

5.2.3 Vragenlijst voor de leerlingen van groep 4 en groep 8 (zie bijlage 4)

De vragenlijst voor de leerlingen is gebaseerd op de 'Leesmotivatie en Leesinteresse Lijst' van Förrer en van de Mortel (2010). Op basis van deze vragenlijst ontstaat inzicht in hoe de leraar het klassenklimaat beïnvloedt, of er prettige leesplekken in de school zijn, en of er voldoende boeken voorradig zijn. Daarnaast laat het zien of leerlingen zich veilig en geaccepteerd voelen doordat er

gevraagd wordt naar de mate van complimenten die gegeven worden. Ook wordt gevraagd of de leerkracht wel eens over zelfgelezen boeken praat. Hiermee ontstaat inzicht in het enthousiasme van de leerkrachten voor lezen. Er is voor een enquête gekozen om op een objectieve manier aan gegevens te komen. De vragen zijn door de onderzoeker in beide groepen mondeling toegelicht om zo misvatting van de vragen te voorkomen. De leerlingen mochten niet met elkaar overleggen. Er is voor groep 4 gekozen omdat de leerlingen van deze groep al een jaar leesonderwijs hebben ontvangen waardoor zij niet meer met het aanvankelijk leesonderwijs bezig zijn. Vanuit de literatuur wordt duidelijk dat de leesmotivatie van de leerlingen uit groep 8 afneemt. Door deze twee groepen met elkaar te vergelijken ontstaat er een zichtbaar beeld over wat de leerlingen van lezen vinden en waar de verschillen liggen. Groep 4 en groep 8 bestaan uit 22 leerlingen.

5.2.4 Observatie tijdens leesles in groep 4 en groep 8 (zie bijlage 5)

Deze observatielijst is gebaseerd op de beschrijving en evaluatie van het project 'Beginnend lezen en Omgaan met Verschillen' (Houtveen et al. 2003). Er is voor een observatie gekozen om uit eigen waarneming een zo nauwkeurig en objectief beeld te verwerven, over de wijze waarop leerkrachten het klassenklimate beïnvloeden en of de kinderen zich veilig en geaccepteerd voelen. Daarnaast is in de observatie gekeken naar de instructie. Is de instructie expliciet en hoe komt de samenwerking tussen kinderen tot stand. Ook de wijze waarop de leerkracht met foute antwoorden en verschillen tussen leerlingen omgaat, is onderdeel van de observatie. Tevens worden door de observaties de informatie getoetst die verkregen is vanuit de vragenlijsten en interviews. De observatie wordt opgenomen en achteraf met de leerkrachten besproken.

5.2.5 Interview met de groepsleerkrachten van groep 4 en groep 8 (zie bijlage 6 en 7)

Na bestudering van de opname van de observatie in de groep zal een interview met de desbetreffende groepsleerkrachten plaatsvinden. Het interview is semi-gestructureerd van aard (Kallenberg et al. 2007). Een deel van de vragen is vooraf vastgesteld om zo zicht te krijgen op hoe de samenwerking tussen kinderen tot stand komt en hoe de vorderingen van de leerlingen overgebracht worden. Daarnaast blijft er ruimte over om vragen te stellen over hoe de leerkracht met verschillen tussen leerlingen omgaat en hoe zij zich veilig en geaccepteerd laten voelen.

5.2.6 Interview 4 leerlingen groep 4 en groep 8 (zie bijlage 8)

Het interview met 2 leerlingen uit groep 4 en 2 leerlingen uit groep 8, waaronder uit iedere groep 1 risicoleerling, is semi-gestructureerd van aard. Een deel van de vragen is vooraf vastgesteld en gaan over hoe de leerkracht het klassenklimate beïnvloedt en hoe er gereageerd wordt op foute antwoorden. Of de kinderen zelf een bepaalde mate van leesmotivatie voelen tijdens de leeslessen is ook onderdeel van deze interviews. De mate van veiligheid en het gevoel van acceptatie kan binnen dit gesprek besproken worden.

5.3 Ethische aspecten

In het onderzoek is de naam van de onderzoeksschool weggelaten. De vragenlijsten, observaties en interviews zijn anoniem verwerkt. De deelnemers konden te allen tijde afzien van deelname. De betrokken leerkrachten en leerlingen kregen vooraf informatie over wat geobserveerd zou worden en kenden het uiteindelijke doel. De bevindingen zijn teruggekoppeld aan de deelnemers.

5.4 Betrouwbaarheid

In het onderzoek is geprobeerd te komen tot een stabiel onderzoeksresultaat. Dit is echter niet te garanderen doordat vragenlijsten en interviews zijn afgenomen bij leerkrachten en leerlingen die mogelijk een sociaal gewenst antwoord hebben gegeven. Echter, door de combinatie van verschillende onderzoeksmethoden is getracht te komen tot een zo objectief mogelijke vaststelling van feiten.

De observaties zijn opgenomen en doorgesproken met de leerkrachten wat een objectief beeld heeft opgeleverd.

5.5 Interne validiteit

De benodigde informatie die nodig is voor het beantwoorden van de deelvragen laat zich het beste weergeven in onderstaand schema dat de triangulatie duidelijk in kaart brengt. De

onderzoeksgegevens zijn vanuit verschillende invalshoeken verzameld om de informatie op geldigheid te toetsen.

	Vragenlijst voor de leraren van groep 1 tot en met 8	Vragenlijst voor de IB-er en directie	Vragenlijst voor de leerlingen van groep 4 en 8	Observatie tijdens leesles in groep 4 en 8	Interview met de groeps-leerkrachten van groep 4 en 8	Interview 4 leerlingen groep 4 en 8
a. Team leesmotivatie belangrijk?	x vraag 1,2	x vraag 1,2				
b1. Invloed leerkracht klassenklimaat?			x vraag 25	x		x vraag 9,12
b2. Omgang verschillen leerlingen?				x	x vraag 8 (groep 4), vraag 1 (groep 8)	x vraag 8
b3. Reactie foute antwoorden?			x vraag 34	x		x vraag 10
b4. Overdracht vorderingen?			x vraag 16,17		x vraag 7 (groep 4), vraag 8 (groep 8)	x vraag 11
b5. Groepswork en samenwerking?	x vraag 6		x vraag 32	x	x vraag 4,5,6 (groep 4), vraag 7 (groep 8)	x vraag 4,5,6
b6. Expliciete instructie?				x	x vraag 2,3,11 (groep 4), vraag 13 (groep 8)	
b7. Leesenthousiasme leerkracht?	x vraag 6		x vraag 29			
c. Leesmotivatie leerlingen?			x vraag 1,18,19,20,23,30,31			x vraag 1,2,3,7
d. Activiteiten bespreking leesmotivatie?	x vraag 3,4,5	x vraag 3,4,5				

5.6 Onderzoeksresultaten

De volgende onderzoeksgegevens zijn meegenomen voor het onderzoek:

- Van de vragenlijsten voor de leraren zijn op de 14 verstuurd lijsten, 10 reacties binnengekomen (zie bijlage 9)
- Van de drie verstuurd vragenlijsten voor de directie en IB-er zijn er twee teruggekomen (zie bijlage 10)
- 22 leerlingen van groep 4 hebben de vragenlijst voor de leerlingen ingevuld (zie bijlage 11)

- 20 leerlingen van groep 8 hebben de vragenlijst voor de leerlingen ingevuld, 2 leerlingen waren afwezig (zie bijlage 12)
- Twee kinderen uit groep 4 en uit groep 8 zijn geïnterviewd waarvan uit elke groep 1 kind een hoog leesniveau heeft en één kind een laag leesniveau (zie bijlage 13, 14, 15 en 16)
- De leeslessen zijn in de groepen 4 en 8 geobserveerd (zie bijlage 17 en 18) en opgenomen op video (opnames zijn op te vragen bij de onderzoeker)
- De observaties zijn met de groepsleerkrachten teruggekoppeld
- De leerkrachten van groep 4 en groep 8 zijn geïnterviewd (zie bijlage 19 en 20)

Onderzoeksresultaat per deelvraag:

a. In welke mate vindt het team het onderwerp leesmotivatie belangrijk om daar aandacht aan te geven

Deze deelvraag is beantwoord door middel van data uit de vragenlijsten voor leerkrachten van groep 1 tot en met groep 8, lb-er en directie.

De ingevulde vragenlijsten tonen aan dat 7 teamleden het onderwerp leesmotivatie erg belangrijk vinden. Drie teamleden vinden het onderwerp belangrijk. Daarbij wordt aangegeven dat lezen niet alleen goed is voor de taalontwikkeling maar ook voor de ontspanning en fantasie.

Vanuit de ingevulde vragenlijst voor de lb-er en directie komt naar voren dat 1 persoon het onderwerp motivatie belangrijk vindt en 1 persoon het erg belangrijk vindt. In de vragenlijst wordt door 1 persoon vermeld dat de externe motivatie er voor kan zorgen dat kinderen intrinsiek gemotiveerd raken.

b. Hanteert de school consistent leerkrachtgedrag om de motivatie ten aanzien van lezen te stimuleren. Daarmee wordt onder andere bedoeld:

b.1 Hoe beïnvloedt de leerkracht het klassenklimaat

Deze subdeelvraag is beantwoord door middel van data uit de vragenlijsten voor leerlingen, observaties van de leeslessen van groep 4 en groep 8 en interviews met leerlingen en leerkrachten van de groepen 4 en 8.

Tijdens de observatie stonden de drie thema's van Marzano om de motivatie te bevorderen centraal. Deze thema's zijn in hoofdstuk 4 beschreven.

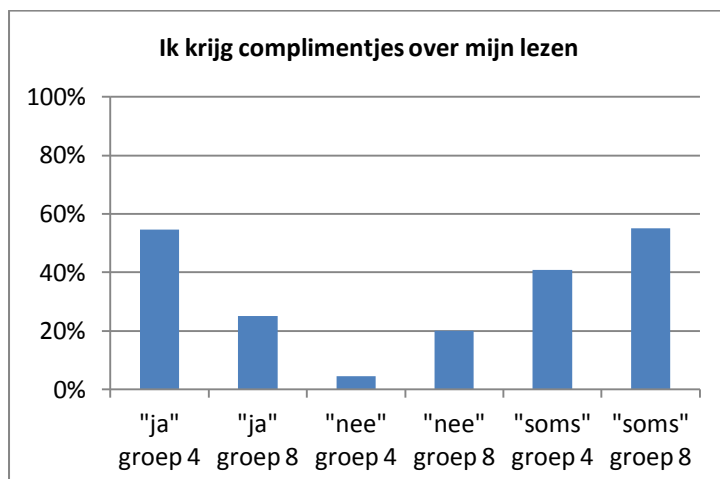
	<u>Het klassenklimaat:</u>	<u>Schoolse taken en opdrachten:</u>	<u>Strategieën om de betrokkenheid van leerlingen te vergroten:</u>
Gelegenheid stellen tot vragen	In beide groepen konden de leerlingen vragen stellen aan de lk. of aan elkaar.		
Lk doet vaardigheid voor	In beide groepen hoefden de leerlingen niet onvoorbereid voor te lezen.	In beide groepen deed de lk de vaardigheid voor.	
Samenwerkend leren	De leerlingen van groep 4 werkten zelfstandig maar hadden de mogelijkheid om fluisterend met elkaar te overleggen. De leerlingen van groep 8 mochten in tweetallen werken. Dit was niet verplicht.		In beide groepen werd tijdens de observatie geen samenwerkingsvormen met leerlingen van andere leerjaren signaleerd. Beide groepen werken niet met een portfolio waar de leerlingen diverse opdrachten, reflecties of werkstukken in kunnen opslaan.

Lk reageert positief op goede antwoorden	In beide groepen reageerden de Lk positief op goede antwoorden. De leerlingen van groep 8 kregen opvallend veel complimenten.		
Lk sluit les af		In groep 4 werd de les niet gezamenlijk afgesloten. In groep 8 mochten een paar leerlingen de teksten voorlezen.	

Vanuit de observatie vielen de volgende punten op:

- In beide groepen is het klassenklimaat goed te noemen. De leerlingen waren rustig aan het werk en de leerkracht had de tijd om met de leerlingen van aanpak 1 aan het werk te gaan.
- De leerlingen van groep 8 werkten in tweetallen.
- De leerlingen van groep 8 kregen veel complimenten. Leerlingen die hadden voorgelezen kregen een applaus van de klasgenoten.

Uit de ingevulde vragenlijsten van de leerlingen van groep 4 en groep 8 komt naar voren dat de leerlingen van groep 4 meer complimenten krijgen over het lezen dan de leerlingen in groep 8. Twintig procent van de leerlingen van groep 8 zegt dit zelfs nooit te krijgen tegen 4% van de leerlingen van groep 4. Onderstaande grafiek maakt dit duidelijk.

Uit de interviews van vier leerlingen van groep 4 en groep 8 blijkt dat de groepsleerkracht op dezelfde manier met leerlingen omgaat die geen zin hebben om te lezen. Zij worden na een waarschuwing apart gezet in de klas of in de gang.

De leerlingen mogen zelf boeken uitzoeken in de bibliotheekbus zodat zij gemotiveerd zijn om hun eigen gekozen boek te lezen. Op de vraag of de kinderen zelf ideeën mogen aandragen betreffende de leesles zeggen drie leerlingen geen eigen ideeën te hebben. Eén leerling geeft aan dat zij gevraagd had of de klas zelf mocht kiezen waar ze gingen lezen. Dit werd goed bevonden en de kinderen gingen liggend op de grond, liggend op de tafel of in de gang lezen. Bij navraag gaf de leerling aan dat dit goed werkte. Iedereen was stil en het was heel gezellig.

b.2 Op welke wijze zorgt de leerkracht dat alle leerlingen gelijkwaardig bij de lessen betrokken worden, in overeenstemming met verschillen tussen leerlingen

Deze subdeelvraag is beantwoord door middel van data uit de observaties van de leeslessen van groep 4 en groep 8 en interviews met leerlingen en leerkrachten van de groepen 4 en 8.

Tijdens de observatie stonden de drie thema's van Marzano om de motivatie te bevorderen centraal. Deze thema's zijn in hoofdstuk 4 beschreven.

	<u>Het klassenklimaat:</u>	<u>Schoolse taken en opdrachten:</u>	<u>Strategieën om de betrokkenheid van leerlingen te vergroten:</u>
Lk laat leerling onder nauwgezette begeleiding oefenen		In groep 4 maakten de leerlingen van aanpak 1 onder begeleiding van de lk de opdrachten. De leerlingen van groep 8 maakten nadat alle opdrachten waren uitgelegd, de vragen in tweetallen.	
Lk geeft korte en duidelijke opdrachten		In beide groepen gaf de lk korte en duidelijke opdrachten.	
Lk gaat na of leerstof begrepen is		In beide groepen vroeg de lk of de leerlingen de leerstof begrepen hadden.	
Vergelijken verschillende oplossingen		In beide groepen werden verschillende oplossingen niet met elkaar vergeleken.	
Verlengde instructie		In groep 4 gaf de lk verlengde instructie nadat de leerlingen van aanpak 1 aan het werk waren. De lk van groep 8 gaf geen verlengde instructie nadat de leerlingen van aanpak 1 aan het werk waren.	
Differentiatie bij verwerkingsopdrachten		In beide groepen kregen de leerlingen gedifferentieerd werk.	
Lk laat alle leerlingen succeservaringen opdoen	In beide groepen werden de leerlingen in staat gesteld om succeservaringen op te doen.		
Lk reageert positief op fouten of geen antwoorden	In beide groepen reageerden de lk positief op het geven van geen of foute antwoorden.		
Lk zorgt voor bijdrage door alle leerlingen	In beide groepen zorgden de lk er voor dat alle leerlingen een bijdrage konden leveren aan het gesprek.		
Leerlingen die niet willen werken, worden gestimuleerd om door te gaan	In groep 4 werd 1 leerling positief aan het werk gezet. In groep 8 was dit niet aan de orde.		

Vanuit de observatie viel het volgende punt op:

- De leerkracht van groep 4 gaf na de instructie aan de leerlingen van aanpak 1, verlengde instructie aan een, mogelijk dyslectisch, kind. De leerkracht van groep 8 deed dat niet.

Tijdens het interview met de leerkracht van groep 4 werd vermeld dat voor de leeszwakke leerling meerdere keren per week extra leesmomenen worden ingebouwd. Zo leest hij 4 keer per week individueel met een klassenassistent, stagiaire, leesouder en een Tutor-leerling uit groep 8. De leerlingen van groep 8 werkten in tweetallen. Deze groepjes zijn bij aanvang van het schooljaar samengesteld door de leerkracht. De leerlingen hadden geen eigen inbreng. De leerlingen van groep 4 werkten niet samen maar konden, indien nodig, fluisterend met elkaar overleggen.

De geïnterviewde leerlingen geven aan dat zij zelf een boek mogen kiezen uit de bibliotheekbus. De leerkrachten hebben aangegeven hoe de leerlingen een boek kunnen uitkiezen (door de achterkant te lezen). Zij houden in de gaten of het boek past bij de beleavingswereld van het kind. Meestal wordt er aangegeven of zij een A, B of C boek mogen pakken. In groep 4 wordt nog bekeken of het AVI niveau bij het leesniveau van het kind past.

b.3 Hoe wordt gereageerd op foute antwoorden

Deze subdeelvraag is beantwoord door middel van data uit de vragenlijst voor de leerlingen van groep 4 en groep 8, observaties van de leeslessen van groep 4 en groep 8 en interviews met leerlingen van de groepen 4 en 8.

De reacties op fout beantwoorde vragen waren neutraal. Tijdens de observatie in groep 4 was te zien dat de leerkracht overschakelde op een andere leerling zodra het antwoord niet goed was. Er werd niet doorgevraagd. Bij de leerlingen van groep 8 werd doorgevraagd. Leerlingen van groep 4 geven aan dat de foute antwoorden die in het werkschrift genoteerd zijn uitgegumd worden en opnieuw moeten worden gemaakt. Leerlingen van groep 8 zeggen dat het werk niet wordt bekeken of nagesproken. Eén leerling met een hoog leesniveau zegt nooit een krul in haar schrift te zien. Eén leeszwakke leerling geeft aan dat hij de opdrachten samen met de leerkracht maakt waardoor hij geen fouten maakt. Dit wordt als saai gevonden omdat hij niet in eigen tempo kan doorwerken. Uit de ingevulde vragenlijsten van de leerlingen van groep 4 en groep 8 komt naar voren dat de leerlingen van groep 8 meer hulp aan de leerkracht vragen dan de leerlingen van groep 4. Opvallend is dat 50% van de leerlingen niet om hulp vraagt als zij iets niet snappen. Onderstaande grafiek maakt dit duidelijk.

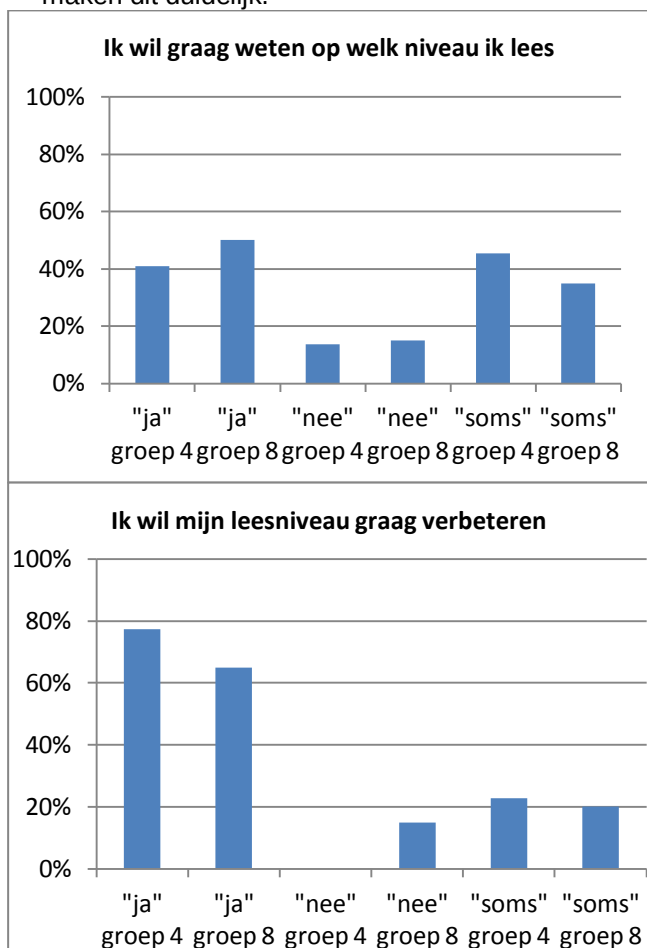

b.4 Hoe worden vorderingen overgebracht op de kinderen

Deze subdeelvraag is beantwoord door middel van data uit de vragenlijst voor de leerlingen van groep 4 en groep 8 en interviews met leerlingen en leerkrachten van de groepen 4 en 8.

Leerkrachten en leerlingen geven tijdens het interview aan dat de vorderingen na het afnemen van de toetsen worden gemeld. De leerkracht van groep 4 twijfelt of de leerlingen weten welk niveau ze op dat moment moeten beheersen.

Uit de ingevulde vragenlijsten van de leerlingen van groep 4 en groep 8 komt naar voren dat vooral de kinderen van groep 8 willen weten op welk niveau ze lezen. Bij de leerlingen van groep 4 is dat nog niet zo aan de orde. Daarentegen willen vooral de leerlingen uit groep 4 hun leesniveau verbeteren. Er zijn minder leerlingen in groep 8 die graag hun leesniveau willen verbeteren. Onderstaande grafieken maken dit duidelijk.

b.5 Hoe komt groepswork en samenwerking tot stand

Deze subdeelvraag is beantwoord door middel van data uit de vragenlijst voor de leraren van groep 1 tot en met groep 8 en de vragenlijsten aan de leerlingen van groep 4 en groep 8, observaties van de leeslessen van groep 4 en groep 8 en interviews met leerlingen en leerkrachten van de groepen 4 en 8.

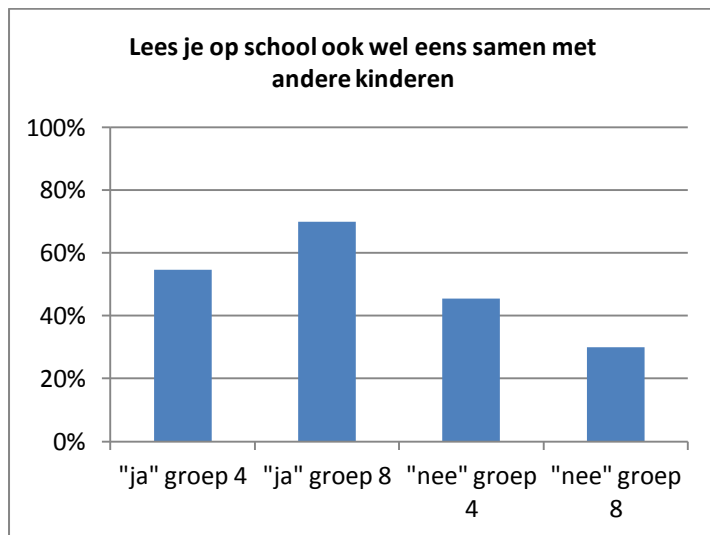
Tijdens de observatie van groep 4 werd geen groepswork geconstateerd. Iedereen werkte voor zichzelf en had een enkele keer kort contact met de klasgenoten. De leerlingen van groep 8 werkten in tweetallen. Tijdens het interview gaf de leerkracht van groep 4 aan dat de leerlingen binnen de methode Estafette in tweetallen kunnen lezen. De leerlingen vragen zelf aan elkaar of ze kunnen samenwerken. Dit mag pas gebeuren als een leerling klaar is met de opdrachten. De leerkracht heeft niet het idee dat er kinderen geweigerd worden. De leerkracht van groep 8 gaf aan dat de leerlingen in vaste groepjes mogen samenwerken als ze dat willen. Er zijn leerlingen die liever alleen werken. De groepjes heeft de leerkracht samengesteld om te voorkomen dat de leerlingen met hun eigen vriendje of vriendinnetje gaan samenwerken.

Tijdens de interviews wordt duidelijk dat de leerlingen van groep 8 eenmaal in de week lezen met de leerlingen van groep 3 in de vorm van Tutor-lezen. Daarnaast leest één leerling van groep 8, één keer per week, met een leerling van groep 4. Deze leerling heeft zelf aangegeven dat zij met de jongere leerling wil lezen. Voor beide partijen werkt dit zeer motiverend. Zij beleven er beiden plezier aan. De

bovenbouw leerling kan te allen tijde aangeven wanneer zij wil stoppen. De overige leerlingen van groep 4 lezen niet met leerlingen uit hogere groepen.

Uit de interviews komt ook naar voren dat de leerlingen niet met elkaar praten over de boeken die zij gelezen hebben. In groep 4 wordt een enkele keer een boekbespreking gehouden, in groep 8 dit jaar niet. De leerlingen van groep 4 maken na het lezen van een boek geen boekverslag terwijl de kinderen van groep 8 dit wel doen.

Uit de ingevulde vragenlijsten van de leerlingen van groep 4 en groep 8 komt naar voren dat vooral de leerlingen van groep 8 met andere kinderen lezen. Onderstaande grafiek maakt dit duidelijk.

Uit de enquête van de leraren blijkt dat het duo-lezen en Tutor-lezen niet in alle groepen plaatsvindt en dat boekbesprekingen maar in 3 groepen een plek op het rooster hebben.

b.6 Is de instructie expliciet

Deze subdeelvraag is beantwoord door middel van data uit de observaties van de leeslessen van groep 4 en groep 8 en interviews met de leerkrachten van de groepen 4 en 8.

Tijdens de observatie stonden de drie thema's van Marzano om de motivatie te bevorderen centraal. Deze thema's zijn in hoofdstuk 4 beschreven.

	<u>Het klassenklimaat:</u>	<u>Schoolse taken en opdrachten:</u>	<u>Strategieën om de betrokkenheid van leerlingen te vergroten:</u>
Samenvatting voorafgaande stof		In groep 4 werd geen samenvatting van de voorafgaande stof gegeven. In groep 8 wel.	
Voorkennis ophalen		In beide groepen werd de voorkennis opgehaald.	
Aandacht moeilijke woorden		In beide groepen werd aandacht besteed aan moeilijke woorden.	
Vermelden doel van de les		In beide groepen werd het doel niet vermeld.	
Uitleg duidelijk en efficiënt		In beide groepen werd de taak duidelijk en efficiënt uitgelegd.	
Uitleg in kleine stapjes		In beide groepen gaf de lkr uitleg voor	

		aanpak 1 in kleine stapjes.	
Interactie tijdens instructie		In beide groepen was interactie tijdens de instructie.	
Aandacht voor komende les		In beide groepen werd er geen aandacht besteed aan de komende les.	

Vanuit de observatie vielen de volgende punten op:

- Het directe instructiemodel was binnen beide groepen duidelijk te constateren. In groep 4 werd geen samenvatting van de voorafgaande stof gegeven.
- In beide groepen werd het doel niet verteld.
- De leerkrachten van groep 4 en groep 8 besteedden geen aandacht aan de komende les.
- De leerkrachten houden een loopronde door de groep als alle leerlingen zelfstandig aan het werk zijn. Zo krijgt ieder kind aandacht. De leerlingen in groep 4 geven middels een vraagblokje aan als zij een vraag hebben en gaan door met een opdracht die zij wel begrijpen.

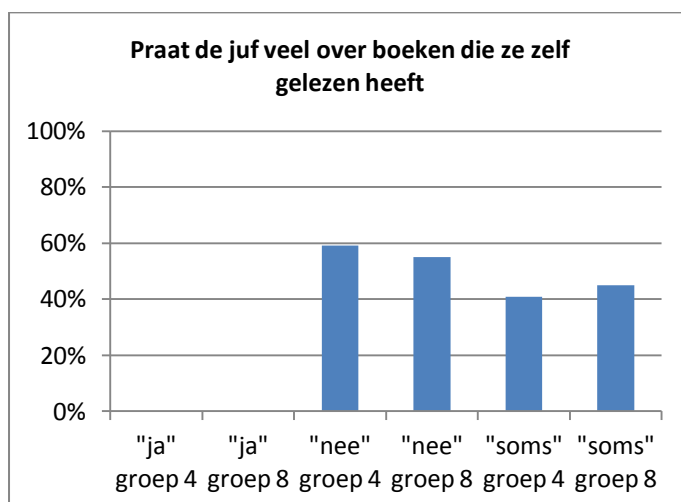
Tijdens het interview met de leerkracht van groep 4 werd aangegeven dat de handleiding niet meer ingekeken wordt door de jarenlange ervaring met de methode. De leerkracht van groep 8 gaf in het interview aan dat zij de handleiding nauwgezet volgt omdat dit het eerste jaar is dat zij met de methode werkt. In groep 4 werd er geen samenvatting van de voorafgaande stof gegeven. De leerkracht geeft aan dat dat niet in de handleiding vermeld staat. Zij mist dit ook niet bij de lessen. De leerkracht van groep 8 geeft kort een samenvatting van de voorafgaande stof. Het doel van de les werd in beide groepen niet benoemd. De leerkracht van groep 4 denkt dat het bij deze lessen minder noodzakelijk is. De leerkracht van groep 8 zegt dat ze het vergeten is. Beide leerkrachten geven aan dat zij niet bewust geen aandacht geven aan de komende les. Het wordt vaak gewoon vergeten.

b.7 Brengt de leerkracht enthousiasme over voor het lezen van boeken

Deze subdeelvraag is beantwoord door middel van data uit de vragenlijst voor de leraren van groep 1 tot en met groep 8 en uit de vragenlijsten voor de leerlingen van groep 4 en groep 8.

Vier leerkrachten geven aan dat zij een paar keer per maand een boek promoten, vier leerkrachten doen dat een paar keer per jaar en twee leerkrachten geven aan dit nooit te doen.

Uit de ingevulde vragenlijsten van de leerlingen van groep 4 en groep 8 komt naar voren dat de leerkrachten soms over boeken praten die zij zelf gelezen hebben. Hierbij hadden de leerlingen de keuze uit de antwoorden 'ja', 'nee', 'soms'. Onderstaande grafiek maakt dit duidelijk.

c. Hoe ervaren de leerlingen zelf de mate van leesmotivatie; wat merken zij binnen de groep

Deze deelvraag is beantwoord door middel van data uit de vragenlijst voor de leerlingen van groep 4 en groep 8 en interviews met leerlingen van de groepen 4 en 8. Er zijn 6 vragen uit de vragenlijst die relatie hebben met deze deelvraag. In onderstaande tabel zijn de antwoorden op deze vragen weergegeven.

	"Ja " groep 4	"Ja " groep 8	"Nee " groep 4	"Nee " groep 8	"Soms " groep 4	"Soms " groep 8
Ik lees graag op school	59%	30%	14%	15%	27%	55%
Ik vind stillezen leuk	59%	15%	9%	25%	32%	60%
Ik lees graag thuis	59%	30%	9%	25%	32%	45%
Ik lees omdat ik lezen leuk vind	95%	65%	5%	35%	n.v.t.	n.v.t.
Zou je meer willen lezen op school	86%	20%	14%	80%	n.v.t.	n.v.t.
Zijn er prettige leesplekken op school	27%	35%	73%	65%	n.v.t.	n.v.t.

Uit de tabel is af te lezen dat de leerlingen van groep 4 graag lezen op school. Er is een groot verschil met de leerlingen van groep 8 zichtbaar. Zij lezen beduidend minder graag op school. Vooral het stillezen valt bij de leerlingen van groep 4 in goede aarde. De leerlingen van groep 8 vinden stillezen minder leuk. Hetzelfde percentage leerlingen van groep 4 dat graag op school leest en stillezen leuk vindt, leest ook graag thuis. Een kwart van de leerlingen van groep 8 die een vragenlijst hebben ingevuld, geven aan dat zij niet graag thuis lezen.

Tevens is uit de tabel af te lezen dat de meeste leerlingen van groep 4 lezen omdat zij het leuk vinden om te lezen. Een kleiner percentage van groep 8 geeft aan ook te lezen omdat zij lezen leuk vindt. De meeste leerlingen van groep 4 willen meer lezen op school. Opvallend is dat 80% van de leerlingen van groep 8 niet meer wil lezen op school. Tot slot komt naar voren dat de meeste leerlingen van beide groepen prettige leesplekken op school missen.

Van de 4 geïnterviewde leerlingen zeggen 2 leerlingen die een hoog leesniveau hebben, thuis graag te lezen. Eén leerling die moeite heeft met het lezen zegt dit niet te doen. De andere leeszwakke leerling zegt wel drie keer per dag te lezen. De leerlingen geven aan dat er op school veel aan stillezen wordt gedaan. Dit vinden zij leuk als ze een leuk boek hebben. Het is dan ook rustiger in de groep.

d. Welke activiteiten kunnen ertoe bijdragen dat leerkrachtgedrag inzake leesmotivatie open en constructief besproken wordt

Deze deelvraag is beantwoord door middel van data uit de vragenlijst voor de leraren van groep 1 tot en met groep 8 en uit de vragenlijst voor de leerlingen van groep 4 en groep 8.

Ieder teamlid, op één persoon na, geeft aan dat zij het onderwerp 'leesmotivatie' tijdens een teamvergadering willen bespreken. Dit varieert van 1 keer per jaar (3 leerkrachten), 2 keer per jaar (4 leerkrachten), 3 keer per jaar (1 leerkracht) tot 4 keer per jaar (1 leerkracht). Duidelijk wordt dat leerkrachten vooral ideeën willen uitwisselen. Zij willen graag van elkaar weten wat de anderen ondernemen om de leesmotivatie van leerlingen te vergroten.

De twee teamleden die de vragenlijst voor de directie en IB-er hebben ingevuld zien het onderwerp leesmotivatie graag op de agenda staan. Eén teamlid geeft aan dit 1 keer per jaar tijdens een teamvergadering te willen en 2 keer per jaar tijdens een bouwvergadering. Naast het bespreken van

de aanpak binnen de groepen wil 1 leerkracht ook kijken naar de rol van de leerlingen en de ouders binnen het onderwerp leesmotivatie.

5.7 Overige resultaten

Bij de eerste analyse van de gegevens vanuit de enquêtelijsten voor de leerlingen van groep 4 en groep 8 kwam naar boven dat er een verschil was in de antwoorden van leerlingen met een hoog leesniveau en van leerlingen met een laag leesniveau. Om het verschil duidelijker in beeld te krijgen zijn vanuit beide groepen, 5 enquêtelijsten van de leerlingen met het hoogste leesniveau vergeleken met 5 enquêtelijsten van de leerlingen met het laagste leesniveau (zie bijlage 21, 22, 23 en 24). De meest opvallende antwoorden worden hieronder besproken.

Groep 4

	"Ja" leerlingen met hoog leesniveau	"Ja" leerlingen met laag leesniveau	"Nee" leerlingen met hoog leesniveau	"Nee" leerlingen met laag leesniveau	"Soms" leerlingen met hoog leesniveau	"Soms" leerlingen met laag leesniveau
Ik wil graag weten op welk niveau ik lees	100%	-	-	-	-	100%
Ik lees graag op school	100%	40%	-	20%	-	40%
Ik vind stillezen leuk	100%	60%	-	-	-	40%
Ik lees alleen als het moet voor school	-	100%	100%	-	n.v.t.	n.v.t.
Ik krijg complimentjes over mijn lezen	80%	40%	-	-	20%	60%

Samenvattend valt het volgende uit de gegevens op te maken:

- De leerlingen van groep 4 met een hoog leesniveau willen allemaal weten in welk niveau ze lezen. De leerlingen van groep 4 met een laag leesniveau willen dat soms weten.
- De leerlingen van groep 4 met een hoog leesniveau willen allemaal graag op school lezen. De leerlingen van groep 4 met een laag leesniveau zijn verdeeld over 'ja', 'nee' of 'soms'.
- Alle leerlingen van groep 4 met een hoog leesniveau vinden stillezen leuk. Hier is een duidelijk verschil met de lezers in groep 4 die een laag leesniveau hebben.
- De leerlingen van groep 4 met een laag leesniveau geven aan dat zij alleen maar lezen als het moet voor school. Daarentegen geven alle leerlingen van groep 4 met een hoog leesniveau aan dat zij ook lezen als het niet hoeft voor school.
- De leerlingen met een hoog leesniveau krijgen de meeste complimentjes van de leerkracht. De meeste leerlingen van groep 4 met een laag leesniveau geven aan dat zij soms complimentjes krijgen.

In groep 8 is dit verschil minder sterk te zien, met uitzondering van de vraag of de leerlingen alleen lezen als het moet voor school en de vraag of de leerlingen complimentjes krijgen over hun lezen.

Groep 8

	“Ja” leerlingen met hoog leesniveau	“Ja” leerlingen met laag leesniveau	“Nee” leerlingen met hoog leesniveau	“Nee” leerlingen met laag leesniveau	“Soms” leerlingen met hoog leesniveau	“Soms” leerlingen met laag leesniveau
Ik wil graag weten op welk niveau ik lees	60%	60%	20%	-	20%	40%
Ik lees graag op school	40%	20%	20%	-	40%	80%
Ik vind stillezen leuk	20%	20%	-	-	80%	80%
Ik lees alleen als het moet voor school	-	80%	100%	20%	n.v.t.	n.v.t.
Ik krijg complimentjes over mijn lezen	60%	-	20%	20%	20%	80%

Hoofdstuk 6 Conclusies

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat de conclusies zijn van het onderzoek. Dit gebeurt aan de hand van de conclusies op de geformuleerde deelvragen. De conclusies van de deelvragen met betrekking tot het theoretische kader zijn reeds in hoofdstuk 4 beschreven. De conclusies van de deelvragen met betrekking tot het praktische kader worden aan de hand van de analysegegevens uit hoofdstuk 5 hieronder beschreven.

6.2 Conclusies per deelvraag:

b. In welke mate vindt het team het onderwerp leesmotivatie belangrijk om daar aandacht aan te geven

De enquête onder alle teamleden leidt tot de conclusie dat het onderwerp leesmotivatie belangrijk tot erg belangrijk gevonden wordt om daar aandacht aan te geven. Het is dan ook niet nodig om als eerste stap het belang van leesmotivatie aan het team duidelijk te maken. Gezien de onderzoeksresultaten is te verwachten dat het team open zal staan voor de in deelvraag b tot en met d beschreven acties die hieronder vermeld staan.

c. Hanteert de school consistent leerkrachtgedrag om de motivatie ten aanzien van lezen te stimuleren

Aan de hand van de observaties mag geconcludeerd worden dat de school over het algemeen consistent leerkrachtgedrag hanteert om de motivatie ten aanzien van lezen te stimuleren. Maar op een aantal punten is bewustwording c.q. verbetering nodig:

Acties die al ondernomen worden:

- De leerkrachten beïnvloeden het klassenklimaat positief. De leerkrachten hebben een goede band met de kinderen, te zien aan de non-verbale reacties naar leerlingen toe en te lezen in het verslag van Hogeschool Utrecht.
- Tijdens de leeslessen was het zichtbaar dat de leerlingen gelijkwaardig bij de activiteiten betrokken werden doordat de leerlingen vragen kregen die bij hun leesniveau aansloten.
- Er werd goed omgegaan met de verschillen tussen de leerlingen. De leerlingen wisten wat zij moesten doen en de klasgenoten reageerden niet negatief naar elkaar toe.
- Er werd positief gereageerd op foute of onjuiste antwoorden. Dit sluit goed aan bij het bevorderen van een positief klassenklimaat, zoals beschreven door Marzano (Marzano & Miedema, 2005).
- Het directe instructiemodel was herkenbaar in de geobserveerde groepen, waarbij echter enkele elementen gemist werden. Zo werd niet in beide groepen een samenvatting van de voorafgaande stof gegeven, werd het doel niet verteld en werd er geen aandacht besteed aan de komende les.
- Gijsel (Gijsel et. al 2011) praat over het feit dat de kwaliteit van de instructie veel invloed heeft op de effectiviteit van het onderwijs. De instructies tijdens de observaties waren duidelijk en efficiënt. Er werden concrete voorbeelden benoemd, er was interactie tijdens de instructie en de uitleg werd in kleine stapjes gegeven. De vaardigheden werden met een klein groepje leerlingen, die extra begeleiding nodig hadden, ingeoefend.
- De leerlingen van groep 4 en groep 8 worden direct na de afgenomen toetsen geïnformeerd over hun vorderingen. Dit wordt als positief ervaren door de leerlingen. Door passende feedback te geven krijgen leerlingen vertrouwen in hun eigen kunnen en zullen ze gemotiveerd zijn om hun leertaak te verbeteren. Vooral de leerlingen van groep 8 willen hun vorderingen weten. Dit kan voortvloeien uit het feit dat zij zich meer bewust zijn van de vorderingen die zij moeten maken.

Echter het onderzoek laat zien dat er op 7 punten aanpassingen gedaan kunnen worden.

Acties die ondernomen kunnen worden:

- Opvallend was dat het doel van de les in beide groepen niet vermeld werd. In 1 groep werd er geen samenvatting van de voorafgaande stof gegeven. Beide punten zijn zeker aan te

bevelen omdat dit ten goede komt aan het feit dat leerlingen gemotiveerder en efficiënter werken als zij de taak als zinvol ervaren doordat zij weten met welk doel zij werken. Het naslaan van de handleiding is daarbij een vereiste.

- Er werd in één groep niet gereflecteerd op het werk. Vanuit de theorie komt naar voren dat reflecteren juist motiverend kan zijn omdat leerlingen van elkaar zien wat ze gedaan hebben. Hierdoor kunnen de onderlinge contacten verstevigd worden en doen leerlingen ideeën op voor de komende lessen (Marzano & Miedema, 2005).
- Het groepswork is niet in beide groepen geconstateerd tijdens de leeslessen. In 1 groep werkten de kinderen in tweetallen, in de andere groep mochten de leerlingen overleggen maar werkten individueel aan de opdrachten. Van samenwerking met jongere of oudere leerlingen was maar een enkele keer sprake. Het advies is om hier meer gebruik van te maken.
- Het inbrengen van eigen ideeën wordt door de leerlingen gemist. Door leerlingen zelf ideeën te laten aandragen gaan de leerlingen zich meer verantwoordelijk voelen voor een juiste uitvoering van de taak en zorgen zij voor een gezellige sfeer binnen de groep. Het advies is dan ook om goed te luisteren naar de ideeën van de leerlingen.
- Groep 4 weet over het algemeen nog niet zo goed welk leesniveau van hen verwacht wordt. Door te weten wat het doel is, gaan leerlingen gemotiveerder aan de slag.
- De leerkrachten praten weinig over boeken die zij zelf hebben gelezen. In de theorie wordt dit als een belangrijk punt gezien. Chambers (2002) zegt dat leraren die leerlingen willen helpen lezers te worden, aandragen, stimuleren, demonstreren en reageren. Door het enthousiasme over boeken te delen met de leerlingen leer je hen aandachtige en kritische lezers te worden.
- De leerlingen van groep 4 ervaren dat zij meer complimenten krijgen van hun groepsleerkracht dan de leerlingen in groep 8. Dit kan voortkomen uit het feit dat het leesniveau van de leerlingen van groep 4 nog duidelijk in ontwikkeling is waardoor de focus van de groepsleerkracht meer op het verbeteren van het leesniveau ligt. Complimenten dragen bij aan een gemotiveerde houding. Het advies is om ook in groep 8 hier bewust mee om te gaan.

d. Hoe ervaren de leerlingen zelf de mate van leesmotivatie; wat merken zij binnen de groep

De onderzoeksgegevens die in hoofdstuk 5 zijn weergegeven, tonen aan dat het enthousiasme voor lezen in de loop der jaren afneemt.

De leerlingen van groep 4 en/of groep 8 geven de volgende positieve punten aan:

- De leerlingen van groep 4 geven aan dat zij het lezen op school als prettig ervaren. Zij geven aan meer te willen lezen.
- De leerlingen van groep 4 en groep 8 vermelden dat zij het lezen leuk vinden als zij een leuk boek hebben. Dit wordt reeds bevorderd doordat ze zelf een boek uit de bibliotheekbus kunnen kiezen. Aanvullend zou de school kunnen beslissen om het aanbod over alle groepen uit te breiden met tijdschriften, gedichtenbundels, luisterboeken, stripboeken, jeugdkranten en internet. Vanuit de theorie wordt duidelijk dat het motiverend werkt als kinderen zelf hun boeken mogen kiezen zonder dat hierbij op de moeilijkheidsgraad van de boeken wordt gelet (Smits & Braams, 2009).
- Over het algemeen willen de meeste leerlingen van groep 4 en groep 8 hun leesniveau verbeteren. Vooral de leerlingen van groep 4 geven aan dit te willen. Dit is waarschijnlijk een reactie op de snelheid waarop de vorderingen van het lezen zichtbaar is in groep 4.

De leerlingen van groep 4 en groep 8 geven de volgende negatieve punten aan:

- Uit de enquête van de leerlingen van groep 4 en groep 8 blijkt dat het grootste gedeelte van de leerlingen van groep 8 niet meer wil lezen op school. Dit kan samenhangen met het in hoofdstuk 5 beschreven feit dat er weinig prettige leesplekken op school zijn, geen aandacht is voor eigen inbreng of omdat er weinig ruimte is om samen te werken.
- De onderzoeksgegevens laten ook zien dat leerlingen met een laag leesniveau minder graag lezen dan leerlingen met een hoog leesniveau. Dit kan te maken hebben met negatieve succeservaringen. De motivatie neemt af naarmate leerlingen merken dat het gewenste succes uitblijft. Belangrijk is dat de leerkrachten hier zich bewust van zijn zodat de instructie afgestemd kan worden op de vele succesmomenten die zij kunnen boeken.
- Leerlingen van groep 4 vragen minder vaak om hulp als zij iets niet begrijpen dan de leerlingen van groep 8. Aangenomen wordt dat de leerlingen van groep 8 zich bewuster zijn

van hun taak waardoor zij bij het vastlopen eerder de hulp inschakelen van hun leerkracht. Het advies is dan ook om alle leerlingen bewust te maken van het doel van de taak waardoor zij een opdracht succesvol willen afronden. Daarbij moeten de leerlingen leren inzien dat hulp van de leerkracht soms nodig is om tot een goed eindresultaat te komen.

e. Welke activiteiten kunnen ertoe bijdragen dat leerkrachtgedrag inzake leesmotivatie open en constructief besproken wordt

Teamleden geven aan het onderwerp 'leerkrachtgedrag inzake leesmotivatie' structureel 2 keer per jaar op de agenda te willen zien. Dit zou eenmaal in een bouwvergadering en eenmaal in een teamvergadering kunnen plaatsvinden. Daarbij staat centraal dat de leerkrachten graag ideeën willen uitwisselen met elkaar om zo de leesmotivatie van leerlingen te vergroten.

Het advies is om binnen de vergaderingen gestructureerd en voorbereid stil te staan bij het uitvoeren van motiverende activiteiten die in de groepen kunnen plaatsvinden.

Voorbeelden van motiverende activiteiten zijn:

- Boekbesprekingen door leerlingen
- Voorlezen door leerlingen aan de groep of aan andere klassen
- Expressielessen naar aanleiding van boeken
- Boektentoonstelling maken door alle groepen
- Boekverslagen laten maken met daarin diverse verwerkingsopdrachten (het laten maken van een affiche, filmposter, brief naar de hoofdpersoon, tekeningen)
- Presentaties van de verwerkingsopdrachten
- Voorleeswedstrijden organiseren
- Tutor lezen
- Het inrichten van prettige leesplekken (bankje, zitzakken)
- Vaste leesmomenten voor alle groepen in de week creëren zodat samenwerkingvormen makkelijk tot stand kunnen worden gebracht
- Schrijfactiviteiten aanbieden waarin leerlingen iets schrijven wat voor hem/haar persoonlijk betekenis heeft
- Leerlingen een portfolio laten samenstellen zodat de vorderingen zichtbaar worden.

Daarnaast moet ook worden stilgestaan bij de rol van de leerkracht als voorbeeldfunctie. De houding van de leerkracht ten opzichte van lezen heeft veel invloed op de manier hoe leerlingen lezen. Tijdens het stillezen kan de leerkracht model staan door zelf een boek te lezen. Chambers (2002) vermeldt daarbij dat het noodzakelijk is dat leerkrachten kennis hebben van de kinder- en jeugdliteratuur. De afspraken die gemaakt worden omtrent het onderwerp leesmotivatie kunnen een vaste plek op het rooster krijgen en dienen te worden vastgelegd binnen het Taalbeleid dat nog ontwikkeld moet worden.

6.3 Conclusie hoofdvraag:

De vermelde conclusies op de deelvragen leiden tot het beantwoorden van de hoofdvraag:

Welke activiteiten moet de school van onderzoek opzetten, dan wel uitbreiden, om consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie te ontwikkelen en te waarborgen?

De school van onderzoek hanteert een aantal activiteiten waarmee voor een gedeelte al invulling wordt gegeven aan consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie. Er zijn echter punten die verbeterd kunnen worden om het consistente leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie verder te ontwikkelen. Deze punten staan hierboven vermeld onder de conclusies van deelvraag c, d en e.

Om het consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie te waarborgen is het advies om een Taalbeleid op te stellen. Momenteel heeft de school van onderzoek geen Taalbeleid opgesteld. In het Taalbeleid kan dan naast de analyse van de huidige situatie, de visie, de kerndoelen en de aanpak ten aanzien van het taalonderwijs, specifiek ook het leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie worden vastgelegd. Hierbij kan aan het volgende worden gedacht:

- Hoe wordt het klassenklimaat beïnvloed
- Hoe wordt het directe instructiemodel gehanteerd

- Hoe wordt de instructie expliciet gemaakt
- Hoe gaat men om met verschillen tussen leerlingen
- Hoe komt de samenwerking tussen leerlingen tot stand
- Welke activiteiten vinden in de groepen plaats
- Hoe wordt de leesomgeving ingericht
- Hoe komt het leesaanbod tot stand en waar bestaat dat uit

De conclusies laten zien dat de school van onderzoek al op enkele punten positief aan de leesmotivatatie werkt. Aan de hand van de hierboven benoemde ontbrekende onderdelen en de voorbeelden van de motiverende activiteiten kan het team zien op welke wijze zij leerkrachtgedrag kunnen inzetten om de leesmotivatatie te bevorderen en vast te houden.

Hoofdstuk 7 Discussie en reflectie

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijf ik de discussiepunten met betrekking tot het praktijkonderzoek. Daarnaast reflecteer ik op de aanpak van het onderzoek en mijn eigen leerproces gedurende de twee jaar van de opleiding.

7.2 Discussie:

Discussiepunten met betrekking tot het onderzoek:

Autonomie

Uit de theorie blijkt dat het bevorderen van de autonomie van leerlingen, motiverend werkt. Eigen keuzes en inbreng maken een leerling mede verantwoordelijk voor zijn eigen handelen (Smits & Braams, 2009). Dit kan bewerkstelligd worden door samen met de leerling realistische korte termijndoelen op te stellen. Dit zal de effectiviteit van de begeleiding ten goede komen. In dit praktijkonderzoek wordt in hoofdstuk 4, kort stilgestaan bij de autonomie. Eventueel vervolgonderzoek zou bijvoorbeeld gericht kunnen worden op hoe leerkrachten de autonomie van leerlingen kunnen vergroten op het gebied van lezen. Dit zou een positief effect kunnen hebben op de leesmotivatie.

Actueel houden

Nu het praktijkonderzoek bijna klaar is, is het belangrijk om na te denken over hoe het onderwerp 'leesmotivatie' op de school van onderzoek actueel moet worden gehouden. Uit ervaring is duidelijk dat door alle hectiek en drukte op de school van onderzoek, bepaalde onderwerpen die minder aandacht vragen, op de achtergrond verdwijnen. Ook al geeft men aan dat men het onderwerp wel belangrijk vindt. Het is daarom belangrijk dat het onderwerp 'leesmotivatie' een goede plek in het Taalbeleidsplan krijgt. Verder kan er nog gezocht worden naar hulpmiddelen die als een 'reminder' kunnen werken voor de leerkrachten. Door het onderwerp regelmatig tijdens een teamvergadering te agenderen krijgt het onderwerp de aandacht die het verdient.

Kwaliteit leerkracht

Uit de literatuur blijkt dat de meest belangrijke factor als het gaat om het falen of slagen van leerlingen, de groepsleerkracht is (Teddle & Reynolds, 2000, zoals geciteerd in et al., 2003). Een goed pedagogisch functionerende leerkracht roept gevoelens van zelfvertrouwen en competentie op doordat zij leerlingen succeservaringen op laten doen en een veilige leeromgeving creëren. In de praktijk blijkt dat niet alle groepsleerkrachten over alle pedagogische kennis en vaardigheden beschikken. Er zijn leerkrachten die de competentie 'pedagogisch competent' nog aan het ontwikkelen zijn. Deze vaardigheden vragen oefening, eventueel door middel van coaching, en kosten tijd om beheerst te worden. Ook is het niet altijd mogelijk om een stabiele en veilige leeromgeving te creëren. Hierbij wordt gedacht aan invallers die een klas moeten opvangen tijdens ziekte van de groepsleerkracht.

Vervolg

Onderzoeken en ontwikkelen is een proces wat voortdurend in beweging is. Dit praktijkonderzoek zou daarom na ongeveer een jaar herhaald kunnen worden nadat de aanbevelingen die gedaan zijn in hoofdstuk 6, in de praktijk uitgevoerd zijn. Op deze manier kan geëvalueerd worden of de aanpassingen effect hebben. Het is zeer waardevol om te constateren of de bovenbouw het lezen, na het invoeren van de aanpassingen, nu wel als 'leuk' ervaren en of ze meer willen lezen. Ook kan dan bekeken worden wat de verschillen tussen de leerlingen met een laag leesniveau en een hoog leesniveau zijn. Daarnaast kan het onderzoek uitgebreid kunnen worden naar de groepen 3, 5, 6 en 7.

7.3 Reflectie op onderzoek

Het leesonderwijs heeft altijd mijn aandacht gehad. Al jaren geef ik les in groep 3 en verwonder ik mij er iedere keer weer over wanneer de leerlingen na een paar maanden kunnen lezen. Ik wilde meer weten over hoe dit tot stand komt, maar vooral wat je als leerkracht kan doen wanneer dit niet gebeurt. Vandaar mijn stap naar de Masteropleiding SEN, Dyslexiespecialisatie. Deze opleiding wordt afgesloten met een praktijkopdracht. Het onderwerp hiervoor was gauw gevonden. Ik lees zelf zeer graag en wil mijn enthousiasme voor lezen over brengen op de leerlingen. Voor mijn praktijkopdracht

wilde ik mij verdiepen in de relatie tussen leerkrachtgedrag en leesmotivatie. Vanuit de theorie rond leerkrachtgedrag en motivatie heb ik gekeken naar wat onze school op dit moment doet om leerlingen te motiveren voor het lezen en vooral wat wij nog meer of beter kunnen doen om leerlingen enthousiast te krijgen voor het lezen.

Het team reageerde plezierig en werkte goed mee door de enquêtes tijdig in te leveren en open te staan voor observaties. Het verzamelen van de gegevens verliep voorspoedig totdat een groepsleerkracht ziek werd en de observatie uitgesteld moest worden. Dit leverde wat onrustige gevoelens bij mij op maar gelukkig was de collega tijdig hersteld en konden de lessen geobserveerd worden en de gegevens verder verwerkt worden. Het analyseren van de enquêtes van de leerlingen was zeer verrassend. Doordat ik bepaalde antwoorden niet verwacht had kwamen bij mij vragen op die ik voor mijzelf probeerde te verklaren. Deze onderzoekende houding heb ik mij, vooral in het laatste jaar, eigen gemaakt waar ik nu de voordelen van heb.

Tijdens het schrijven van mijn praktijkopdracht heb ik veel steun gehad van mijn begeleider, mede-studenten en critical friend. Zij zorgden ervoor dat ik concreter werd in mijn vraagstelling en gaven structuur in de informatie die ik wilde overbrengen. De feedback die ik kreeg had vooral betrekking op het structureren en leesbaar maken van mijn tekst. Door erop te wijzen dat ik de lezer als het ware bij de hand moet nemen, kreeg ik zicht in de manier van presenteren.

Gedurende het onderzoek werd mij steeds duidelijker dat de vraagstelling heel belangrijk is en nauwkeurig moet zijn. Hierdoor kwam ik tijdens mijn onderzoek tot de ontdekking dat mijn hoofdvraag niet datgene vroeg wat ik eigenlijk wilde onderzoeken. Door een paar woorden te veranderen kwam ik tot de juiste hoofdvraag. Daarnaast had ik in mijn keuzeantwoorden van de leerlingen de varianten 'ja', 'nee' en 'soms' gebruikt. Tijdens het analyseren van de gegevens en de intervisiebijeenkomsten kwam ik erachter dat de term 'soms' op verschillende manieren geïnterpreteerd kan worden. Want is 'soms' twee keer in de week of 4 keer per jaar? Daarnaast was het afnemen van een interview lastiger dan ik ingeschat had. Tijdens het bekijken van de opname viel mij op dat ik op enkele vragen meer door had kunnen vragen zodat ik meer informatie zou kunnen krijgen. Ik merkte wel dat ik hier meer rekening mee hield tijdens de laatste interviews omdat ik mij er bewust van was. Oefening baart kunst! Deze aandachtspunten zijn zaken die ik in een, eventueel, komend onderzoek mee zou nemen.

Met mijn critical friend heb ik veel gesproken over de inhoud, de gegevens en de structuur. Hierdoor ging het stuk echt voor mij leven en kwam ik op ideeën die ik niet van te voren bedacht had. Ook kwam ik tot de ontdekking dat het een meerwaarde zou zijn als ik de gegevens vanuit de leerling-enquêtes met elkaar op niveauverschillen zou vergelijken. Dit leverde verrassende resultaten op die ik kon delen met mijn collega's. Dit heb ik als zeer prettig ervaren.

Dit praktijkonderzoek kan een daadwerkelijke verbetering zijn voor het leesonderwijs op mijn basisschool. Na de zomervakantie ga ik dit onderzoek als startpunt gebruiken voor het te ontwikkelen Taalbeleid. Ik wil het team laten nadenken over ons leesonderwijs en hoe we dat kunnen veranderen of aanpassen. Met dit onderzoek kan ik aantonen wat we allemaal al doen en wat we nog aan ons onderwijs kunnen toevoegen. De resultaten zijn heel concreet en, indien gedragen door het team, daadwerkelijk in te voeren.

7.4 Reflectie op eigen leerproces

De competentie 'competent in reflectie en ontwikkeling' stond gedurende de opleiding voor mij centraal. Ik voelde de behoefte om mijn kennis van dyslexie te vergroten. Dat wil zeggen dat ik mezelf op de hoogte wilde brengen van diagnostische instrumenten, behandelmethoden en theorieën. Ik wilde leren planmatig te werken aan oplossingsstrategieën en goed te observeren en interpreteren. Ook wilde ik leren om mijn kennis oplossingsgericht aan mijn directe collega's over te brengen, zodat zij er verder mee aan de slag kunnen. Daarnaast wilde ik mijn kennis in zetten voor de Stichting waaronder mijn school valt.

Aan deze, voor mij, belangrijke speerpunten heb ik een goede invulling kunnen geven. Op alle benoemde punten kan ik zeggen dat ik mij ontwikkeld heb.

Binnen deze competentie is het onderdeel onderzoekend leren onverwacht ontwikkeld. Bij aanvang van de studie nam ik vaak informatie als waarheid aan. In de afgelopen twee jaren en mede door het praktijkonderzoek, heb ik geleerd om kritisch te zijn. Kritisch ten opzichte van artikelen, meningen van anderen, methodes en mijzelf. Meerdere malen kwam ik tot de ontdekking dat ik mezelf moest aanscherpen en blijven focussen. Door een onderzoekende houding aan te nemen leerde ik verbanden te leggen tussen de theoretische kennis die ik opgedaan had en de uitkomsten van mijn

onderzoek. Door middel van onderzoekend leren heb ik de benodigde informatie verzameld die ik weer kon gebruiken om verdere invulling te geven aan mijn conclusie. Als eerste moest ik onderzoeken op welke manier ik de informatie kon verzamelen die ik nodig had voor mijn praktijkopdracht. Hiervoor moest ik een onderzoekende houding aannemen die mij nog niet eigen was. Door het bestuderen van de theorie, het bijwonen van de studiebijeenkomsten, het overleggen met mijn mede-studenten, mentoren en critical friends, werd de onderzoekende houding aangewakkerd. Door deze vormen bleef ik in staat om mijzelf iedere keer te 'beoordelen' en bij te stellen. Ook ging ik 'scherper' schrijven en was ik in staat om een mede-student te helpen door haar onderzoek te bekijken en advies te geven.

Als professional kan ik zeggen dat de opleiding mij het volgende heeft gebracht:

- Ik kan planmatig werken aan mijn eigen ontwikkeling omdat ik mijn sterke en zwakke punten ken en stem dat af op wat de school nodig heeft
- Ik kan planmatig werken aan de ontwikkeling van mijn school en weet iedereen erbij te betrekken
- Ik heb een onderzoekende houding en ben kritisch ten opzichte van literatuur en opvattingen
- Ik ben op de hoogte van actuele ontwikkelingen op het gebied van spelling en taal en ken de kanalen om op de hoogte te blijven

Het maken van het praktijkopdracht wordt door velen die een opleiding doet als een zeer lastig project gezien. Lastig om de grote berg aan informatie en gegevens te verzamelen, structureren en leesbaar voor anderen te maken. Ik zag er dan ook wel tegenop. Maar in de loop van het proces begon ik er juist plezier in te krijgen. Het was immers toch wel zeer interessant om te zien wat de verschillen in de groepen en de meningen van de leerlingen zijn. Het was leuk om te zien dat ik met mijn onderzoeksmethode daadwerkelijk verschillen helder aan de oppervlakte kreeg. Het noteren en het juist overbrengen van de gegevens en conclusies bezorgden mij vele hoofdzorgen. Maar mede door mijn critical friends, mede-studenten en begeleider kreeg ik ook daar vaardigheid en lol in en ben ik gekomen tot mijn uiteindelijke praktijkopdracht waar ik heel trots op ben.

Voor nu staat de competentie: 'Competent in het samenwerken met collega's' centraal. Mijn taak als dyslexiespecialist op de school van onderzoek ligt nu bij de bijdrage die ik ga leveren aan een goed pedagogisch, vakinhoudelijk en didactisch klimaat op het gebied van leesonderwijs. Ik ga mij toeleggen op het ontwikkelen van een Taalbeleidsplan. Hiervoor moet ik zorgen dat er een goede werkverhouding is tussen de collega's. Op deze manier kan informatie verkregen worden van mijn collega's die ik vervolgens ga gebruiken om tot een beleidsplan te komen dat gedragen wordt door het hele team. Tijdens de opleiding ben ik op de hoogte gebracht van het tot stand komen van Taalbeleid. Hierdoor heb ik kennis opgebouwd die ik nodig heb bij de competentie 'Competent in het samenwerken met collega's'.

Samenvatting

In dit praktijkonderzoek staat leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie centraal. De hoofdvraag is: **Welke activiteiten moet de school van onderzoek opzetten, dan wel uitbreiden, om consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie te ontwikkelen en te waarborgen?**

Om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag zijn deelvragen opgesteld met betrekking tot het theoretische kader. Bij de beantwoording van de theoretisch deelvragen is de theorie van Marzano (Marzano & Miedema, 2005) centraal gesteld. Marzano gaat in op drie thema's die de motivatie bevorderen: het klassenklimaat, de schoolse taken en opdrachten en strategieën om de betrokkenheid van leerlingen te vergroten. Het uiteindelijke doel is dat leerlingen in staat zijn om zichzelf te motiveren. Verder is gekeken naar 5 aspecten van het leerkrachtgedrag. Deze aspecten betreffen: de houding van de leerkracht in relatie tot leesmotivatie, de instructie, het doelgericht werken, de leesomgeving en het effectief gebruik van methodes. Hierbij staat de groepsleerkracht in het middelpunt als de meest belangrijke factor als het gaat om falen of slagen van leerlingen. Leerlingen succeservaringen op laten doen in een veilige en uitnodigende leesomgeving is een belangrijke taak van de leerkracht. Ten slotte is in het theoretische gedeelte ingegaan op het feit dat leerlingen met leesproblemen meer de intrinsieke motivatie missen om een boek te lezen dan leerlingen die geen leesproblemen hebben. Vooral bij leesproblemen moet het leerkrachtgedrag dus gericht zijn op het bevorderen van de leesmotivatie. Door middel van verlengde instructie krijgt de leerling met leesproblemen extra aandacht van de leerkracht. De nadruk tijdens deze instructie moet vooral liggen op de positieve verwachtingen van de leerkracht. Het geloof in het eigen kunnen en plezier in de eigen mogelijkheden staat hierbij centraal.

Aan de hand van de theorie met betrekking tot leerkrachtgedrag en leesmotivatie zijn praktijkgerichte deelvragen opgesteld. Om deze praktijkgerichte deelvragen te beantwoorden zijn voor het onderzoek diverse onderzoeksmiddelen ingezet. Aan de hand van de resultaten is de conclusie dat de leerkrachten van de school van onderzoek het onderwerp leesmotivatie belangrijk tot erg belangrijk vinden. Zij zien dit graag tot 2 maal per jaar geagendeerd om zo ideeën omtrent het bevorderen van de leesmotivatie uit te wisselen. Het klassenklimaat wordt als positief ervaren. Er wordt positief gereageerd op foute of onjuiste antwoorden en er wordt gebruik gemaakt van het directe instructiemodel. De leerlingen werden gelijkwaardig bij de activiteiten betrokken doordat ze vragen kregen die bij hun leesniveau aansloten.

Er zijn echter punten die verbeterd kunnen worden:

- Samenvatten van de voorafgaande les en het gebruik maken van de handleiding
- Doel van de les benoemen
- Organiseren van groepswerk
- Reflecteren op het werk
- Open staan voor inbreng van ideeën van leerlingen
- Praten over boeken door leerkrachten
- Bewust zijn van het geven van complimenten
- Organiseren van prettige leesplekken
- Leerlingen veel succeservaringen op laten doen
- Leerlingen bewust laten worden van de taak
- Organiseren van motiverende activiteiten:
 - Boekbesprekingen door leerlingen; Voorlezen door leerlingen aan de groep of aan andere klassen; Expressielessen naar aanleiding van boeken; Boektentoonstelling maken door alle groepen; Boekverslagen laten maken met daarin diverse verwerkingsopdrachten (het laten maken van een affiche, filmposter, brief naar de hoofdpersoon, tekeningen); Presentaties van de verwerkingsopdrachten; Voorleeswedstrijden organiseren; Tutor lezen; Het inrichten van prettige leesplekken (bankje, zitzakken); Vaste leesmomenten voor alle groepen in de week creëren zodat samenwerkingvormen makkelijk tot stand kan worden gebracht; Leerlingen een portfolio laten samenstellen zodat de vorderingen zichtbaar worden

Om het consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie te waarborgen is het advies om een Taalbeleid op te stellen. In het Taalbeleid kan naast de analyse van de huidige situatie, de visie, de kerndoelen en de aanpak ten aanzien van het taalonderwijs, specifiek ook het leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie worden vastgelegd.

Literatuur

- Allington, R.L., Gabriel, R.E. (2012). *Every Child, Every Day* (Educational Leadership, march 2012)
- Andries, C. (1995). *Leesbevordering*; gebaseerd op lezingen tijdens een symposium over leesbevordering door de Vlaamse afdeling van de International Reading Association (februari 1994)
- Bolt, L. van der (2000). *Ontroerend Goed; Een onderzoek naar affectieve leeservaringen van leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs* (academisch proefschrift)
- Cauffman, L., Dijk, D.J. van (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs* (Den Haag: Boom Lemma Uitgevers)
- Chambers, A. (2002). *De leesomgeving : hoe volwassenen kinderen kunnen helpen van boeken te genieten* (Amsterdam: Querido)
- Förrer, M. (2008). Differentiatie op Leesontwikkeling, Vaardigheden van de leerkracht, uitgave van Projectbureau Kwaliteit, onder verantwoordelijkheid van de PO Raad en het Ministerie van OCW. (Utrecht: Taalpilots)
- Förrer, M., Mortel, K. van de (2010). *Lezen...denken...begrijpen! Handboek begripend lezen in het basisonderwijs* (Amersfoort: CPS)
- Gijssel, M., Scheltinga, F., Druenen, M. van, Verhoeven, L. (2011). *Protocol Leesproblemen en Dyslexie, groep 3* (Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands)
- Houtveen, A.A.M., Mijs, T.J.E., Vernooy, C.G.T., Grift, W.J.C.M. van de, Koekebacker, E.A. (2003). *Risicoleerlingen bij technisch lezen: Beschrijving en evaluatie van het project 'Beginnend lezen en Omgaan met Verschillen'* (Utrecht: Universiteit Utrecht)
- Houtveen, A.A.M., Smits, A.E.H., Brokamp, S.K. (2010). *Lezen is weer lezen, Achtergronden en ontwikkelingen in de eerste twee trajecten van het LeesInterventie-project voor Scholen met een Totaalaanpak (LIST)* (Utrecht: Hogeschool Utrecht)
- Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J., Scheepsma, W. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek: Een handreiking voor leraren* (Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff)
- Leij, A. van der (2003). *Leesproblemen en dyslexie. Beschrijving, verklaring en aanpak* (Rotterdam: Lemniscaat)
- Marzano, R., Miedema, W. (2005). *Leren in vijf dimensies: Moderne didactiek voor het voortgezet onderwijs* (Assen: Van Gorcum)
- Meijer, G., Pilon, H., Smits, A. (2008). *Het plezier in lezen staat voorop. Handleiding voor de organisatie van leesbevorderingsnetwerken.* (Uitgave van Stichting Lezen)
- Nulft, D. van den, Verhallen, M. (2010). *Met woorden in de weer. Praktijkboek voor het basisonderwijs* (Bussum: Uitgeverij Coutinho)
- Paternotte, A. (2006). *Houvast bij leesproblemen en dyslexie op de basisschool. Leidraad voor ouders, in het kader van Masterplan Dyslexie* (Bilthoven: Uitgave van Balans)
- Smits, A., Braams, T. (2009). *Dyslectische kinderen leren lezen. Individuele, groepswijze en klassikale werkvormen voor de behandeling van leesproblemen.* (Amsterdam: Boom)
- Struiksmas, A.J.C., Leij, A. van der, Vieijra, J.P.M. (2009). *Diagnostiek van technisch lezen en aanvankelijk spellen* (Amsterdam: VU Uitgeverij)

- Tellegen, S., Frankhuisen, J., met medewerking van Bolt, L. van der, Welp, P. (2002). *Waarom is lezen plezierig?* (Stichting Lezen)
- Veenman, S., Lem, P., Roelofs, E., Nijssen, F. (1993). *Effectieve instructie en doelmatig klassenmanagement, een schoolverbeteringsprogramma voor enkelvoudige en combinatieklassen* (Lisse: Swets & Zeitlinger)
- Verkleij, H. (2009). *De invloed van interpersoonlijk docentgedrag op de leesmotivatie van leerlingen in de bovenbouw van de basisschool*, (Masterthesis Onderwijskunde)
- Vernooij, K. (2010). *Opbrengstgericht passend onderwijs; Leesonderwijs nader bekeken*; (Hogeschool Edith Steyn Hengelo)
- Vernooij, K. (2009). *Lezen stopt nooit; Van een stagnerende naar een doorgaande leesontwikkeling voor risicolezers* (Lectorale intreerede in verkorte vorm uitgesproken bij de installatie als lector 'Doorlopende leerlijnen: Effectief taal- en leesonderwijs', Hogeschool Edith Stein/Onderwijskundigencentrum Twente)
- Vernooij, K. (2007). *De meeste leesproblemen zijn kwaliteitsproblemen* (Tijdschrift: praktijkgids voor de basisschool, februari 2007)
- Wentink, M., Verhoeven, L., Druenen, M. van (2011). *Protocol Leesproblemen en Dyslexie, groep 1 en 2* (Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands)
- Witte, T., Rijlaarsdam, G., Schram, D. (2008). *Literatuuronderwijs en de ontwikkeling van leesmotivatie in de Tweede Fase* (Levende Talen Tijdschrift Jaargang 9, nummer 2, 2008)

Internetsites:

- www.slo.nl; Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling (Geraadpleegd: januari 2012)
- Vernooij, K. (datum onbekend, in ieder geval na januari 2011). Alle leerlingen bij de les: Het expliciete directe instructiemodel (Geraadpleegd: januari 2012)
http://cms.glictonline.nl/users/swvspiikenisse/docs/leesproject/110316-risicoleerlingen_bij_de_groepsinstructie_betrekken-pdf.pdf
- www.passendonderwijs.nl; Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (Geraadpleegd: januari 2012)
- http://nl.wikipedia.org/wiki/Inclusief_onderwijs (Geraadpleegd: januari 2012)
- <http://nl.wikipedia.org/wiki/Motivatatie> (Geraadpleegd: januari 2012)
- <http://www.internetconsultatie.nl/passendonderwijs>; De wegwijzer naar informatie en diensten van alle overheden (Geraadpleegd: januari 2012)
- <http://www.inclusiefonderwijs.nl> Stichting Inclusief Onderwijs (Geraadpleegd: februari 2012)

Documenten:

- Rapportage Onderwijszorgprofiel (maart 2012), Hogeschool Utrecht, Begeleider: Fluijt, D., op te vragen bij onderzoeker

Bijlage 1

Vragenlijst leraren leesmotivatie

1. Kan je aangeven in welke mate je leesmotivatie belangrijk vindt:
 - ☐ niet belangrijk
 - ☐ belangrijk,
 - ☐ erg belangrijk
2. Kun je ook aangeven waarom:
.....
3. Zou je het onderwerp 'leesmotivatie' tijdens teamvergaderingen willen bespreken:
 - ☐ Ja
 - ☐ Nee
4. Zo ja, hoe vaak zou je dat willen:
 - ☐ 1 keer per jaar
 - ☐ 2 keer per jaar
 - ☐ 3 keer per jaar
 - ☐ 4 keer per jaar
5. Wat zou je dan graag willen bespreken:
.....

6. Hoe vaak heb je het volgende gedaan:
(Kruis aan: iedere dag, paar keer per week, paar keer per maand, paar keer per jaar of nooit)

	Iedere dag	Paar keer per week	Paar keer per maand	Paar keer per jaar	Nooit
Voorlezen aan de groep.					
Voorlezen aan de groep door leerling					
Boekbespreking door leerling					
Boekpromotie door jezelf					
Gediscussieerd over een boek					
Expressieles naar aanleiding van een boek					
Boektentoonstelling laten maken					
Boekverslag laten maken					
Schrijven van gedichten, verhalen					

Presentatie van eigen gemaakt werk					
Kinderen gebruik laten maken van luisterboeken					
Klassikaal lezen					
Duo-lezen*					
Tutor-lezen**					
Stillezen					

* Duolezen is lezen in tweetallen waarbij de leerlingen om de beurt hardop lezen, terwijl de ander meeleeft.

**Tutor-lezen: De leerling leest samen met een Tutor. Deze tutor kan een medeleerling, een leerkracht of een ouder zijn. De tutor leest op een hoger niveau dan de leerling; het verschil in leesniveau bedraagt minimaal twee AVI-niveaus.

Bijlage 2

Beste teamleden,

Zoals jullie waarschijnlijk weten moet ik voor mijn opleiding een eindopdracht schrijven.
Het onderwerp van mijn scriptie is:

**Welke activiteiten moet de betrokken school opzetten, dan wel uitbreiden, om
consistent leerkrachtgedrag ten aanzien van leesmotivatie te ontwikkelen en te
waarborgen?**

Het thema is leesmotivatie. Ik wil gaan onderzoeken wat wij er op school aan doen en wat vanuit de literatuur geadviseerd wordt. Om een beginpunt te hebben zou ik aan jullie willen vragen of jullie de vragen in de bijlage willen beantwoorden en terug willen sturen.

Een kleine opmerking: Ik ga niet bekijken wie het meest of het minst doet aan leesbevordering; daar gaat het niet om. Belangrijk is dat je eerlijk antwoord geeft zodat ik kan zien wat de school als geheel er aan doet. De antwoorden verwerk ik anoniem. Als je het prettig vindt kan je ook de beantwoorde vragen in mijn postvak leggen.

Dank voor jullie medewerking. Jullie horen vast meer van mij!

Groeten, Angelique

Bijlage 3

Vragenlijst IB-er en directie leesmotivatie

1. Kan je aangeven in welke mate je leesmotivatie belangrijk vindt:
 - ☐ niet belangrijk
 - ☐ belangrijk,
 - ☐ erg belangrijk
2. Kun je ook aangeven waarom:
.....
3. Zou je het onderwerp 'leesmotivatie' tijdens teamvergaderingen willen bespreken:
 - ☐ Ja
 - ☐ Nee
4. Zo ja, hoe vaak zou je dat willen:
 - ☐ 1 keer per jaar
 - ☐ 2 keer per jaar
 - ☐ 3 keer per jaar
 - ☐ 4 keer per jaar
5. Wat zou je dan graag willen bespreken:
.....
6. Komen leraren met vragen hoe leerlingen voor het leesonderwijs te motiveren
.....
7. Zo ja, wat adviseer jij hen dan?
.....

Bijlage 4

Vragenlijst leerlingen leesmotivatie

Naam: _____

1. Ik houd van lezen, want ik word er blij van als ik iets lees wat leuk of interessant voor me is
ja nee een beetje
2. Als mijn juf/ meester over een interessant onderwerp praat, wil ik er meer over gaan lezen
ja nee soms
3. Ik lees om meer te leren over dingen die ik leuk vind
ja nee soms
4. Ik lees graag over mijn hobby's
ja nee soms
5. Ik vind het leuk om over nieuwe dingen iets te lezen
ja nee soms
6. Ik lees graag boeken over mensen in andere landen
ja nee soms
7. Als ik lees kan ik zomaar de tijd vergeten
ja nee soms
8. Ik lees graag spannende boeken
ja nee soms
9. Ik lees graag over sprookjes of fantasieverhalen
ja nee soms
10. Ik lees graag avonturenverhalen
ja nee soms
11. Ik lees graag gedichten
ja nee soms
12. Ik lees graag stripboeken
ja nee soms
13. Ik lees graag boeken met plaatjes.
ja nee soms
14. Ik lees graag dunne boeken
ja nee soms
15. Ik lees graag boeken die eigenlijk boven mijn leesniveau liggen
ja nee soms
16. Ik wil graag weten op welk niveau ik lees
ja nee maakt mij niet uit
17. Ik wil mijn leesniveau graag verbeteren
ja nee maakt mij niet uit
18. Ik lees graag op school
ja nee soms
19. Ik vind stillezen leuk
ja nee soms

20. Ik lees graag thuis
ja nee soms
21. Ik lees wel eens mijn ouders of broertje of zusje voor
ja nee soms
22. Ik houd wel eens een boekpresentatie op school
ja nee soms
23. Ik lees omdat ik lezen leuk vind
ja nee
24. Ik lees alleen als het moet voor school
ja nee
25. Ik krijg complimentjes over mijn lezen
ja nee soms
26. Ik ga buiten de school om naar de bibliotheek
ja nee soms
27. Ik lees tijdschriften
ja nee soms
28. Ik ben lid van een tijdschrift
ja nee
29. Praat de juf veel over boeken die ze zelf gelezen heeft
ja nee soms
30. Zou je meer willen lezen op school
ja nee
31. Zijn er prettige leesplekken op school
ja nee
32. Lees je op school ook wel eens samen met andere kinderen
ja nee
33. Vind je het leuk als er voorgelezen wordt
ja nee soms
34. Als je iets niet snapt tijdens het lezen, vraag je het dan aan de juf
ja nee soms
35. Mag je zelf een boek uit de bibliotheek zoeken (denk aan prentenboeken, informatieboeken, gedichtenbundels)
ja nee soms
36. Als je boek uit is kan je dan een nieuw boek pakken
ja nee

(Gebaseerd op 'Leesmotivatie en Leesinteresse Lijst' van Förer en van de Mortel, 2010)

Bijlage 5

Observatie leerkrachtgedrag

Wordt er gebruik gemaakt van het directe instructiemodel:

1. Leerkracht geeft een samenvatting van de voorafgaande stof
 - Ja * nee
2. Leerkracht haalt de benodigde voorkennis op.
 - Ja * nee
3. Leerkracht besteedt aandacht aan moeilijke of onbekende woorden.
 - Ja * nee
4. Leerkracht geeft een les overzicht / vertelt het doel van de les.
 - Ja * nee
5. De uitleg van de leraar is duidelijk en efficiënt.
 - Ja * nee
6. De leerkracht geeft concrete voorbeelden.
 - Ja * nee
7. De leerkracht geeft uitleg in kleine stappen.
 - Ja * nee
8. Leerkracht doorloopt het denkproces hardop.
 - Ja * nee
9. Leerkracht zorgt voor veel interactie tijdens de instructie.
 - Ja * nee
10. Leerkracht geeft de leerlingen de gelegenheid tot het stellen van vragen/geven van reacties
 - Ja * nee
11. De leerkracht zorgt dat de vaardigheid voorgedaan wordt.
 - Ja * nee
12. Leerkracht laat de leerlingen onder nauwgezette begeleiding (het gepresenteerde) oefenen.
 - Ja * nee
13. Leerkracht geeft korte en duidelijke opdrachten
 - Ja * nee
14. Leerkracht hanteert werkvormen die het samenwerkend leren bevorderen.
 - Ja * nee
15. Leerkracht relateert de te maken opdrachten expliciet aan het lesdoel.
 - Ja * nee
16. Leerkracht gaat na of de leerlingen de leerstof begrijpen/beheersen.
 - Ja * nee
17. Leerkracht vraagt hoe de leerlingen aan het antwoord gekomen zijn (oplossingsproces).
 - Ja * nee
18. De leerkracht laat leerlingen verschillende oplossingen met elkaar vergelijken
 - Ja * nee

19. De leerkracht geeft verlengde instructie aan zwakke leerlingen.
- Ja * nee
20. De leerkracht differentieert bij verwerkingsopdrachten
- Ja * nee
21. De leerkracht begeleidt tijdens de verwerkingsfase leerlingen die niet verder kunnen.
- Ja * nee
22. Leerkracht sluit de les af
- Ja * nee
23. De leerkracht besteedt aandacht aan de komende les.
- Ja * nee
24. De leerkracht laat alle leerlingen succeservaringen opdoen
- Ja * nee
25. Leerkracht bewaakt het doel van de les
- Ja * nee
26. Gaat de leerkracht in op manieren waarop iets beter kan in plaats van het benadrukken van fouten
- Ja * nee
27. Zorgt de leerkracht er voor dat alle leerlingen een bijdrage leveren aan het gesprek
- Ja * nee
28. Wordt er positief gereageerd op fouten of geen antwoorden
- Ja * nee
29. Wordt er voldoende positief gereageerd op goede antwoorden
- Ja * nee
30. Worden kinderen die moeite hebben om zelfstandig te werken op een positieve manier gestimuleerd om door te gaan
- Ja * nee

(samengesteld uit 'RISICOLEERLINGEN BIJ TECHNISCH LEZEN Beschrijving en evaluatie van het project Beginnend lezen en Omgaan met Verschillen in documenten', Houtveen, Mijs, Vernooy, van de Grift, Koekebacker 2003)

Bijlage 6

Interview leerkracht groep 4 n.a.v. observatie:

1. Je begint de les niet door de voorkennis op te halen. Is dat een bewuste keuze?
2. Je geeft geen samenvatting van de voorafgaande stof. Staat dit niet in de methode vermeld?
3. Wat was het doel van de les? Geef je dat aan?
4. Wat doe je met leerlingen die niet makkelijk samenwerken of worden gevraagd?
5. Hoe komt de samenwerking tot stand? Mogen de kinderen zelf iemand zoeken met wie ze willen samenwerken?
6. Werk je samen met kinderen uit hogere groepen? Hoe krijgt dat vorm?
7. Hoe kunnen de kinderen hun vorderingen bijhouden?
8. Wat doe je met de niveauverschillen tussen de leerlingen?
9. Mogen kinderen zelf een boek kiezen uit de bibliotheekbus? Ongeacht welk niveau?
10. Wat doe jij met leerlingen die niet gemotiveerd zijn en daardoor niet doorwerken?
11. Sluit jij de les af door aandacht te geven aan de les die komen gaat?

Bijlage 7

Interview leerkracht groep 8 n.a.v. observatie:

1. Je hebt de groep in 3 aanpakken verdeeld volgens de handleiding van de methode. Stel je deze groep meerdere keren bij? Kunnen ze van samenstelling veranderen?
2. Je begint de les door voorkennis op te halen en een samenvatting te geven van de vorige les. Geeft de methode dit aan en doe je dat iedere les?
3. Je vermeldt niet het doel van de les. Staat dat in de handleiding vermeld?
4. Wat doe je met kinderen die niet makkelijk samenwerken of worden gevraagd?
5. Hoe komt de samenwerking tot stand? Mogen de kinderen zelf iemand zoeken met wie ze willen samenwerken?
6. Mogen de estafettelopers gewoon doorwerken? Is dit schoolbreed afgesproken?
7. Werken de kinderen ook wel eens samen met leerlingen uit lagere groepen? Hoe krijgt dat vorm?
8. Hoe kunnen de kinderen hun vorderingen bijhouden?
9. Wat doe je naast de methode nog meer aan lezen?
10. Mogen de kinderen zelf een boek kiezen uit de bibliotheekbus? Ongeacht welk niveau?
11. Wat doe je met leerlingen die niet gemotiveerd zijn en daardoor niet willen doorwerken?
12. Maak je tijdens deze lessen wel eens gebruik van het digibord?
13. Je sluit de les mooi af door leerlingen te laten vertellen wat ze gedaan hebben. Je besteedt geen aandacht aan de komende les. Staat dit wel in de handleiding vermeld?
14. Praten jullie in de bouwvergadering wel eens over lezen en/of Estafette? Zijn er afspraken daarover vastgelegd?

Bijlage 8

Interview leerlingen

Hoe ervaren de leerlingen zelf de mate van leesmotivatie; wat merken zij binnen de groep

1. Vind je lezen leuk?
2. Wanneer lees je het liefst?
3. Lees je vaak op school?
4. Heb je in de klas wel eens een boekpresentatie gegeven?
5. Schrijf je na ieder gelezen boek een boekverslag?
6. Praat je met iemand over de boeken die je gelezen hebt?
7. Mag je zelf kiezen waar je gaat stillezen?
8. Mag je zelf een boek uit de bibliotheekbus kiezen? Ook moeilijkere?
9. Wat doet de juf als je geen zin hebt om te lezen?
10. Hoe reageert de juf als je veel fouten maakt. Wat moet je dan doen?
11. Hoe krijg je te weten in welk leesniveau je leest?
12. Mag je ook zelf ideeën aandragen?

Bijlage 9

Data verzameling vragenlijst team

Van de 14 verstuurde enquêtes zijn 10 geretourneerd. Hieronder de verzamelde gegevens:

Overzicht: Vragenlijst leraren leesmotivatie

- Kan je aangeven in welke mate je leesmotivatie belangrijk vindt:
 - niet belangrijk:
 - belangrijk:III
 - erg belangrijk: IIIIII
- Kun je ook aangeven waarom:
 - Ik vind het dé tool voor een kind om de wereld te begrijpen in al zijn facetten
 - Kinderen die gemotiveerd zijn om te lezen, lezen veel en maken daardoor leeskilometers die ten goede komt aan het leesniveau. Lezen is ook een prettige bezigheid.
 - Door veel te lezen leren de kinderen een heleboel dingen (spelling, woordenschat, begrijpend lezen enz.).
 - Lezen is leuk , de kinderen lezen dan vaker en dus meer Kilometers lezen is in 3 erg belangrijk.
 - Wanneer kinderen plezier hebben in lezen pakken ze steeds vaker zelf een boek. Hierdoor zullen de leesvaardigheden verbeteren. Bovendien is lezen ontzettend belangrijk voor de toekomst.
 - Als kinderen gemotiveerd zijn gaan ze ook uit zichzelf lezen. Niet alleen maar omdat het moet.
 - Door veel te lezen gaat het lezen beter. Omgekeerd: als het lezen goed gaat wil je ook meer lezen.
 - Lezen is heerlijk om even te kunnen vluchten uit de dagelijkse beslommeringen en je beleeft dingen die je in het werkelijke leven niet altijd meemaakt. Goed voor de fantasie. Moet ik nog even doorgaan.
 - Als een leerling in het algemeen graag leest, dan kan deze intrinsieke motivatie enorm bijdragen aan de gewenning aan geschreven informatie en het verwerken ervan. Zeker op lange termijn zal dit bijdragen aan een beter begrip i.h.a.
 - Niks ingevuld
 - Het is natuurlijk vooral belangrijk voor de leesontwikkeling. Je ziet een groot verschil in kinderen die thuis voorgelezen worden en die niet voorgelezen worden of die met boeken in aanraking zijn gekomen. Daarin merk je ook evt. taalachterstand. En als een kind die achterstand heeft is het vooral belangrijk om het kind te motiveren.
 - Een kind heeft er alleen maar meer baat bij en het lijkt me ook heel belangrijk voor bijv. woordenschat. Het is natuurlijk wel van belang dat je een kind ook zelf motiveert door middel van veel visualisatie in de klas. Lettermuur, boekjes, boek v/d week, leeshoek, etc.
 - lezen is erg belangrijk De woordenschat wordt vergroot,taalontwikkeling wordt gestimuleerd. De algemene kennis wordt vergroot
- Zou je het onderwerp 'leesmotivatie' tijdens teamvergaderingen willen bespreken:
 - Ja: IIIIIIII De bouw zou ook een goede plek kunnen zijn voor mij
 - Nee: I Tenzij je dit bijna niet ziet in de groepen.
- Zo ja, hoe vaak zou je dat willen:
 - 1 keer per jaar:III
 - 2 keer per jaar:IIII
 - 3 keer per jaar:I
 - 4 keer per jaar:I
 - 1x niks ingevuld
- Wat zou je dan graag willen bespreken:
 - 1x als evaluatie op het Estafettelezen /biebbus/ nieuwsbegrip, boekbespreking promoten in alle groepen,kinderboekenweek..., het circuitlezen...(werd gehanteerd voordat we structureel in bovenbouw met Estafettelezen begonnen, beviel heel goed(in 5/6 en 7)

- Wat doen wij als school aan leesmotivatie. Hoe kunnen we de kinderen nog meer motiveren. Wat kunnen wij schoolbreed opzetten? Een thema-week?
- Hoe je de leesmotivatie kan vergroten bij kinderen. Welke (nieuwe) boeken er gebruikt zouden kunnen worden om de leesmotivatie te vergroten.
- Ideeën van andere horen. Zitten we op 1 lijn.
- Wat doen collega's om leesmotivatie te stimuleren. Zo kun je ideeën opdoen voor in je eigen klas.
- Wat doet iedereen in zijn groep om de leesmotivatie te bevorderen. Elk jaar even de aandacht erop zorgt ervoor dat de aandacht voor dit punt aanwezig blijft. En elkaar op ideeën brengen.
- Hoe collega's omgaan met leesmotivatie en wat we voor lijn we hieruit kunnen destilleren.
- Update: Hoe doen we het? Hoe vaak? Welke manieren?
- Niks ingevuld
- Welke methode of motiverende /vernieuwende materialen kunnen we inzetten om de leesmotivatie te vergroten

Hoe vaak heb je het volgende gedaan:

(Kruis aan: iedere dag, paar keer per week, paar keer per maand, paar keer per jaar of nooit)

	Iedere dag	Paar keer per week	Paar keer per maand	Paar keer per jaar	Nooit
Voorlezen aan de groep.	IIII	IIII			
Voorlezen aan de groep door leerling		IIII	III	II	
Boekbespreking door leerling		I		II	IIIIII
Boekpromotie door jezelf			III	III	II
Gediscussieerd over een boek			II	II	IIIIII
Expressieles naar aanleiding van een boek				IIIIII	III
Boektentoonstelling laten maken				III	IIIIII
Boekverslag laten maken		II	II	II	IIII
Schrijven van gedichten, verhalen		II	II	IIII	I
Presentatie van eigen gemaakt werk		II	III	III	I
Kinderen gebruik laten maken van luisterboeken	I			II	IIIIII
Klassikaal lezen	II	IIIIII			II
Duo-lezen*		III	II	I	IIII
Tutor-lezen**		II	III		IIII

Stillezen	IIII	II			III

Gemaakte opmerkingen:

Boekententoonstelling laten maken: 1 KEER NIET INGEVULD

Boekverslag laten maken: niet de hele klas

Kinderen gebruik laten maken van luisterboeken: NIET DE HELE KLAS

Tutor-lezen: NIET DE HELE KLAS

Voor kleuterbouw: Veel niet van toepassing (lezen, duo enz.)

Bijlage 10

Data verzameling vragenlijst directie en IB-er

Van de 3 verstuurde enquêtes zijn 2 geretourneerd. Hieronder de verzamelde gegevens:

Overzicht: Vragenlijst directie en IB-er leesmotivatie

- Kan je aangeven in welke mate je leesmotivatie belangrijk vindt:
 - niet belangrijk:
 - belangrijk: I
 - erg belangrijk: I
- Kun je ook aangeven waarom:
 - leesmotivatie essentieel om leerling te laten doorzetten als het wat lastiger gaat. De wil om het te leren moet gestimuleerd worden.
 - Intrinsieke motivatie is natuurlijk het mooiste, maar wanneer deze er niet/minder is kan externe motivatie er wel voor zorgen dat kinderen plezier in lezen krijgen/ontdekken waardoor de motivatie verschuift van extrinsieke naar intrinsieke motivatie.
- Zou je het onderwerp 'leesmotivatie' tijdens teamvergaderingen willen bespreken:
 - Ja: II indien blijkt dat er te weinig/te divers mee omgegaan wordt
 - Nee:
- Zo ja, hoe vaak zou je dat willen:
 - 1 keer per jaar: I (IN TEAMVERG.)
 - 2 keer per jaar: I1 (IN BOUW OVERLEG)
 - 3 keer per jaar:
 - 4 keer per jaar:
- Wat zou je dan graag willen bespreken:
 - aanpak in de groepen: wie doet wat? Kan ook eerst per bouw, is waarschijnlijk minder belastend voor de teamagenda.
 - Wat laat de praktijk nu zien, wat vinden wij daarvan, wat is onze rol hierin, kunnen wij positief sturen, wat zouden wij willen, wat is de rol van de leerling/ouders.
- Komen leraren met vragen hoe leerlingen voor het leesonderwijs te motiveren
 - niet bij mij...
 - tot op heden heb ik deze vragen nog niet voorbij horen of zien komen.
- Zo ja, wat adviseer jij hen dan?
 - uitgaan van interesse van de kinderen, niveau daaraan ondergeschikt maken. Diversiteit aanbrengen in soort lezen en verwerking die eraan gekoppeld wordt. Leerlingen vragen hoe ze het willen, op welke manier ze tot lezen komen, wat ze nodig hebben.
 - ik denk dat bijna alle kinderen boekjes lezen leuk vinden tot het moment dat ze vastlopen in het leesproces. Door hier heel tijdig te signaleren en met kind samen actief mee aan de slag te gaan zal het kind niet direct (denk ik) zijn motivatie verliezen. Tegelijkertijd is het ook een feit dat kinderen, waarvan de ouders veel lezen/voorlezen vaak ook zelf meer bezig zijn met boekjes en zien dat lezen ook leuk is. ook hierin weer een driehoeksverhouding: kind, leerkracht en ouders hebben een grote rol in het stimuleren van de leesmotivatie.

Bijlage 11

Data verzameling vragenlijst leerlingen leesmotivatie, groep 4 en groep 8

1. Ik houd van lezen, want ik word er blij van als ik iets lees wat leuk of interessant voor me is

	ja	nee	een beetje
Groep 4	59%	9%	32%
Groep 8	25%	20%	55%

2. Als mijn juf/ meester over een interessant onderwerp praat, wil ik er meer over gaan lezen

	ja	nee	soms
Groep 4	36%	14%	50%
Groep 8	15%	40%	45%

3. Ik lees om meer te leren over dingen die ik leuk vind

	ja	nee	soms
Groep 4	64%	14%	23%
Groep 8	35%	15%	50%

4. Ik lees graag over mijn hobby's

	ja	nee	soms
Groep 4	55%	14%	32%
Groep 8	55%	15%	30%

5. Ik vind het leuk om over nieuwe dingen iets te lezen

	ja	nee	soms
Groep 4	55%	5%	41%
Groep 8	20%	15%	65%

6. Ik lees graag boeken over mensen in andere landen

	ja	nee	soms
Groep 4	14%	45%	41%
Groep 8	15%	50%	35%

7. Als ik lees kan ik zomaar de tijd vergeten

	ja	nee	soms
Groep 4	64%	23%	14%
Groep 8	50%	25%	25%

8. Ik lees graag spannende boeken

	ja	nee	soms
Groep 4	73%	9%	18%
Groep 8	75%	5%	20%

9. Ik lees graag over sprookjes of fantasieverhalen

	ja	nee	soms
Groep 4	36%	27%	36%
Groep 8	10%	60%	30%

10. Ik lees graag avonturenverhalen

	ja	nee	soms
Groep 4	36%	27%	36%
Groep 8	30%	10%	60%

11. Ik lees graag gedichten

	ja	nee	soms
Groep 4	23%	45%	32%
Groep 8	5%	75%	20%

12. Ik lees graag stripboeken

	ja	nee	soms
Groep 4	45%	9%	45%
Groep 8	55%	25%	20%

13. Ik lees graag boeken met plaatjes

	ja	nee	soms
Groep 4	73%	0%	27%
Groep 8	15%	30%	55%

14. Ik lees graag dunne boeken

	ja	nee	soms
Groep 4	73%	0%	27%
Groep 8	0%	50%	50%

15. Ik lees graag boeken die eigenlijk boven mijn leesniveau liggen

	ja	nee	soms
Groep 4	64%	9%	27%
Groep 8	30%	10%	60%

16. Ik wil graag weten op welk niveau ik lees

	ja	nee	maakt mij niet uit
Groep 4	41%	14%	45%
Groep 8	50%	15%	35%

17. Ik wil mijn leesniveau graag verbeteren

	ja	nee	maakt mij niet uit
Groep 4	77%	0%	23%
Groep 8	65%	15%	20%

18. Ik lees graag op school

	ja	nee	soms
Groep 4	59%	14%	27%
Groep 8	30%	15%	55%

19. Ik vind stillezen leuk

	ja	nee	soms
Groep 4	59%	9%	32%
Groep 8	15%	25%	60%

20. Ik lees graag thuis

	ja	nee	soms
Groep 4	59%	9%	32%
Groep 8	30%	25%	45%

21. Ik lees wel eens mijn ouders of broertje of zusje voor

	ja	nee	soms
Groep 4	32%	27%	41%
Groep 8	10%	75%	15%

22. Ik houd wel eens een boekpresentatie op school

	ja	nee	soms
Groep 4	55%	18%	27%
Groep 8	35%	35%	30%

23. Ik lees omdat ik lezen leuk vind

	ja	nee
Groep 4	95%	5%
Groep 8	65%	35%

24. Ik lees alleen als het moet voor school

	ja	nee
Groep 4	32%	68%
Groep 8	35%	65%

25. Ik krijg complimentjes over mijn lezen

	ja	nee	soms
Groep 4	55%	5%	41%
Groep 8	25%	20%	55%

26. Ik ga buiten de school om naar de bibliotheek

	ja	nee	soms
Groep 4	45%	18%	36%
Groep 8	15%	40%	45%

27. Ik lees tijdschriften

	ja	nee	soms
Groep 4	50%	9%	41%
Groep 8	70%	0%	30%

28. Ik ben lid van een tijdschrift

	ja	nee
Groep 4	59%	41%
Groep 8	60%	40%

29. Praat de juf veel over boeken die ze zelf gelezen heeft

	ja	nee	soms
Groep 4	0%	59%	41%
Groep 8	0%	55%	45%

30. Zou je meer willen lezen op school

	ja	nee
Groep 4	86%	14%
Groep 8	20%	80%

31. Zijn er prettige leesplekken op school

	ja	nee
Groep 4	27%	73%
Groep 8	35%	65%

32. Lees je op school ook wel eens samen met andere kinderen

	ja	nee
Groep 4	55%	45%
Groep 8	70%	30%

33. Vind je het leuk als er voorgelezen wordt

	ja	nee	soms
Groep 4	41%	23%	36%
Groep 8	5%	30%	65%

34. Als je iets niet snapt tijdens het lezen, vraag je het dan aan de juf

	ja	nee	soms
Groep 4	14%	50%	36%
Groep 8	35%	25%	40%

35. Mag je zelf een boek uit de bibliotheek zoeken (denk aan prentenboeken, informatieboeken, gedichtenbundels)

	ja	nee	soms
Groep 4	36%	36%	27%
Groep 8	70%	5%	25%

36. Als je boek uit is kan je dan een nieuw boek pakken

	ja	nee
Groep 4	100%	0%
Groep 8	100%	0%

(Gebaseerd op 'Leesmotivatie en Leesinteresse Lijst' van Förrer en van de Mortel, 2010)

Bijlage 12

Interview leerling groep 4 hoog leesniveau

Hoe ervaren de leerlingen zelf de mate van leesmotivatie; wat merken zij binnen de groep

1. Weet jij waarom lezen zo belangrijk is?
Anders kan je niet weten waar de weg is, welke kant je op moet. En misschien wil je wat bestellen en dan zeg je het verkeerd.
Vind je lezen leuk?
Eigenlijk heel erg leuk.
2. Wanneer lees je het liefst?
Als ik soms in mijn bed lig en 's ochtends. Ik lees stiekem. Mijn bed staat vlak bij de deur, dan doe ik de deur op een kiertje en pak ik mijn boek uit de kast. En dan ga ik kijken of ik het een leuk boek vind. Ik lees het liefst paardenboeken.
3. Lees je vaak op school?
Ja, ik doe dat soms in de ochtend en als we gaan lezen vind ik dat ook leuk.
4. Heb je in de klas wel eens een boekpresentatie gegeven?
Ja. Je moest eerst het boek uitlezen maar ik kon het hele boek nog niet uitlezen maar ik wist het wel wat ik kon voorlezen uit het boek. Ze luisterden goed. Ik vond het leuk.
5. Schrijf je na ieder gelezen boek een boekverslag?
Nee.
6. Praat je met iemand over de boeken die je gelezen hebt?
Nee.
7. Mag je zelf kiezen waar je gaat stillezen?
Nee dan mag je gewoon op je eigen plekje of de juf kiest een plekje voor je. Ergens in de klas of hier in het wissellokaal. Ik lees het liefst in de klas want in het wissellokaal is het zo stil. En als we stoppen dan kan ik weer wat geluid horen.
8. Mag je zelf een boek uit de bibliotheekbus kiezen? Ook moeilijkere?
Ja. Nou, de juf kiest wel een AVI. Ik mag uit AVI A kiezen.
9. Wat doet de juf als je geen zin hebt om te lezen?
Ik praat eigenlijk nooit met mijn buurman of buurvrouw. Maar bij andere kinderen wordt de juf heel erg boos en zegt: "Als je dat nog één keer doet dan moet je even apart zitten. En dan hebben de andere kinderen er niet meer last van."
10. Hoe reageert de juf als je veel fouten maakt. Wat moet je dan doen?
Dan moet je het helemaal overnieuw maken.
11. Hoe krijg je te weten in welk leesniveau je leest?
Juffrouw zegt het. Eerst heb ik hier met de juf gelezen en dat weet je welk AVI je hebt.
12. Mag je ook zelf ideeën aandragen?
Nee, ik vind de juffrouw ideeën leuker.

Bijlage 13

Interview leerling groep 4 laag leesniveau

Hoe ervaren de leerlingen zelf de mate van leesmotivatie; wat merken zij binnen de groep

1. Vind je lezen leuk?
Ja
2. Wanneer lees je het liefst?
's Ochtends, 's middags en 's avonds.
3. Lees je vaak op school?
Ja, best vaak.
4. Heb je in de klas wel eens een boekpresentatie gegeven?
Nee
5. Schrijf je na ieder gelezen boek een boekverslag?
Nee. Je moet alleen de titel op een blad schrijven.
6. Praat je met iemand over de boeken die je gelezen hebt?
Nee
7. Mag je zelf kiezen waar je gaat stillezen?
Nee
8. Mag je zelf een boek uit de bibliotheekbus kiezen? Ook moeilijkere?
Ja, je mag zelf kiezen. Maar alleen een boek van je eigen AVI-niveau.
9. Wat doet de juf als je geen zin hebt om te lezen?
Ik heb heel vaak wel zin. Soms wil ik iets anders doen. Dan mag ik n iet achter de computer. Als mijn dagtaak af is mag ik in mijn map werken. Juf steekt een hand op als het te druk wordt.
10. Hoe reageert de juf als je veel fouten maakt. Wat moet je dan doen?
Fouten moet je verbeteren. Ik maak niet zo veel fouten. Je moet dan uitgummen, opnieuw lezen, de opdracht maken en inleveren.
11. Hoe krijg je te weten in welk leesniveau je leest?
Juf heeft een blad met alle niveau's. Ze zegt dan in de klas welk niveau je hebt.
12. Mag je ook zelf ideeën aandragen?
Niet zo vaak. Als ik een boek kies dan kijk ik eerst op de achterkant waar het over gaat en dan neem ik het.

Bijlage 14

Interview leerling groep 8 hoog leesniveau

Hoe ervaren de leerlingen zelf de mate van leesmotivatie; wat merken zij binnen de groep

1. Vind je lezen leuk?

Ja, dat doe ik thuis best wel veel. Als ik thuis ben en ik heb mijn huiswerk af dan ga ik boven gewoon de hele tijd lezen.

Pak je die boeken thuis, zijn die gekocht of haal je die uit de bibliotheek?

Nou, mijn moeder houdt heel erg veel van, ehbm, Thea Beckman. Daarvan heeft ze heel veel boeken en er zijn een heleboel boeken die ik mag lezen. Mama heeft vroeger ook boeken gespaard. Soms haal ik ze uit de bibliotheek en soms lees ik die.....

2. Wanneer lees je het liefst?

Als ik uit school ben of in het weekend als het regenachtig weer is.... Soms ga ik beneden op de bank zitten, als mijn broertje en zusje er zijn ga ik boven zitten.... Wij hebben boven een pitzak, ehm zitzak tegen de verwarming liggen.

3. Lees je vaak op school?

Als je weektaak af is kun je lezen. Alleen heb ik nu op school zo'n heel dik boek en het is uit. En afgelopen dinsdag hadden we een invaller en zijn we niet naar de bibliotheekbus geweest dus moesten we boekjes lezen die in de kast stonden, alleen vind ik die zelf minder. Dus als we moeten lezen op school, een kwartiertje, als we binnenkomen of weggaan, dan lees ik wel. Maar als we aan het eind van de weektaak mogen lezen doe ik het niet omdat ik niet zo'n heel leuk boek heb.

Maar dat verandert weer als je weer naar de bibliotheekbus gaat?

Ja.

En dat stillezen, is dat iedere ochtend?

Ja, iedere ochtend als we binnenkomen gaan we ongeveer een kwartier, half uur lezen. En als we 's middags binnenkomen. En heel soms als we een kwartiertje over hebben in de middag.

En is het dan echt helemaal stil in de klas?

Nu niet omdat we een invaller hebben. Er zijn dan toch veel kinderen met elkaar aan het praten. Dan wordt er een geluidje gemaakt en dan maakt een ander weer een geluidje terug. Maar normaal gesproken is het echt heel stil.

4. Heb je in de klas wel eens een boekpresentatie gegeven?

Dit jaar niet. Dit jaar hadden wij spreekbeurten. Vorig jaar hadden we een boekverslag en een spreekbeurt. Dat moest je op papier zetten en moest je voor de klas het boek laten zien. En je moest wat vertellen over de schrijver en je moest een stukje van te voren zeggen om in te leiden. Dan moest je een stuk uit het midden van het boek voorlezen en dan weer het einde.

5. Schrijf je na ieder gelezen boek een boekverslag?

Ja, dat heeft de juffrouw liggen en dan moet je schrijven hoe je het boek vond je moet wat vertellen over het boek en de schrijver. En of je de titel goed vindt gekozen en welk cijfer je het boek geeft. Dat moet na ieder boek dat je gelezen hebt. Maar niet bij stripboeken.

6. Praat je met iemand over de boeken die je gelezen hebt?

Met mijn moeder heel veel. Als ik die boeken heb gelezen vraagt ze hoe het was. Ik ben nu bezig met een boek en daar zijn 3 delen van.... Dan zeg ik: Dit vind ik leuk, alleen dit en dit snap ik niet en dan zegt mijn moeder: Dat ga ik iet vertellen want dat komt in het volgende boek voor....

7. Mag je zelf kiezen waar je gaat stillezen?

Nee, dan moeten we echt op onze plaats. Vorig jaar mocht dat wel. Dan mocht je af en toe als je echt klaar was met alles en je wou echt lezen, toen stond het bankje er nog, dan mochten we daar op zitten of we mochten op de gang of we mochten een kussen pakken. Dus dat was wel leuk.

Vind je dat prettiger dan aan je tafel?

Ja, een beetje wel.

8. Mag je zelf een boek uit de bibliotheekbus kiezen? Ook moeilijkere?

Ja. Wel het niveau. Vorig jaar moest ik nog een B boek maar juf zei dat ik zo vooruit gegaan was dat ik nu een C mag..... Je moet wel altijd het boek laten controleren.

Zegt de juf dan wel eens: "Dit boek is niet goed"?

Ja, ik had eerst een boek en dat leek de juf nog niet verstandig omdat ik wat jonger was. Maar dat zag ik op de achterkant niet.

Mag je ook een informatieboek nemen of moet het echt een leesboek zijn?

Nou, bij de biebbus hebben ze wel informatieboeken maar dat zijn dan vooral boeken met plaatjes en dat zijn best dunne. En juf wil eigenlijk liever dat we een gewoon boek nemen. Maar als ze weet dat kinderen een dik boek nemen en die hebben ze uit dan mogen we er wel twee en dan mag je twee dikke of een dikke en een dunne.

9. Wat doet de juf als je geen zin hebt om te lezen?

Dat had ik de vorige keer één keer.... Ik had een heel dik boek en dat had ik ook echt een tien gegeven, dat vond ik zo leuk, alleen daarna moesten we een boek uitkiezen uit dat kastje maar daar staan boeken die ik niet zo leuk vind. En toen had ik niet zo'n zin om te lezen.

De juf geeft eerst een waarschuwing en dan zegt ze dat we echt even moeten lezen, dan moeten we even rustig worden of wakker worden. En dan is het even stil en dan begint het meestal weer Dan geeft de juf drie waarschuwingen en bij de derde mag je op de gang.... Voor de meeste kinderen is dat een soort van beloning, dat ze niet hoeven te lezen. Er zijn heel veel kinderen die het eigenlijk niet zo leuk vinden. Dan moeten ze het uit lezen en dan mag die tijdens taal een stuk extra maken of hij moet in de pauze 5 tot 10 minuten binnen blijven.

10. Hoe reageert de juf als je veel fouten maakt. Wat moet je dan doen?

Nou, we hebben het in drie groepen ingedeeld. De ene groep doet constant mee met de juf, de andere groep doet het begin mee met de juf maar die doet de rest zelf. En je hebt een groep, de estafette lopers, en die mogen de hele les zelf maken.... Ik denk dat de juf het nakijkt alleen heb ik heb zelf nog nooit een krul of een sticker in mijn boek gezien. Of dat ik wat fout had gedaan.

Je hebt het ook niet bij andere kinderen gezien?

Nee, we dele de schriften eigenlijk gewoon uit.... De kinderen die het begin meedoen die hebben om soms best wel fouten. En als je dan echt denkt van nou ik snap echt niet hoe heb ik het fout heb kunnen doen, dan mag je naar de juf gaan met je boek en dan legt de juf het uit.

11. Hoe krijg je te weten in welk leesniveau je leest?

Na de toetsen zeiden ze welk niveau je had. Als je achteruit ging dan moest je wel weer de toets doen.

12. Mag je ook zelf ideeën aandragen?

We waren een keer meet elkaar aan het praten over: stel dat we op onze stoel op de grond mogen liggen met ons boek of dat we op de tafel mogen zitten... Toen zijn we het voor de grap tegen juffrouw gaan zeggen en toen mocht dat. Dus toen gingen we op de tafel zitten en onder je tafel liggen met de stoel. Maar dan werd er ook liever gelezen. En als de juf dan zei: Kom we gaan lezen dan hoorde je echt zo: Yes, door de klas. Maar nu we weer gewoon moeten zitten dan is dat niet zo heel erg meer leuk.

Dus dat zou een goed motiverend iets zijn. Om kinderen aan het lezen te krijgen, laat je ze zelf een leesplek bedenken, ofzo.

Ja, je moet dan wel bij je eigen tafel maar je mag ook een keer bij een ander dat je zo gaat liggen en dat een ander er naast gaat liggen... op de grond of op de tafel...

Werd dat geen rommeltje?

Niet heel erg. Want als je dan eenmaal goed zat dan ging je gewoon lezen en dan was het muisstil in de klas. En als juf dan zei: We gaan wat anders doen, dan gingen we gewoon wat anders doen. Toen vonden ze het lezen nog best wel leuk.

Je hebt het heel duidelijk verteld allemaal. Ik weet heel veel dingen. Ik dank je hartelijk daarvoor.
Oke.

Bijlage 15

Interview leerling groep 8 laag leesniveau

Hoe ervaren de leerlingen zelf de mate van leesmotivatie; wat merken zij binnen de groep

1. Vind je lezen leuk?

Nou, een beetje.

Waarom een beetje?

Sommige zijn niet zo leuk, maar sommige boeken wel.

Wat vind je leuk om te lezen?

Eh, spannende boeken en een beetje fantasie.

Lees je wel eens over je hobby's?

Ja, soms wel.

Pak je wel eens uit jezelf een boek om te lezen?

Ehh, nee.

Dus je leest alleen als je moet lezen?

Ja, maar soms doe ik het wel.

2. Wanneer lees je het liefst? Heb je leuke momenten om te lezen?

Nee.

Lees je 's avonds als je naar bed gaat?

Soms, maar meestal eigenlijk niet.

Als je dan 's avonds leest lees je dan samen met je ouders of alleen?

Alleen.

3. Lees je vaak op school?

Ja.

Wanneer lezen jullie op school?

Meestal in de ochtend. Het is dan stillezen. En soms dan, ehh, tussendoor eigenlijk gewoon.

Vind je dat ook leuk?

Een beetje, maar nu heb ik ook een saai boek.

4. Heb je in de klas wel eens een boekpresentatie gegeven?

Ja, in groep 7 en 5 volgens mij, en 6.

Hoe ging dat dan?

Goed.

Moest je dat zelf thuis voorbereiden?

Ja

En moest je een stukje voorlezen?

Ja

En wat nog meer?

Je moest een stuk een beetje samenvatten, zeggen de hoofdpersonen en hoe ze eruit zien en waar het over gaat en een stukje lezen.

Vond je het leuk om te doen?

Nee. Ik graag niet voor de klas om te lezen.

Is dat alleen met lezen of ook met een spreekbeurt?
Alleen met dat soort dingen eigenlijk.

Waarom vind je dat vervelend?
Dat weet ik niet.

Kijkt iedereen dan ofzo?
Ja, kijk ik gewoon

5. Schrijf je na ieder gelezen boek een boekverslag?
Ja.

En wat moet je dan opschrijven?
Wat je van het boek vond, maak je een samenvatting van en weet je hoe het einde gaat, hoe het afloopt, hoe de hoofdpersonen heten, hoe ze d'r uitziet en ja, dat was het eigenlijk.

Vind je dat leuk om te doen?
Ehm, een beetje. Eigenlijk niet.

6. Praat je met iemand over de boeken die je gelezen hebt?
Nee, eigenlijk niet.

Lezen je ouders wel eens boeken?
Nee. Mama ook niet. Meer kranten en tijdschriften.

7. Mag je zelf kiezen waar je gaat stillezen?
Nou, nu niet meer. We doen het gewoon op onze eigen plaats, zittend lezen.

Is het wel eens anders gebeurd?
Ja, in groep 5 volgens mij. Daar mocht je op die bank zitten en andere plekken.

Wat vind je dat prettiger, aan je tafel of op een andere plek?
Allebei eigenlijk. Maakt mij niet zo veel uit.

Waar lees je thuis graag, als je leest?
Nou, meestal lees ik in mijn kamer waar mijn boek ligt. Ik zit dan op mijn bed.

8. Mag je zelf een boek uit de bibliotheekbus kiezen?
Ja.

Maar als je nou een te moeilijk boek hebt? Mag je dat dan ook pakken?
Ligt er aan wat voor 'n soort boek het is. Want ik heb wel een laag niveau maar dan mag ik wel een C boek.

Kijkt de juf dan naar het niveau?
Een beetje.

Vind je een moeilijk boek juist leuk of niet?
Jawel, want ik heb thuis ook een heel moeilijk boek.

Kom je daar dan wel uit?
Ja

Vind je dat leuker dan makkelijke boeken of heb je liever makkelijke boeken?
Allebei eigenlijk. Meestal moeilijke. Als het makkelijk is kan ik het beter lezen en ik wil eigenlijk meer moeilijke boeken.

9. Wat doet de juf als je geen zin hebt om te lezen?

Dan ga ik meestal met mijn bladwijzer, nou met rekenen moesten we een keer een piramide maken en die ga ik dan steeds inkleuren.

Heeft de juf dat dan door?

Nou dan doe ik het snel dicht en dan stoppen. Dat doe ik meestal met saaie boeken, dan lees ik meestal niet.

Ga je ook kletsen?

Nee

Zijn er kinderen die dat doen?

Als de juf weg is dan gaan ze gewoon praten.

Wordt de juf dan boos?

Nee, niet zo boos.

10. Hoe reageert de juf als je veel fouten maakt. Wat moet je dan doen?

Dan...., dat weet ik eigenlijk niet. Meestal maak ik niet zo veel fouten.

Kinderen die het alleen moeten doen, krijgen die wel eens hun schrift terug omdat ze veel fouten hebben?

Nou, volgens mij..., nou dat weet ik eigenlijk niet. Bij mij is het nooit gebeurd, dus.

En ze bespreekt het ook niet met de kinderen?

Nee want we zitten nu met een paar kinderen en dan hebben we nog de tweede groep, die doen het eigenlijk zelf en wij gaan steeds de hele tijd met de juffrouw mee. Dat vind ik eigenlijk wel saai. Ik wil liever alleen, gewoon, zonder juffrouw.

Want?

Nou, dan kan ik tenminste wat sneller en dat vind ik wat leuker, eigenlijk.

Maar gaat het niet wat makkelijker omdat zij helpt met lezen?

Bij moeilijke woorden, nou de meeste kan ik wel uitspreken, dan doet de juffrouw het eerst, dan moeten wij het voorzeggen, dan moeten wij het om de beurt, alleen zeggen. Dat vind ik wel saai.

11. Hoe krijg je te weten in welk leesniveau je leest?

Als we een leestoets hebben, zegt de juf het ook wel of je omhoog gegaan bent of hetzelfde blijft. Dat zegt ze gelijk daarna.

12. Mag je ook zelf ideeën aandragen?

Nou nee. Dat heb ik eigenlijk niet.

En andere kinderen?

Daar let ik meestal niet op.

Bijlage 16

Observatie leerkrachtgedrag groep 4

Wordt er gebruik gemaakt van het directe instructiemodel:

1. Leerkracht geeft een samenvatting van de voorafgaande stof
 - Nee; Ik begint direct met les
2. Leerkracht haalt de benodigde voorkennis op.
 - Ja; Ik geeft aan dat ze benieuwd is naar de inhoud
3. Leerkracht besteedt aandacht aan moeilijke of onbekende woorden.
 - Ja
4. Leerkracht geeft een les overzicht / vertelt het doel van de les.
 - Nee
5. De uitleg van de leraar is duidelijk en efficiënt.
 - Ja; Ik praat rustig
6. De leerkracht geeft concrete voorbeelden.
 - Ja
7. De leerkracht geeft uitleg in kleine stappen.
 - Ja
8. Leerkracht doorloopt het denkproces hardop.
 - Ja
9. Leerkracht zorgt voor veel interactie tijdens de instructie.
 - Ja
10. Leerkracht geeft de leerlingen de gelegenheid tot het stellen van vragen/geven van reacties
 - Ja; Iln reageren positief naar elkaar. Iln steken vingers op
11. De leerkracht zorgt dat de vaardigheid voorgedaan wordt.
 - Ja; Ook door middel van digibord
12. Leerkracht laat de leerlingen onder nauwgezette begeleiding (het gepresenteerde) oefenen.
 - Ja; Iln uit aanpak 1 worden door Ik begeleid
13. Leerkracht geeft korte en duidelijke opdrachten
 - Ja, volgens methode
14. Leerkracht hanteert werkvormen die het samenwerkend leren bevorderen.
 - Nee; Iln fluisteren, indien nodig, zachtjes met elkaar
15. Leerkracht relateert de te maken opdrachten expliciet aan het lesdoel.
 - Nee
16. Leerkracht gaat na of de leerlingen de leerstof begrijpen/beheersen.
 - Ja; vraagt of er vragen zijn voordat zij met aanpak 1 Iln aan de slag gaat
17. Leerkracht vraagt hoe de leerlingen aan het antwoord gekomen zijn (oplossingsproces).
 - Nee
18. De leerkracht laat leerlingen verschillende oplossingen met elkaar vergelijken

- Nee
19. De leerkracht geeft verlengde instructie aan zwakke leerlingen.
- Ja; 1 lln. leest individueel met lk
20. De leerkracht differentieert bij verwerkingsopdrachten
- Ja; aanpak 1 maakt opdrachten uit werkschrift. Overige lln hebben ander werk. Lln weten wat ze moeten doen als ze klaar zijn met hun opdrachten.
21. De leerkracht begeleidt tijdens de verwerkingsfase leerlingen die niet verder kunnen.
- Ja; tijdens zelfstandig werken maakt lk looprondje door de groep. Lln zetten vraagblokje neer en gaan door met de opdrachten die zij wel begrijpen
22. Leerkracht sluit de les af
- Nee
23. De leerkracht besteedt aandacht aan de komende les.
- Nee
24. De leerkracht laat alle leerlingen succeservaringen opdoen
- Ja; lln lezen na voorbereiding, voor
25. Leerkracht bewaakt het doel van de les
- Nee
26. Gaat de leerkracht in op manieren waarop iets beter kan in plaats van het benadrukken van fouten
- Ja; lk reageert positief
27. Zorgt de leerkracht er voor dat alle leerlingen een bijdrage leveren aan het gesprek
- Ja
28. Wordt er positief gereageerd op fouten of geen antwoorden
- Ja; fouten worden niet benadrukt
29. Wordt er voldoende positief gereageerd op goede antwoorden
- Ja
30. Worden kinderen die moeite hebben om zelfstandig te werken op een positieve manier gestimuleerd om door te gaan
- Ja; gevraagd wordt om mee te lezen

(samengesteld uit 'RISICOLEERLINGEN BIJ TECHNISCH LEZEN Beschrijving en evaluatie van het project Beginnend lezen en Omgaan met Verschillen in documenten', Houtveen , Mijs, Vernooy, van de Grift, Koekebacker 2003)

Bijlage 17

Observatie leerkrachtgedrag groep 8

Wordt er gebruik gemaakt van het directe instructiemodel:

1. Leerkracht geeft een samenvatting van de voorafgaande stof
 - Ja
2. Leerkracht haalt de benodigde voorkennis op.
 - Ja
3. Leerkracht besteedt aandacht aan moeilijke of onbekende woorden.
 - Ja; Lk vraagt wat Minotaurus is.
4. Leerkracht geeft een les overzicht / vertelt het doel van de les.
 - Nee
5. De uitleg van de leraar is duidelijk en efficiënt.
 - Ja; vooraf controleert Ik of alle spullen er zijn
6. De leerkracht geeft concrete voorbeelden.
 - Ja
7. De leerkracht geeft uitleg in kleine stappen.
 - Ja
8. Leerkracht doorloopt het denkproces hardop.
 - Ja; "Ik zie een hoofdletter, het zal wel een plaatsnaam of een naam zijn."
9. Leerkracht zorgt voor veel interactie tijdens de instructie.
 - Ja; Ik start met aanpak 1 en 2 samen
10. Leerkracht geeft de leerlingen de gelegenheid tot het stellen van vragen/geven van reacties
 - Ja
11. De leerkracht zorgt dat de vaardigheid voorgedaan wordt.
 - Ja; Lk leest voor, daarna wordt gevraagd wie wil voorlezen. Woordrijen worden in koor gelezen.
12. Leerkracht laat de leerlingen onder nauwgezette begeleiding (het gepresenteerde) oefenen.
 - Ja; aanpak 1 wordt veel begeleid
13. Leerkracht geeft korte en duidelijke opdrachten
 - Ja
14. Leerkracht hanteert werkvormen die het samenwerkend leren bevorderen.
 - Ja; Iln mogen in vaste tweetallen lezen
15. Leerkracht relateert de te maken opdrachten expliciet aan het lesdoel.
 - Nee
16. Leerkracht gaat na of de leerlingen de leerstof begrijpen/beheersen.
 - Ja; Ik vraagt per opdracht of Iln het begrijpen
17. Leerkracht vraagt hoe de leerlingen aan het antwoord gekomen zijn (oplossingsproces).
 - Ja
18. De leerkracht laat leerlingen verschillende oplossingen met elkaar vergelijken

- Nee
19. De leerkracht geeft verlengde instructie aan zwakke leerlingen.
- Ja; aanpak 1 lln. Niet aan 1 individuele lln.
20. De leerkracht differentieert bij verwerkingsopdrachten
- Ja; 3 aanpakken volgens methode
21. De leerkracht begeleidt tijdens de verwerkingsfase leerlingen die niet verder kunnen.
- Ja; Ik werkt samen met lln met aanpak 1. Lk maakt looprondje tijdens zelfstandig werken.
22. Leerkracht sluit de les af
- Ja; alle lln worden bij afsluiting betrokken. lln vertellen elkaar wat ze gedaan hebben. Er wordt gevraagd wie wil voorlezen.
23. De leerkracht besteedt aandacht aan de komende les.
- Nee
24. De leerkracht laat alle leerlingen succeservaringen opdoen
- Ja; Ik geeft erg veel complimenten
25. Leerkracht bewaakt het doel van de les
- Nee
26. Gaat de leerkracht in op manieren waarop iets beter kan in plaats van het benadrukken van fouten
- Ja; Ik vraagt hoe het ook anders kan
27. Zorgt de leerkracht er voor dat alle leerlingen een bijdrage leveren aan het gesprek
- Ja
28. Wordt er positief gereageerd op fouten of geen antwoorden
- Ja
29. Wordt er voldoende positief gereageerd op goede antwoorden
- Ja; lln geven applaus aan lln die voorlezen op de voorleesstoel
30. Worden kinderen die moeite hebben om zelfstandig te werken op een positieve manier gestimuleerd om door te gaan
- n.v.t.

(samengesteld uit 'RISICOLEERLINGEN BIJ TECHNISCH LEZEN Beschrijving en evaluatie van het project Beginnend lezen en Omgaan met Verschillen in documenten', Houtveen, Mijs, Vernooy, van de Grift, Koekebacker 2003)

Bijlage 18

Interview leerkracht groep 4 n.a.v. observatie

1. Je begint de les niet door de voorkennis op te halen. Is dat een bewuste keuze?
Nee. Teruggrijpen doe ik meestal wel, maar in dit geval doe ik dat niet nee.

2. Je geeft geen samenvatting van de voorafgaande stof. Staat dit niet in de methode vermeld?
De methode geeft dat niet aan. Bij deze les mis ik dat ook niet. Bij rekenen doe ik dat wel.
Ik heb het wel gehad over het verhaal van de dag daarvoor. Het verhaal is aansluitend daarop, daar hebben we het wel over gehad.

3. Wat was het doel van de les? Geef je dat aan?
Het staat beschreven in Estafette maar ik kijk daar eigenlijk niet naar. Ik vermeld het ook niet. Bij rekenen hebben we dat zichtbaar in de klas hangen maar bij lezen niet. Bij Estafette kijk ik naar de les die ik moet geven en bekijk ik niet zozeer de handleiding.

Hoe komt dat?

Omdat ik het Estafette wat eenvoudiger zie. Zo van: dat heb ik niet nodig ofzo, dat denk ik.

4/5. Wat doe je met leerlingen die niet makkelijk samenwerken of worden gevraagd? Hoe komt de samenwerking tot stand? Mogen de kinderen zelf iemand zoeken met wie ze willen samenwerken?
Ze mogen met Estafette met de zandloper met z'n tweeën werken en er zijn meer opdrachten die ze samen mogen doen. Maar dat is voornamelijk wat ze samen mogen doen. Ze kiezen dan meestal iemand uit die al klaar is met iets en dan vragen ze het. Ze mogen zelf iemand uitkiezen.

Heb je nou ook kinderen die nooit worden gekozen?

Nou, iedereen komt gewoon aan de beurt en doet wat die moet doen en gaat dan vragen aan iemand: "Wil jij het even met mij doen?" Ik weet niet of kinderen geweigerd worden. Dan had ik dat wel gehoord.

6. Werk je samen met kinderen uit hogere groepen? Hoe krijgt dat vorm?
Alleen met A. Hij leest met A. (leerling groep 8), op vrijdag een half uur. Dat gaat hartstikke goed. Eerst heeft een andere leerling (M.) dat gedaan, maar toen had M. geen zin meer. A. geeft aan dat ze nog wel door wil gaan met A. De leerlingen van groep 8 geven zelf aan dat zij willen lezen met een kind uit een lagere groep. Het moet vrijwillig; ze moeten het zelf willen. De rest van de groep leest niet samen met een leerling uit een hogere groep, die lezen allemaal zo goed. Er zijn er nog 3 die wel nog wat meer nodig hebben, die lezen met de stagiaire 4 keer per week of met de leerkracht. En 2 kinderen lezen een paar keer per week de DMT-oefenijsten. Zij moeten 1 minuut lezen, blad aflezen en dan nog een minuut lezen en kijken of ze vooruit komen. Dat wedstrijdelement werkt stimulerend.

Geef je die woorden ook mee naar huis?

Nee dat doe ik niet. Die houd ik op school. Ik geef gewoon leeswerk met opdrachten mee naar huis.

Leeswerk?

Dat doet mijn collega. Zij geeft dat op maandag altijd mee. Dat zijn verhalen met opdrachten.

7. Hoe kunnen de kinderen hun vorderingen bijhouden?

Dat krijgen zij te horen. Dat willen ze na de toetsen graag weten. Maar of het ze wat zegt, weet ik niet hoor. Of ze aan het eind E4 moeten hebben...

8. Wat doe je met de niveauverschillen tussen de leerlingen?

Je hebt de Estafette-lopers en dan heb je de groep die alleen instructie krijgt en dan aan de slag gaat en dan heb je een groep die alles met de leerkracht doet.

Wat doe je met de dyslectische jongen die bij jou in de groep zit?

Ik laat hem meestal zelfstandig beginnen en als ik dan een groep klaar heb dan ga ik even bij hem kijken. Of er is N. (onderwijsassistent) of een stagiaire die op donderdag met hem leest. En T. leest op maandag altijd met hem. Dus er is een aantal keren in de week dat hij apart met iemand leest en de les ook samen doet met iemand.

9. Mogen kinderen zelf een boek kiezen uit de bibliotheekbus? Ongeacht welk niveau? Dat weet ik dus niet want ik ben er nooit bij (leerkracht werkt die dagen niet). Ik denk het wel.

10. Wat doe jij met leerlingen die niet gemotiveerd zijn en daardoor niet doorwerken? Ik probeer hen te stimuleren door te zeggen: "Zoek een boekje wat je leuk vindt, wat je interessant vindt. En dat kan je zien door wat er achterop staat. Lijkt het je interessant, dan heb je grotere kans dat je het leuk vindt. Dan hoe je niet iedere keer op te staan om een nieuw boekje te pakken". En ik laat kinderen voorlezen, regelmatig aan het eind van een les en dan hebben we het er over. Als een kind niet meedoet dan laat ik het zo. Later, na de les, ga ik er op in.

11. Sluit jij de les af door aandacht te geven aan de les die komen gaat? Dat doe ik nooit, eigenlijk. Soms evalueer ik, maar dat vergeet ik ook vaak. Dat is echt iets waar ik op moet letten. Heel soms zeg ik het wel.

Bijlage 19

Interview leerkracht groep 8 n.a.v. observatie

1. Je hebt de groep in 3 aanpakken verdeeld volgens de handleiding van de methode. Stel je deze groep meerdere keren bij? Kunnen ze van samenstelling veranderen?
Dat was wel de bedoeling, maar doordat ik toen ziek ben geworden heb ik het ook niet meer gedaan. Dit jaar zijn we pas met Estafette begonnen dus heb ik het nog nooit gedaan. De methode geeft wel aan dat je de samenstelling af en toe kan wisselen.
2. Je begint de les door voorkennis op te halen en een samenvatting te geven van de vorige les. Geeft de methode dit aan en doe je dat iedere les?
Deed ik dat? Meestal doe ik het wel, niet bij alle lessen. Maar nu ben ik er extra op gefocust. De methode geeft automatisch aan: Waar gaat deze les over en wat terugvragen enzo. Dat is wel makkelijk. Ik heb de handleiding nu echt goed doorgenomen, natuurlijk omdat ik het goed wilde doen.
3. Je vermeldt niet het doel van de les. Staat dat in de handleiding vermeld?
Nee, volgens mij niet. Dat is een goede, dat bedenk ik me nu .

Je kijkt wel iedere keer in de handleiding?
Ja, dat vind ik wel handig. Soms lees ik ook wat tips want de opdrachten zijn soms allemaal hetzelfde en dan denk je ja, wat moet ik er nu weer mee. Dan staat er dan toch weer even je kunt het zo doen, of zo doen. Dat is weer eens wat anders.
4. Wat doe je met kinderen die niet makkelijk samenwerken of worden gevraagd?
Ik heb vaste maatjes gemaakt. Ik heb 3 groepen (aanpakken) gemaakt en binnen die groepen heb ik 2-tallen gemaakt. Geen discussie over, gewoon doen, hup. Ze mochten niet kiezen. Het was de bedoeling om die samenstelling te wisselen maar dat is nu ook niet gedaan omdat ik niet heel veel lessen heb gedaan (ziek geweest). Ze zijn nu bij les 13, het is niet veel.
5. Hoe komt de samenwerking tot stand? Je zag niet overal dat ze samenwerkten.
Ze moeten eigenlijk de woorden om en om lezen maar dan hebben ze er gewoon geen zin in. Dat is wel de opdracht maar ja, op een gegeven moment laat ik dat gewoon maar los. Want als je dat allemaal moet controleren. Je bent toch vooral met die instructiegroep bezig en omdat het toch al groep 8 is en ze hebben AVI uit, dan ga ik toch met die 6, want die wil ik proberen toch echt verder te krijgen.
6. Mogen de estafettelopers gewoon doorwerken?
Eerst deed ik tot een bepaald punt, werk tot daar, en dan ga je lekker gewoon lekker lezen in een boek die je zelf wilt lezen. Dat mag een bieboek zijn maar ook een strip. Dat ze echt een keuze hebben uit verschillende boeken. Maar met de invallers mochten ze wel door en nu zijn ze op een punt beland dat ze eigenlijk alleen maar door kunnen. Dus ik laat ze nu maar doorgaan. Ik volg echt het boek. Ze hebben nu de boeken van Estafette uit.

Is dit schoolbreed afgesproken?

Dat is een punt waar we dus op terug moeten laten komen want ik heb begrepen dat de mensen in groep 4 en 5 daar tegen aan lopen. Die kinderen zitten al veel hoger maar die mogen dus niet door omdat je anders daar volgende jaar mee zit. Dus ik zou me zo voor kunnen stellen dat binnen de hele school afspraken hebben. Op die en die momenten geven we lezen en jij dat niveau in jouw klas en dat kinderen wisselen. Dat is denk ik, het enige haalbare. Dat is op zich ook wel leuk want dan heb je klas-doorbrekend werken. Het is wel een hele organisatie. Voor groep 8 vind ik 3 of 4 keer per week Estafette echt te veel maar voor groep 3, 4 en 5 is het juist wel weer goed. Want groep 8 is ook veel aan het stillezen wat ook wel weer belangrijk is. Na afloop moeten ze een boekverslag maken en geen presentatie voor de klas. Heb ik wel een keer gedaan, maar nu niet meer, geen tijd.

Als ze stil mogen lezen, doen ze dat aan hun tafel?

Ja.

Eén leerling had een keer aan jou gevraagd of ze zelf een leesplek mochten zoeken. Ze gaf aan dat ze dat zo leuk vond.

Ja, dat klopt. Maar sommige kinderen maakten er een potje van. Dus ik dacht: Dat doe ik niet meer. Op dinsdag, woensdag en donderdag beginnen ze om half 9 met een kwartier lezen en om 1 uur een kwartier.

Ben jij dan ook aan het stillezen?

Eh, nee. Vaak wel post aan het doornemen. Ik doe wel iets rustigs. Vaak is het een moment om hun boekverslagen na te kijken. Dan ben ik ook met het lezen van hun bezig.

Tijdens het lezen zet ik de zoemer en is het doodstil.

Je merkt dat het enthousiasme voor lezen in de loop der jaren afneemt. Niet alleen hier op school.

Ja, dat merkte ik ook al maar sinds ik dat dus doe is het zo rustig. En op een gegeven moment vroeg ik: "Wat vinden jullie er nou van?" Ja, het is eigenlijk best lekker omdat het helemaal stil is en je zit echt helemaal in je verhaal, de meeste dan. Ik heb veel aanbod in mijn leeskastje. Atlanten of informatieve boeken, er zit van alles in.

Praten jullie in de bouwvergadering wel eens over Estafette?

Ja. Ik kan mij herinneren dat we dat een tijd geleden behandeld hebben en ook een keer toen ik ziek was. En J. zei van de week dat we het er toch weer over moeten hebben in het team. Want hoe gaan we het doen? Vooral voor de combinatieklas. Ik heb al 3 niveau's op 1 niveau. Dat is in een combigroep niet te doen.

7. Werken de kinderen ook wel eens samen met leerlingen uit lagere groepen? Hoe krijgt dat vorm?

Tutor lezen met groep 3. Ik heb het idee dat sommige niet veel zin meer hebben, het is maar net hoeveel geduld ze hebben. Sommige kinderen blijven heel gefocust en een ander zegt: "Nee dat staat er". De groepsleerkracht van groep 3 heeft dat uitgelegd. Het is de bedoeling dat ze voor-koor-door lezen. Je ziet wel verschillen tussen kinderen.

8. Hoe kunnen de kinderen hun vorderingen bijhouden?

Na de toets krijgen ze dat te horen.

9. Wat doe je naast de methode nog meer aan lezen?

Zie vraag 6

10. Mogen de kinderen zelf een boek kiezen uit de bibliotheekbus? Ongeacht welk niveau?

Ja, in principe wel. Niet te makkelijk. Dat is vaak weer een nadeel als je boeken kiest die technisch makkelijk te lezen zijn, zijn vaak qua leesbeleving helemaal niet leuk. R. (leerling met laag leesniveau) had vorige keer een boek en dat vond hij dus leuk en toen heb ik hem echt voor het eerst elke keer zien lezen. En nu heeft hij weer niet zo'n boek en dan zit hij rond te kijken en dat is zo jammer.

11. Wat doe je met leerlingen die niet gemotiveerd zijn en daardoor niet willen doorwerken?

Dat vind ik heel lastig. Met gewoon werken heb ik daar niet zo'n last van en met Estafette doet iedereen ook gewoon mee, dus dat gaat wel. Maar met stillezen vind ik dat heel lastig. Af en toe maak ik een gebaar zo van: Hallo, lezen. Meestal laat ik het een beetje. Dat vind ik heel moeilijk; hoe ga ik ze nou aan het lezen krijgen. Op de gang zetten is eigenlijk niet nodig.

12. Maak je tijdens deze lessen wel eens gebruik van het digibord?

Niet met Estafette. We hebben bij groep 7 en 8 geen leerkrachtassistent. Het gaat wel goed zonder. Maar misschien moeten we het wel eens uitproberen. Ik weet eigenlijk niet wat ik mis.

13. Je sluit de les mooi af door leerlingen te laten vertellen wat ze gedaan hebben. Je besteedt geen aandacht aan de komende les. Staat dit wel in de handleiding vermeld?

Nee, ook niet. Ook niet aan gedacht hoor. Ik ben zo bezig met het luisteren naar wat ze lezen, naar het technisch lezen.

Ik ben bewust bezig met het geven van complimenten. Dat staat heel duidelijk in de handleiding.

De leerlingen van groep 8 geven in de enquête aan dat ze bijna geen complimenten van de leerkracht krijgen.

Volgens mij horen ze dat gewoon niet meer.

Of de kinderen van aanpak 3 hebben aangegeven dat ze geen complimenten krijgen.

Ja, dat zou kunnen.

14. Praten jullie in de bouwvergadering wel eens over lezen en/of Estafette? Zijn er afspraken daarover vastgelegd?

Zie vraag 6

Bijlage 20

Data verzameling vragenlijst leerlingen leesmotivatie, goede lezers groep 4 en groep 8

1. Ik houd van lezen, want ik word er blij van als ik iets lees wat leuk of interessant voor me is

	ja	nee	een beetje
Groep 4	4	1	-
Groep 8	3	-	2

2. Als mijn juf/ meester over een interessant onderwerp praat, wil ik er meer over gaan lezen

	ja	nee	soms
Groep 4	2	1	2
Groep 8	1	2	2

3. Ik lees om meer te leren over dingen die ik leuk vind

	ja	nee	soms
Groep 4	4	1	-
Groep 8	3	-	2

4. Ik lees graag over mijn hobby's

	ja	nee	soms
Groep 4	3	1	1
Groep 8	2	-	3

5. Ik vind het leuk om over nieuwe dingen iets te lezen

	ja	nee	soms
Groep 4	2	-	3
Groep 8	2	1	2

6. Ik lees graag boeken over mensen in andere landen

	ja	nee	soms
Groep 4	1	2	2
Groep 8	2	2	1

7. Als ik lees kan ik zomaar de tijd vergeten

	ja	nee	soms
Groep 4	4	1	-
Groep 8	3	-	2

8. Ik lees graag spannende boeken

	ja	nee	soms
Groep 4	4	-	1
Groep 8	4	-	1

9. Ik lees graag over sprookjes of fantasieverhalen

	ja	nee	soms
Groep 4	3	1	1
Groep 8	-	4	1

10. Ik lees graag avonturenverhalen

	ja	nee	soms
Groep 4	4	-	1
Groep 8	1	2	2

11. Ik lees graag gedichten

	ja	nee	soms
Groep 4	1	1	3
Groep 8	-	4	1

12. Ik lees graag stripboeken

	ja	nee	soms
Groep 4	3	1	1
Groep 8	1	3	1

13. Ik lees graag boeken met plaatjes

	ja	nee	soms
Groep 4	3	-	2
Groep 8	-	3	2

14. Ik lees graag dunne boeken

	ja	nee	soms
Groep 4	-	3	2
Groep 8	-	3	2

15. Ik lees graag boeken die eigenlijk boven mijn leesniveau liggen

	ja	nee	soms
Groep 4	4	-	1
Groep 8	3	1	1

16. Ik wil graag weten op welk niveau ik lees

	ja	nee	maakt mij niet uit
Groep 4	5	-	-
Groep 8	3	1	1

17. Ik wil mijn leesniveau graag verbeteren

	ja	nee	maakt mij niet uit
Groep 4	5	-	-
Groep 8	4	1	-

18. Ik lees graag op school

	ja	nee	soms
Groep 4	5	-	-
Groep 8	2	1	2

19. Ik vind stillezen leuk

	ja	nee	soms
Groep 4	5	-	-
Groep 8	1	-	4

20. Ik lees graag thuis

	ja	nee	soms
Groep 4	3	-	2
Groep 8	3	1	1

21. Ik lees wel eens mijn ouders of broertje of zusje voor

	ja	nee	soms
Groep 4	3	1	1
Groep 8	1	3	1

22. Ik houd wel eens een boekpresentatie op school

	ja	nee	soms
Groep 4	4	1	-
Groep 8	2	1	2

23. Ik lees omdat ik lezen leuk vind

	ja	nee
Groep 4	5	-
Groep 8	4	1

24. Ik lees alleen als het moet voor school

	ja	nee
Groep 4	-	5
Groep 8	-	5

25. Ik krijg complimentjes over mijn lezen

	ja	nee	soms
Groep 4	4	-	1
Groep 8	3	1	1

26. Ik ga buiten de school om naar de bibliotheek

	ja	nee	soms
Groep 4	3	1	1
Groep 8	2	1	2

27. Ik lees tijdschriften

	ja	nee	soms
Groep 4	3	-	2
Groep 8	3	-	2

28. Ik ben lid van een tijdschrift

	ja	nee
Groep 4	5	-
Groep 8	3	2

29. Praat de juf veel over boeken die ze zelf gelezen heeft

	ja	nee	soms
Groep 4	-	4	1
Groep 8	-	4	1

30. Zou je meer willen lezen op school

	ja	nee
Groep 4	5	-
Groep 8	2	3

31. Zijn er prettige leesplekken op school

	ja	nee
Groep 4	-	5
Groep 8	1	4

32. Lees je op school ook wel eens samen met andere kinderen

	ja	nee
Groep 4	2	3
Groep 8	3	2

33. Vind je het leuk als er voorgelezen wordt

	ja	nee	soms
Groep 4	4	1	-
Groep 8	-	1	4

34. Als je iets niet snapt tijdens het lezen, vraag je het dan aan de juf

	ja	nee	soms
Groep 4	-	4	1
Groep 8	1	2	2

35. Mag je zelf een boek uit de bibliotheek zoeken (denk aan prentenboeken, informatieboeken, gedichtenbundels)

	ja	nee	soms
Groep 4	3	2	-
Groep 8	3	-	2

36. Als je boek uit is kan je dan een nieuw boek pakken

	ja	nee
Groep 4	5	-
Groep 8	5	-

(Gebaseerd op 'Leesmotivatie en Leesinteresse Lijst' van Förrer en van de Mortel, 2010)

Bijlage 21

Data verzameling vragenlijst leerlingen leesmotivatie, zwakke lezers groep 4 en groep 8

1. Ik houd van lezen, want ik word er blij van als ik iets lees wat leuk of interessant voor me is

	ja	nee	een beetje
Groep 4	2	-	3
Groep 8	1	2	2

2. Als mijn juf/ meester over een interessant onderwerp praat, wil ik er meer over gaan lezen

	ja	nee	soms
Groep 4	3	-	2
Groep 8	-	2	3

3. Ik lees om meer te leren over dingen die ik leuk vind

	ja	nee	soms
Groep 4	3	1	1
Groep 8	-	2	3

4. Ik lees graag over mijn hobby's

	ja	nee	soms
Groep 4	4	1	-
Groep 8	3	1	1

5. Ik vind het leuk om over nieuwe dingen iets te lezen

	ja	nee	soms
Groep 4	2	1	2
Groep 8	1	-	4

6. Ik lees graag boeken over mensen in andere landen

	ja	nee	soms
Groep 4	1	2	2
Groep 8	-	3	2

7. Als ik lees kan ik zomaar de tijd vergeten

	ja	nee	soms
Groep 4	2	2	1
Groep 8	1	2	2

8. Ik lees graag spannende boeken

	ja	nee	soms
Groep 4	3	-	2
Groep 8	5	-	-

9. Ik lees graag over sprookjes of fantasieverhalen

	ja	nee	soms
Groep 4	1	1	3
Groep 8	-	2	3

10. Ik lees graag avonturenverhalen

	ja	nee	soms
Groep 4	4	-	1
Groep 8	1	-	4

11. Ik lees graag gedichten

	ja	nee	soms
Groep 4	1	3	1
Groep 8	-	5	-

12. Ik lees graag stripboeken

	ja	nee	soms
Groep 4	1	1	3
Groep 8	3	1	1

13. Ik lees graag boeken met plaatjes

	ja	nee	soms
Groep 4	3	-	2
Groep 8	-	1	4

14. Ik lees graag dunne boeken

	ja	nee	soms
Groep 4	2	3	-
Groep 8	-	2	3

15. Ik lees graag boeken die eigenlijk boven mijn leesniveau liggen

	ja	nee	soms
Groep 4	3	1	1
Groep 8	1	-	4

16. Ik wil graag weten op welk niveau ik lees

	ja	nee	maakt mij niet uit
Groep 4	-	-	5
Groep 8	3	-	2

17. Ik wil mijn leesniveau graag verbeteren

	ja	nee	maakt mij niet uit
Groep 4	4	-	1
Groep 8	5	-	-

18. Ik lees graag op school

	ja	nee	soms
Groep 4	2	1	2
Groep 8	1	-	4

19. Ik vind stillezen leuk

	ja	nee	soms
Groep 4	3	-	2
Groep 8	1	-	4

20. Ik lees graag thuis

	ja	nee	soms
Groep 4	3	1	1
Groep 8	-	1	4

21. Ik lees wel eens mijn ouders of broertje of zusje voor

	ja	nee	soms
Groep 4	-	2	3
Groep 8	-	5	-

22. Ik houd wel eens een boekpresentatie op school

	ja	nee	soms
Groep 4	2	2	1
Groep 8	1	2	2

23. Ik lees omdat ik lezen leuk vind

	ja	nee
Groep 4	5	-
Groep 8	2	3

24. Ik lees alleen als het moet voor school

	ja	nee
Groep 4	5	-
Groep 8	4	1

25. Ik krijg complimentjes over mijn lezen

	ja	nee	soms
Groep 4	2	-	3
Groep 8	-	1	4

26. Ik ga buiten de school om naar de bibliotheek

	ja	nee	soms
Groep 4	3	1	1
Groep 8	-	2	3

27. Ik lees tijdschriften

	ja	nee	soms
Groep 4	2	2	1
Groep 8	2	-	3

28. Ik ben lid van een tijdschrift

	ja	nee
Groep 4	2	3
Groep 8	2	3

29. Praat de juf veel over boeken die ze zelf gelezen heeft

	ja	nee	soms
Groep 4	-	-	5
Groep 8	-	2	3

30. Zou je meer willen lezen op school

	ja	nee
Groep 4	4	1
Groep 8	-	5

31. Zijn er prettige leesplekken op school

	ja	nee
Groep 4	1	4
Groep 8	3	2

32. Lees je op school ook wel eens samen met andere kinderen

	ja	nee
Groep 4	2	3
Groep 8	4	1

33. Vind je het leuk als er voorgelezen wordt

	ja	nee	soms
Groep 4	2	-	3
Groep 8	1	1	3

34. Als je iets niet snapt tijdens het lezen, vraag je het dan aan de juf

	ja	nee	soms
Groep 4	1	2	2
Groep 8	2	1	2

35. Mag je zelf een boek uit de bibliotheek zoeken (denk aan prentenboeken, informatieboeken, gedichtenbundels)

	ja	nee	soms
Groep 4	3	-	2
Groep 8	3	1	1

36. Als je boek uit is kan je dan een nieuw boek pakken

	ja	nee
Groep 4	5	-
Groep 8	5	-

(Gebaseerd op 'Leesmotivatie en Leesinteresse Lijst' van Förer en van de Mortel, 2010)